

Prohlašuji tímto, že jsem rigorózní práci na téma:

„Vyživovací povinnost rodičů k dětem v SRN - srovnání s právní úpravou v ČR s důrazem na vývoj podmíněný soudním rozhodováním“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Praze dne 1.12.2010

.....
Irena Slabá

Obsah

Úvod	3
1. Rozsah, vznik a trvání plnění vyživovací povinnosti	5
2. Uplatnění nároku na výživné v soudním řízení	15
3. Podmínky nárokování výživného ze strany dítěte	30
3.1 Obecně k nárokům dítěte nezletilého a zletilého	30
3.2 Započtení na výživné	41
3.3 Odchylky v právní úpravě pro nároky zletilého dítěte	45
4. Podmínky plnění vyživovací povinnosti na straně rodiče	53
4.1 Obecně ke schopnosti plnit vyživovací povinnost	53
4.2 Schopnost plnit vyživovací povinnost u rodiče pečujícího o domácnost	64
5. Reforma německých právních norem v oblasti vyživovací povinnosti	67
6. Pomocné tabulky a jejich použití v praxi	72
6.1 Düsseldorfská a Berlínská tabulka	72
6.2 Plánované změny v rozhodování i výživném v České republice	74
Závěr	77
Přílohy	79
Seznam použitých zkratk	84
Seznam použité literatury	85
Summary	89
Shrnutí	91
Seznam klíčových slov	93

Úvod

Tématem této práce je vyživovací povinnost rodičů k dětem dle právní úpravy ve Spolkové republice Německo. Některé otázky jsou řešeny ve srovnání s právní úpravou v České republice, a to zejména tam, kde se tyto právní řády výrazněji liší. U čtenáře se nicméně předpokládá elementární znalost české právní úpravy výživného. Téma práce bylo zvoleno s ohledem na skutečnost, že vyživovací povinnost rodičů k dětem je společensky nejvýznamnějším druhem vyživovací povinnosti, jak ji zná současná právní úprava. Zároveň právě v současné době probíhá celospolečenská debata ohledně změny právní úpravy a ze strany ministerstva spravedlnosti byl iniciován vznik pomocných tabulek pro soudy rozhodující o výživném pro děti.

V úvodní části práce je popsána problematika vzniku a zániku vyživovací povinnosti rodičů k dětem a s ohledem na rozsah práce jsou pouze ve stručnosti shrnuty základní teze ohledně prosazení nároku dítěte na výživné v rámci soudního procesu, a to zejména s ohledem na německou právní úpravu.

Nejrozsáhlejší část práce je věnována výkladu podmínek nárokování výživného ze strany dítěte vůči jeho rodičům, jež mají být splněny na straně oprávněného dítěte a povinného rodiče, přičemž v některých ohledech je nutné striktně odlišovat mezi dětmi nezletilými a zletilými. Speciálně je pozornost ve stručnosti věnována také německému fenoménu, který se v našich podmínkách teprve prosazuje – podmínkám plnění výživného ze strany rodiče, jenž místo výdělečné činnosti zůstává v domácnosti. Teoretické závěry jsou doplněny publikovanou judikaturou, a to opět s důrazem na rozhodovací praxi německých soudů. V poslední části práce je podán výklad nejnovějšího vývoje německé právní úpravy vyživovací povinnosti navazující na rozhodnutí Spolkového soudního dvora a Spolkového ústavního soudu a také nástin budoucího vývoje české právní úpravy v návaznosti na současnou iniciativu ministerstva spravedlnosti v této oblasti.

Celá práce je zpracována za použití metody komparace, kdy je německá právní úprava srovnávána s úpravou českou. S ohledem na podobnost právní úpravy a rozsah práce je věnována pozornost zejména německé právní úpravě s tím, že znalost české právní úpravy je nutným východiskem. Vzhledem k vývoji německé právní úpravy v posledních několika letech je kladen důraz zejména na judikaturu v této oblasti a její vliv na legislativu v posledních pěti letech. Závěrem je doplněno krátké zamyšlení nad iniciativou bývalé ministryně spravedlnosti České republiky v souvislosti s pokusem o vytvoření pomocných tabulek pro soudy při jejich rozhodovací činnosti.

Smyslem této práce není podat vyčerpávající výklad německých právních norem – to by navíc několikanásobně překročilo stanovený rozsah práce – nýbrž poskytnout základní přehled o právní úpravě a změnách, které v posledních letech nastaly.

Cílem této práce je tedy především analýza právní úpravy výživného v SRN za současné reflexe relevantní judikatury z poslední doby; snahou bylo dosáhnout relativně uceleného zpracování problému nárokování výživného ze strany dítěte vůči jeho rodičům. Srovnání dvou právních úprav a zejména rozhodovací praxe soudů by pak mělo umožnit komplexnější pohled s možností zamyšlení nad směřováním jejich budoucího vývoje.

1. Rozsah, vznik a trvání vyživovací povinnosti

Co se týče rozsahu plnění poskytovaného v rámci vyživovací povinnosti, pak se německé právo v tomto směru soustředí na dva základní principy, a to **schopnost plnit povinného** (§ 1603 odst. 1 BGB¹) a **potřebnost oprávněného** (§ 1602 odst. 1 BGB²). Teprve v další řadě nastupují otázky druhu a rozsahu konkrétního plnění.³

Rozsah vyživovací povinnosti je také v českém právu dán možnostmi, schopnostmi a majetkovými poměry povinného na straně jedné a odůvodněnými potřebami oprávněného na straně druhé, a to odlišně podle jednotlivých druhů vyživovací povinnosti podle zákona o rodině. Zákonný rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dětem je dán kritériem „stejná životní úroveň“.⁴

Česká právní úprava nezná na rozdíl od úpravy německé tzv. objektivizaci výživného (tabulkový systém). Ačkoliv v současné době probíhá diskuse na téma objektivizace výživného, kdy ministerstvo spravedlnosti vypracovalo návrh počítající s odstupňováním výživného do skupin podle věku dítěte, k vypracování tabulek, jaké jsou používány v SRN (tzv. Berlínská tabulka a Düsseldorfská tabulka) dosud nedošlo. Použití pomocných tabulek v praxi německých soudů a problematice vypracování obdobných tabulek pro českou jurisdikci jsou věnovány závěrečné kapitoly této práce.

Podle platné české právní úpravy musí soud při určování vyživovací povinnosti přihlídnout ke všem peněžním plněním (zejména byly-li určeny předběžným opatřením soudu), dále např. i k věcným plněním, poskytování bydlení, k prostředkům, které byly poskytnuty na společné bydlení a společnou domácnost. Na soud jsou tedy kladeny značné nároky, co se týče šíře i hloubky posouzení všech rozhodných skutečností. Bohužel se v praxi ukazuje, že snad právě z tohoto důvodu a také z důvodu absence judikatury Nejvyššího soudu⁵, jsou rozhodnutí obecných soudů v obdobných případech výživného mnohdy značně odlišná.

Co se týče německé judikatury řešící otázku rozsahu vyživovací povinnosti, tak soud konstatoval, že podle § 1610 odst. 1 BGB se výše výživného, které má být poskytováno, řídí životními poměry oprávněného. Pokud dítě žije u jednoho z rodičů, který o něj pečuje, určují se poměry dítěte zejména podle příjmů a majetkových poměrů druhého

¹ „Povinný plněním výživného není ten, kdo s ohledem na své další povinnosti (závazky) není schopen bez ohrožení vlastní výživy plnit vyživovací povinnost.“

² „Oprávněným k přijímání výživného je pouze ten, kdo není schopen sám se živit.“

³ LIPP, Martin. *Examens-Repetitorium Familienrecht*, 1. Auflage, Heidelberg: C.F. Müller Verlag, 2001, §19, Rn 313, s. 142

⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Komentář*, 4. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009, s. 397

⁵ viz. ustanovení § 237 odst. 2 písm. b) OSŘ

rodiče, který poskytuje výživné v penězích⁶. Vyživovací povinnost je na druhé straně omezena schopností plnit povinného (§ 1603 odst. 1 BGB). Nezletilé dítě může po rodiči, s nímž nežije ve společné domácnosti, požadovat dle § 1612a BGB výživné ve vyšší procentní sazby tzv. pravidelné částky (Regelbetrag) určené podle Regelbetrag-Verordnung⁷ (o této problematice bude podrobněji pojednáno dále). Výše nároku může být určena podle tabulek. To platí i pro nárok, který přešel z povinného rodiče na jinou osobu⁸ (§ 1607 odst. 3 BGB), a to bez ohledu na to, zda domnělý otec poskytoval dítěti výživné v penězích nebo v naturáliích⁹ (!). V posuzovaném případě nárokoval původní povinný po biologickém otci pouze „pravidelnou částku“, takže nemusel prokazovat potřebu dítěte ani schopnost plnit povinného. Podle ust. § 1607 odst. 4 BGB nesmí být přechod vyživovací povinnosti v neprospěch oprávněného. Proto je nutné zkoumat schopnost plnit osoby, na niž má povinnost přejít.

Zdůraznění výhodnosti přechodu vyživovací povinnosti z povinného, který není schopen plnit, na jiného příbuzného (§ 1607 BGB) je patrné z rozsudku¹⁰, v němž soud konstatoval, že zletilé dítě, k němuž má jeden z rodičů vyživovací povinnost v penězích, může toto výživné požadovat po druhém rodiči, pokud povinný rodič vůbec není schopen plnit. I v této situaci zůstává zachována možnost požadovat regresní plnění.

Podle § 1613 odst. 1 BGB není možné bez dalšího nárokovat **výživné za dobu minulou**. Toto omezení se však nevztahuje na případy, kdy oprávněný z určitých důvodů (právních či skutečných) neměl možnost nárok na výživné uplatnit (§ 1613 odst. 2 Nr. 2 BGB). Tak tomu bylo i v soudem posuzovaném případě, neboť otcovství biologického otce muselo být nejprve určeno. Je možné, že by v takové situaci mohlo dojít k situaci, že povinný nebude schopen uhradit naráz celé splatné výživné za dobu minulou, proto zde judikatura připouští určité zmírnění (např. plnění ve splátkách apod.) pro případ, že by okamžité plnění výživného za dobu minulou představovalo pro povinného přílišnou tvrdost¹¹.

V souvislosti s vyživovací povinností rodičů k dětem není možné nevzpomenout nároky **matky vůči otci dítěte** v průběhu těhotenství a v prvním období života dítěte. Pro případ, že skutečný (biologický) otec svou vyživovací povinnost zpočátku neplnil, je dostupná možnost požadovat náhradu vynaložených prostředků souvisejících s porodem a

⁶ BGH, *FamRZ*, 1996, s. 160 = *NJW-RR*, 1996, s. 321 - 322

⁷ Regelbetrag – Verordnung z 6.4.1998 (BGBl. I s. 666 - 668)

⁸ Této osobě pak náleží regres vůči povinnému

⁹ HUBER, Christian. Der Unterhaltsregress des Scheinvaters. *FamRZ*, 2004, roč. 51, č. 2, s. 147

¹⁰ OLG Hamm, *FamRZ*, 2006, s. 1479

¹¹ LG Bielefeld, *FamRZ*, 2006, s. 1149-1151

také výživného dítěte. Judikatura opakovaně upozorňuje na skutečnost, že podle ustanovení § 1607 odst. 3 BGB přechází nárok dítěte na výživné vůči jeho rodiči na dalšího příbuzného popř. na manžela matky. Další možností je přechod na třetí osobu, která plní výživné namísto otce dítěte. V takovém případě existuje **možnost budoucí náhrady vynaložených prostředků**, a to i v případě, kdy zdánlivý otec poskytoval výživné, ačkoliv věděl, že není skutečným (biologickým) otcem dítěte. Toto souvisí bezprostředně se skutečností, že v mnohých případech je za otce dítěte po uplynutí určité doby určen jiný muž, než např. manžel matky, kterému pochopitelně v době narození dítěte svědčila první domněnka otcovství (dle § 1592 Nr. 1 BGB). Takto vzniklá vyživovací povinnost nezaniká již při uplatnění žaloby na popření otcovství, neboť podle ust. § 1599 odst. 1 BGB přestane platit první domněnka až ve chvíli, kdy je na základě popření pravomocně určeno, že navrhovatel není otcem dítěte. Vyživovací povinnost biologického otce pak nastoupí až od okamžiku pravomocného určení jeho otcovství (§ 1600d odst. 4 BGB). Důsledkem této zákonné úpravy pak je, že **pravděpodobný otec** (Scheinvater) je povinen výživou at' už své otcovství k dítěti považuje za možné či nikoliv. Následně má možnost regresního plnění¹². Důležitou okolností samozřejmě je, zda byl biologický otec v době, kdy za něj plnil vyživovací povinnost jiný muž, schopen plnit. Judikatura opakovaně upozorňuje, že regresní nárok nemůže být naplněn do doby, dokud skutečný otec své otcovství neuznal nebo dokud toto nebylo stanoveno soudně¹³.

Do nedávna platilo, že před platností uznání otcovství nebo před nabytím právní moci rozsudku o určení otcovství nemohly být uplatňovány právní následky otcovství, pokud něco jiného nevyplývalo ze zákona (§§ 1594 odst. 1, 1600d odst. 4 BGB). Proto byla uzavřena cesta k nároku na výživné nemanželského dítěte před uznáním či soudním určením otcovství a jediným východiskem bylo uplatnění ustanovení § 1615o odst. 1 BGB, který připouští uplatnění nároku pro první tři měsíce po narození zavedením předběžného opatření proti muži, který uznal své otcovství, nebo kterému je přičítáno otcovství podle

¹² Judikatura dokonce stanovila, že domnělý otec má vůči matce nárok na informaci o totožnosti biologického otce dítěte. Toto soud určil zejména s ohledem na skutečnost, že z důvodu důvěrnosti takových informací by zdánlivému otci nemuselo být vždy umožněno nahlédnout do soudního spisu týkajícího se určení otcovství. Viz. rozhodnutí OLG Bamberg 7 WF 73/03, *FamRZ*, 2004, s. 564. Obdobně také LG Heilbronn, *FamRZ*, 2005, s. 474.

¹³ OLG Celle, *FamRZ*, 2006, s. 673, OLG Hamm, *FamRZ*, 2005, s. 475: „Für den Scheinvaterregress nach § 1607 III S. 2 BGB muss gemäß § 1600d IV BGB die Vaterschaft des Inanspruchgenommenen positiv festgestellt sein.“ Soud v tomto rozsudku také upozornil, že vyjasnění otázky otcovství nemůže být řešeno jako předběžná otázka v civilním řízení, které by bylo dle dispoziční zásady v rukou procesních stran. Otcovství může být tedy určeno pouze uznáním nebo soudem v rámci speciálního řízení. Toto judikoval již v minulosti Spolkový soudní dvůr (*FamRZ*, 1993, s. 696).

ustanovení § 1600d odst. 2 BGB¹⁴. **Neprovdaná matka** a dítě nebyly ani před novelou právní úpravy výživného - účinnou od 1.1.2008 - ponechány zcela bez pomoci, protože § 1613 odst. 2 Nr. 2a BGB připouštěl zpětně působící uplatnění výživného pro matku a dítě ještě před uznáním či určením otcovství¹⁵.

Od 1.9.2009 je problematika výživného v průběhu určování otcovství upravena také zákonem o řízení ve věcech rodinných¹⁶, kde je výslovně stanoveno, že výživné lze po dosud neurčeném otci nárokovat pouze v případě, že probíhá řízení o určení otcovství podle § 1600d BGB. V tomto případě lze nárokovat výživné pouze ve výši minimálního výživného a podle věkových skupin určených § 1612a odst. 1 věty třetí¹⁷, přičemž je výslovně nutné zohlednit plnění podle § 1612b¹⁸ nebo § 1612c BGB. Dítě může požadovat minimální výživné (*geringere Unterhalt*) a změna výše výživného v průběhu tohoto řízení v zásadě není možná. Před nabytím právní moci rozhodnutí o určení otcovství nebo pravomocným uznáním otcovství nelze nárok na plnění vyživovací povinnosti uplatnit.

Pro výživu nemanželských dětí v případě, že otcovství je již určeno, bylo před novelou z r. 2008 i v současnosti významné zejména ustanovení § 1615l BGB¹⁹, podle nějž má otec dítěte poskytovat matce výživné po dobu šest týdnů před a osm týdnů po narození dítěte. Hradí také náklady spojené s těhotenstvím a slehnutím, které nastaly mimo tuto dobu. Dokud matka nevykonává výdělečnou činnost, protože toho není schopna v důsledku těhotenství či nemoci, která byla zapříčiněna těhotenstvím nebo porodem, musí jí otec hradit výživné, a to v době nejdříve čtyři měsíce před porodem až maximálně do tří let po porodu. Totéž platí i v případě, že od matky nelze požadovat výdělečnou činnost z důvodu péče o dítě a jeho výchovy. Tato povinnost však může pokračovat i dále, pokud by bylo s ohledem na zájmy dítěte proti dobrým mravům odejmout mu po uplynutí této

¹⁴ Podle tohoto ustanovení svědčí domněnka muži, který měl s matkou dítěte pohlavní styk v době oplodnění, pokud otcovství nebrání závažné pochybnosti. Obdobné ustanovení o určení otcovství nalezneme v § 54 ZoR, kde je doba možného oplodnění stanovena na období sto osmdesát až tři sta dní před narozením dítěte. V SRN je pro výpočet této doby používána praktická tabulka podobná kalendáři, včleněná přímo k ustanovení § 1600d odst. 3 BGB.

¹⁵ V judikatuře se pak vyskytuje názor, že výživné za dobu minulou podle ust. § 1613 odst. 2 Nr. 2a BGB může dítě před uznáním nebo určením otcovství požadovat i ze strany příbuzných otce (když tento není sám schopen plnit). Toto však platí až pro dobu od 1.7.1998, kdy toto ustanovení vešlo v platnost. Viz. rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 10.3.2004, XII ZR 123/01, *FamRZ*, 2004, s. 800-801 nebo také OLG Brandenburg, *FamRZ*, 2004, s. 561 – zde soud také připomíná, že za otce mohou být dle k plnění vyživovací povinnosti povoláni dle ust. § 1607 BGB jeho příbuzní i v případě, že vymáhání tohoto práva po otci je zvláště ztížené, což samozřejmě platí zejména v případě, že otcovství nebylo dosud uznáno či určeno.

¹⁶ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (*FamFG*)

¹⁷ Do šesti let věku dítěte 87 procent, od šesti do dvanácti let 100 procent a od třinácti let 117 procent částky určené podle § 32 odst. 6 věty první zákona o daních z příjmů (*Einkommsteuergesetz*).

¹⁸ Toto ustanovení upravuje pokrytí výživného v penězích z přídatku na dítě – bylo také změněno novelou.

¹⁹ Ustanovení §§ 1615a až 1615o byla vložena na základě přijetí „Nichtehelichengesetz“ z 19.8.1969 (BGBl. I S. 1243) – HOLHOCH, Gerhard. *Familienrecht*, 1. Auflage, München: Richard Boorberg Verlag GmbH, 2002, s. 435, Rn. 817.

doby nárok na výživné. To přichází v úvahu např. tehdy, když je dítě postižené a vyžaduje proto zvýšenou a časově náročnou péči matky, v takovém případě musí otec i nadále platit výživné, neboť od matky nelze spravedlivě požadovat, aby vykonávala práci na plný úvazek²⁰. Výživné podle ust. § 1615I BGB lze požadovat zpětně za období jednoho roku od vzniku nároku.²¹ Před výživným matky nemanželského dítěte má dle ustanovení § 1615I odst. 3 přednost výživné manželky a nezletilých dětí povinného, nároky matky ale předcházejí nárokům ostatních příbuzných. Dále bylo nově od 1.9.2009 stanoveno, že předběžným opatřením (einstweilige Anordnung) podle § 246 a násl. FamFG²² lze požadovat část výživného ještě před narozením dítěte.

Vyživovací povinnost otce předchází vyživovací povinnosti ostatních příbuzných vůči matce. Nárok matky nemanželského dítěte nezaniká smrtí otce, přechází na jeho dědice, a to i v případě, že otec zemřel před narozením dítěte²³. Pokud o dítě pečuje otec, náleží mu po stejnou dobu jako matce nárok proti ní na výživné z důvodu péče a výchovy dítěte. V takovém případě platí i ustanovení o prodloužení této doby nad tři roky od narození dítěte, nárok opět smrtí matky nezaniká, ale přechází na dědice. Ve srovnání s českou se tedy německá úprava této problematiky jeví spravedlivější, neboť přiznává otcí dítěte, který o něj pečuje, obdobná práva jako matce. Lze jen doufat, že zákonodárce při příští novele zákona o rodině takovýto „detail“ nepřehlédne.

Poměrně velkou diskusi v Německu v nedávné době vyvolalo rozhodnutí **Spolkového ústavního soudu** ze dne 28. února 2007²⁴, v němž tento prohlásil, že rozdílná délka doby, po níž trvá nárok rodiče na výživné v případě péče o manželské a nemanželské dítě, je protiústavní²⁵. Soud jednoznačně určil, že s rodiči manželských i nemanželských dětí má být zacházeno stejně. Toto rozhodnutí má mít svůj odraz také v zákonné úpravě výživného, kdy ústavní soud uložil zákonodárci přijmout ústavně konformní úpravu do 31.12.2008, takže Spolkový sněm stáhnul ze svého programu projednávání novely příslušných ustanovení a Spolkové ministerstvo spravedlnosti začalo prověřovat, jak změny navržené vládou v této oblasti zharmonizovat s výše uvedeným rozhodnutím. Změny

²⁰ OLG Düsseldorf, *FamRZ*, 2003, s. 184

²¹ OLG Schleswig, *FamRZ*, 2004, s. 563-564 – zde pak neplatí omezení dle § 1613 odst. 1 BGB, podle nějž by musely být splněny podmínky, které odůvodňují zpoždění, se kterým byl nárok uplatněn a které platí obecně při požadování výživného za dobu minulou.

²² Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit – zákon ze dne 17.12.2008, BGBl. I S. 2586, 2587 ff.

²³ DIETRICHSEN in: PALANDT, Otto/Bearbeiter. *Bürgerliches Gesetzbuch*, 65. neubearbeitete Auflage, München: Verlag C.H.Beck, 2006, s. 1907, § 1615I

²⁴ Beschluss des ersten Senats - 1 BvL 9/04

²⁵ Leitsatz: „Es verstösst gegen Art. 6 Abs. 5 GG, die Dauer eines Unterhaltsanspruchs, den der Gesetzgeber einem Elternteil wegen der Betreuung seines Kindes gegen den anderen Elternteil einräumt, für eheliche und nichteheliche Kinder unterschiedlich zu bestimmen.“

v právní úpravě výživného, plánované původně k 1.7.2007, tak k tomuto datu nemohly započít²⁶. Již před tímto rozsudkem Spolkového ústavního soudu se však názor, že časové omezení v ust. § 1615l odst. 2 věty třetí BGB odporuje německé ústavě, objevil v judikátech soudů nižšího stupně²⁷. Tak se soudy při svém rozhodování často odchylojí od judikátu Spolkového soudního dvora²⁸, jež stanovil tzv. Halbteilungsgrundsatz, kdy tento přirovnal nároky podle ustanovení § 1615l odst. 2 věty druhé BGB a nárok na výživné po rozvodu podle ustanovení § 1570 BGB, čímž chtěl omezit nárok neprovdané matky tak, aby nebyl vyšší než nárok matky rozvedené. S tímto postupem však soudy nižších stupňů nesouhlasí, poukazující právě na výše uvedené rozhodnutí Spolkového ústavního soudu.²⁹ Ústavní soud pak přímo ve shora uvedeném rozhodnutí z 28.2.2007 kritizoval judikát Spolkového soudního dvora ze dne 5.7.2006³⁰, který označil za protiústavní právě z důvodu rozdílného postavení rodiče po rozvodu (úprava vyživovací povinnosti podle § 1570 BGB) a rodiče nemanželského dítěte (úprava v § 1615l odst. 2 věta druhá BGB), kdy výslovně kritizoval právní úpravu, jež zakotvuje omezení nároku na výživné na tři roky po narození nemanželského dítěte³¹. Toto omezení pak v případě rozvedeného rodiče neplatí. Ústavní soud při kritice protiústavnosti tohoto ustanovení, jež ve svém důsledku znevýhodňuje nemanželské děti, poukázal např. na skutečnost, že rodiče jsou takto nuceni po dosažení třetího roku věku nemanželského dítěte přestat o něj osobně pečovat a namísto toho začít opět s výdělečnou činností, přičemž však předčasné započetí péče o dítě třetí osobou by mohlo být v neprospěch dítěte. Ústavní soud pak vyslovil názor, že v případě takového omezení, kdy zákonodárce určuje rodičům, jak dlouho mají osobně pečovat o své dítě, by tento měl zejména přestat dělit děti na manželské a nemanželské a teprve po zhodnocení všech kritérií určovat stejné podmínky a případně délku trvání nároku na výživné ve vztahu ke všem dětem rovnocenně, neboť ani zásada solidarity mezi manželi po zániku manželství nemůže ospravedlnit, že rodič nemanželského dítěte by měl svůj nárok omezen do tří let věku dítěte.

Díky novele bylo v ustanovení § 1615l odst. 2 BGB změněno znění věty třetí, čtvrté a páté, které stanoví, že vyživovací povinnost začíná nejdříve čtyři měsíce před porodem a trvá po dobu minimálně tří let po narození dítěte. Tato doba se prodlužuje, a to

²⁶ aktuální stav procesu přijetí změn lze sledovat na stránkách Spolkového ministerstva spravedlnosti – dostupné na: www.bmj.bund.de

²⁷ např. OLG Hamm z 16.8.2004 – 2 UF 262/04, *FamRZ*, 2004, s. 1893-1894

²⁸ rozsudek ze dne 15.12.2004 – XII ZR 121/03 – *FamRZ*, 2005, s. 442

²⁹ nedávno např. OLG Düsseldorf, rozhodnutí z 16.4.2007, *FamRZ*, 2008, s. 87-88

³⁰ Urteil XII ZR 11/04, *FamRZ*, 2006, s. 1362

³¹ prodloužení je možné, ale pouze ve výjimečných případech, pokud by bylo hrubě proti dobrým mravům tento nárok po třech letech odejmout

za takových podmínek a po tu dobu, kdy to odpovídá dobrým mravům, přičemž je nutné zohlednit zejména zájem dítěte a stávající možnosti opatrování dítěte.³² Z dikce novelizovaného ustanovení je patrný posun ve prospěch narozeného dítěte a o ně pečující neprovdané matky.

K otázce vzniku a trvání vyživovací povinnosti v německém právu lze konstatovat, že počíná narozením dítěte a trvá zásadně po celý život, dokud dítě není **schopno samo se živit** a dokud jsou rodiče schopni plnit, tato povinnost tedy není vázaná na dosažení určité věkové hranice³³. Vznik vyživovací povinnosti je tedy jak v německém, tak také v českém právu dán založením rodinněprávního vztahu mezi rodičem a dítětem, výživné je zásadně trvalým obsahem tohoto vztahu. Vyživovací povinnost je vázána na tzv. **stav odkázanosti dítěte na výživu**, proto vyživovací povinnost rodičů trvá tak dlouho, dokud dítě není schopno samo se živit, tedy dokud není schopno samostatně uspokojovat všechny své potřeby. Hranice zletilosti zde nehraje žádnou roli, dítě může nabýt schopnosti samo se živit i před dosažením věku osmnácti let (např. po absolvování učebního oboru najde odpovídající pracovní uplatnění).³⁴ Na druhé straně nemusí dítě nabýt schopnosti samo se živit i několik let po dosažení zletilosti (např. pokud studuje), v krajních případech ji nenabude nikdy (taková situace může nastat u trvale postižených). Schopnost dítěte k tomu, aby se živilo samo, není tedy závislá na dosažení určité věkové hranice, není tedy důvod k tomu, aby bylo plnění vyživovací povinnosti rodiče k dítěti omezováno předem dosažením určité věkové hranice, např. dosažením zletilosti³⁵ či jiné věkové hranice.

Jednou z vlastností vyživovací povinnosti je její elasticita, tj. možnost jejího obnovení v případě **relativního zániku** vyživovací povinnosti. Relativně zaniká vyživovací povinnost rodičů k dětem např. tehdy, když dítě dokončí gymnázium, není přijato na vysokou školu, nastoupí do zaměstnání a je schopno samostatně se živit. Pokud dítě pozbude schopnost samo se živit tím, že začne řádně studovat na vysoké škole, vyživovací povinnost rodičů se zásadně obnoví.³⁶ Problematice dalšího vzdělávání bude věnována pozornost v dalším textu.

V německé literatuře se objevuje názor, že není správné jednat s nezletilým dítětem, které uzavřelo sňatek, stejně jako s dítětem zletilým, neboť **uzavření manželství** už

³² „Die Unterhaltspflicht beginnt frühestens vier Monate vor der Geburt und besteht für mindestens drei Jahre nach der Geburt. Sie verlängert sich, solange und soweit dies der Billigkeit entspricht. Dabei sind insbesondere die Belange des Kindes und die bestehenden Möglichkeiten der Kinderbetreuung zu berücksichtigen.“

³³ BGH, FamRZ 1984, 682

³⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Komentář*, 4. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009, s. 397

³⁵ R 100/67

³⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Komentář*, 4. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009, s. 397

v dnešní době neplní zaopatřovací roli a nevypovídá například nic o tom, jestli dítě ještě potřebuje další vzdělání či nikoli.³⁷ Obecně však uzavřením manželství vzniká manželům vzájemný nárok na výživné (§ 1360 BGB). Tento nárok tedy překryje konkurující nárok na výživné mezi příbuznými (tedy v našem případě nárok dítěte vůči rodičům). Pokud se jeden z manželů ještě vzdělává, počítá se ukončení tohoto vzdělání k „osobním potřebám“ tohoto z manželů ve smyslu ustanovení § 1360a odst. 1 BGB a spadá proto do nároku na výživné mezi manžely podle § 1360 BGB. Toto se nezmění ani v případě rozloučení manželství.³⁸ Pokud však manžel není schopen plnit svou vyživovací povinnost, nastupuje na základě ustanovení § 1608 BGB povinnost rodičů dítěte (případně jeho dalších příbuzných).

Uzavře-li dítě manželství podle českého práva, vznikne ze zákona vyživovací povinnost mezi manžely, založená na zásadě stejné životní úrovně (§ 91 ZoR). Otázkou je, jestli má zároveň zaniknout vyživovací povinnost rodičů k dítěti, které uzavřelo sňatek. Vyživovací povinnost rodičů k dítěti, které uzavřelo manželství a není schopno samo se živit, trvá jako podpůrná ve vztahu k vzájemné vyživovací povinnosti manželů. Rodiče jsou tudíž povinni plnit vyživovací povinnost ke svému dítěti pouze tehdy, když manžel dítěte není schopen plnit vyživovací povinnost v plné míře nebo vůbec.³⁹

Absolutně zaniká vyživovací povinnost rodičů k dětem se zánikem právního vztahu, tedy až smrtí subjektů, eventuálně právní mocí rozhodnutí soudu o osvojení. Zánik vztahu však nastane i v důsledku úspěšného popření otcovství. Otec, kterému svědčí některá ze zákonných domněnek vyjmenovaných v § 1592 BGB, může své otcovství popřít (ustanovení §§ 1600 - 1600c BGB). Co se však týče případu umělého oplodnění vajíčka manželky semenem jiného muže, ke kterému dal manžel souhlas, ztrácí manžel dle stávající judikatury⁴⁰ tímto souhlasem právo na popření otcovství (ačkoli se v literatuře někdy objevují i zcela opačné názory). Všeobecně vidí judikatura ve smlouvě, kterou manžel souhlasí s oplodněním, zároveň také smlouvu ve prospěch zplozeného dítěte, která poskytuje dítěti nárok na výživné vůči manželovi matky i v případě, že bylo jeho otcovství

³⁷ SCHWAB, Dieter. *Familienrecht*, 10. Auflage, München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1999, s. 353, Rn.749

cit.: „Die grundsätzliche Differenzierung der Unterhaltspflicht der Eltern gegenüber minderjährigen (und ihnen gleichgestellten) und volljährigen Kindern wird für den Fall aufgehoben, dass das unterhaltsbedürftige Kind verheiratet ist. Verheiratete Kinder, selbst minderjährige, werden in Bezug auf die Unterhaltspflicht der Eltern vom Gesetz wie volljährige behandelt. Das ist schwerlich gerechtfertigt: Denn die Eingehung einer Ehe hat heute keine Versorgungsfunktion mehr, sie sagt z.B. nichts darüber aus, ob der Sohn oder die Tochter noch weiterhin der Schul- oder Berufsausbildung bedarf.“

³⁸ LIPP, Martin. *Examens-Repetitorium Familienrecht*. 1. Auflage, Heidelberg: C.F. Müller Verlag, 2001, § 19, Rn 330, s. 148

³⁹ ANTALOVÁ, Tatiana. Výživné zletilých dětí, *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 6, s. 10; R 4/82

⁴⁰ BGH, *FamRZ* 1995, 1272

úspěšně popřeno. V literatuře je toto pojetí napadáno. Popření má být každopádně protiprávní.⁴¹ Konstrukce souhlasu se mi osobně jeví naprosto správná, ztotožňuji se s názorem, že muž, který přivolil k umělému oplodnění své manželky⁴², dal tímto zároveň prokazatelně najevo svou vůli, že bude otcem narozeného dítěte se všemi právními následky. Problémem české právní úpravy však zůstává skutečnost, že ustanovení § 54/3 ZoR není v souladu s matričními předpisy, takže otcovství je nutno určovat dodatečně.

I podle české úpravy zaniká rodinněprávní vztah mezi otcem a dítětem úspěšným popřením otcovství (§ 58 an. ZoR), a to dnem, kdy rozsudek o popření otcovství nabude právní moci. Pokud je později soudem určen otcem jiný muž, právní vztahy mezi ním a dítětem vznikají až dnem, kdy rozsudek o určení otcovství nabude právní moci. V obou případech se jedná o rozsudky konstitutivní.⁴³

V případě osvojení dítěte počítá ustanovení § 1751 odst. 4 BGB výslovně s následující konstrukcí: „Vyživovací povinnost osvojitele k dítěti má přednost před vyživovací povinností ze strany dalších příbuzných, a to od okamžiku, kdy rodiče dali svůj souhlas a dítě se nachází v péči budoucího osvojitele s tím, že má dojít v budoucnu k osvojení.“ Totéž platí i v případě, že chce dítě osvojit manžel jednoho z rodičů dítěte. Podle § 1751 BGB má tedy vyživovací povinnost ze strany osvojitele přednost před vyživovací povinností ze strany dalších příbuzných osvojence. Vyživovací povinnost ze strany rodičů a dalších příbuzných nezaniká, ale existuje nadále subsidiárně. Pokud k osvojení nedojde, nastoupí opět vyživovací povinnost rodičů a dalších příbuzných v plném rozsahu.⁴⁴ Co se týče umístění dítěte do pěstounské péče, pak zákon nepočítá s tím, že by se vyživovací povinnost přenášela z rodičů na pěstouny (§1773 an. BGB).

Dojde-li k osvojení dítěte dle českého práva, zaniká vyživovací povinnost rodičů s tím, že vzniká vyživovací povinnost osvojitele nebo osvojitelů, která má stejné podmínky jako vyživovací povinnost rodičů (ustanovení § 63 odst. 1 ZoR). Pokud by došlo ke zrušení osvojení, potom se ode dne právní moci rozhodnutí o zrušení osvojení v plném rozsahu obnovuje vyživovací povinnost rodičů ve smyslu ustanovení § 73 odst. 2 ZoR⁴⁵.

Je-li dítě umístěno do ústavní výchovy (srov. § 46 ZoR), ať už na základě soudního rozhodnutí nebo na vlastní žádost rodičů, neovlivňuje tato skutečnost základní práva a povinnosti vyplývající z rodinněprávního vztahu mezi rodičem a dítětem, tedy ani placení

⁴¹ LÖHNIG, Martin. *Das Recht des Kindes nicht verheirateter Eltern*, 1. Auflage, Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2001, s. 40

⁴² asistovaná reprodukce s použitím spermií jiného muže

⁴³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Komentář*, 4. vydání, Praha: C.H.Beck, 2005, s. 397

⁴⁴ FamRZ 84, 312 mit Anmerkung von BOSCH

⁴⁵ R 62/65

výživného.⁴⁶ Vyživovací povinnost rodičů nezaniká ani v případě umístění dítěte do pěstounské péče. Její výši určí soud na návrh úřadu státní sociální podpory příslušného k poskytování příspěvku na úhradu potřeb dítěte (srov. § 19 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí). Rodiče však v tomto případě neplní vyživovací povinnost k rukám pěstouna nebo dítěte, ale nárok na výživné přechází až do výše poskytnutého příspěvku na stát. Jedná se o případ legální cese ve smyslu § 45d odst. 1 ZoR.

Jak je patrné ze shora uvedeného, ohledně vzniku a trvání platí v německé i české právní úpravě tytéž principy. Obdobné regulativy existují i co se týče otázky rozsahu vyživovací povinnosti, kde však lze v rozhodování českých soudů pozorovat určitý nepoměr při určování výživného ve dvou a více obdobných případech, neboť individuální uvážení různých soudců mnohdy znamená určení jiné výše výživného. Otázce zavedení pomocných tabulek pro soudní praxi bude věnována pozornost v dalším textu. V České republice nevznikají výrazné problémy s tím, že by existoval rozdíl v posuzování manželských a nemanželských dětí, avšak německé řešení problematiky výživného před narozením dítěte, u něž není dosud určeno otcovství nebo u dítěte narozeného mimo manželství může být nepochybně inspirací pro české právní prostředí, neboť celospolečenské trendy směřují od klasického rodinného modelu stále častěji k modelu, kdy rodiče dítěte nejsou sezdáni.

⁴⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost rodičů k dětem v náhradní péči. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 9, s. 305

2. Uplatnění nároku na výživné v soudním řízení

Obvykle je vyživovací povinnost plněna dobrovolně a automaticky, aniž by bylo třeba zásahu příslušného státního orgánu. V určitých případech je však dán zájem společnosti na tom, aby bylo výživné stanoveno závazným rozhodnutím, čímž má být dosaženo jednak právní jistoty o existenci a výši výživného, jestliže jsou tyto skutečnosti sporné, a dále má být umožněno vymáhání výživného některým z prostředků výkonu rozhodnutí, jestliže k plnění vyživovací povinnosti nedochází dobrovolně. V následujícím textu bude věnována pozornost procesnímu postupu při určování výživného.

Nároky na výživné jsou, pokud směřují na hospodářská plnění, žalovatelné. Pro spory o vyživovací povinnost vzniklou přímo ze zákona jsou příslušné Familiengerichte (§23b I 2 Nr. 6 a 7 GVG). Žaloba může směřovat také na v budoucnu splatné opakující se plnění výživného (ustanovení § 258 ZPO). Rozhodnutí o výživném jsou vykonatelná podle obecných pravidel, přičemž je ale třeba zohlednit zvýhodnění podle § 850d ZPO, které se týká nuceného výkonu rozhodnutí v rámci jiného občanskoprávního řízení⁴⁷. Pokud se podstatně změnily poměry, právoplatný titul k výživnému je možno změnit (§ 323 ZPO)⁴⁸.

Dítě se může své výživy domáhat žalobou podle ustanovení §§ 642 a násl. ZPO. Nezletilé dítě, které požaduje výživu od rodiče, se kterým nežije ve společné domácnosti, může tento nárok uplatnit také v **tzv. zjednodušeném řízení** podle ustanovení §§ 645 a násl. ZPO. Toto řízení je dle ustanovení § 20 Nr 10a Rechtspflegergesetz příslušný vést vyšší soudní úředník (Rechtspfleger). Zjednodušené řízení umožňuje bez řízení o žalobě, tedy i bez ústního projednání věci, rychlé uplatnění nároku na výživné, přičemž dítě nemusí dokazovat ani svoji potřebnost, ani schopnost plnit povinného rodiče. To ale neznamená, že by byl nárok uplatňovaný ve zjednodušeném řízení na těchto předpokladech nezávislý. Rodič může nároku dítěte spíše stavět na odpor námitku chybějící schopnosti plnit (§ 648 odst. 2 věta třetí ZPO). V rámci zjednodušeného řízení se neprovádí dokazování, lze zde stanovit výživné jen v té výši, o které povinný rodič prohlásí, že je ji schopen plnit (§§ 648 odst. 2 věta první, 650 ZPO). Dítě, stejně tak jako povinný rodič, může navrhnout přechod

⁴⁷ § 850d ZPO ve svém odstavci 2 stanoví pořadí nároků, pokud je více oprávněných:

- a) nezletilé svobodné děti, manžel, bývalý manžel a rodič s nárokem podle § 1651l nebo 1651n BGB,
- b) partner nebo bývalý partner
- c) zbývající potomci, přičemž děti mají přednost,
- d) příbuzní ve vzestupé linii, přičemž příbuzní bližší mají přednost před vzdálenějšími.

⁴⁸ SCHWAB, Dieter. *Familienrecht*, 10. Auflage, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1999, s. 341, Rn. 725

ke spornému řízení, v němž se přezkoumají všechny předpoklady nároku na výživné, a může být provedeno dokazování.⁴⁹

Žalobní návrh stejně jako návrh na stanovení výživy ve zjednodušeném řízení mohou obsahovat **konkrétní výši** požadovaného výživného (tzv. Bezifferung návrhu). Věc může být dle ustanovení § 645 odst. 1 BGB rozhodnuta ve zjednodušeném procesu pouze tehdy, pokud je požadován maximálně jedenapůlnásobek „pravidelné částky“⁵⁰. Problémy takto konkrétně určeného požadavku ale nastanou ve chvíli, kdy se vyživovací povinnost změní. Podle ustanovení § 323 ZPO⁵¹ může být žalobou požadována změna titulu, který zakládá vyživovací povinnost (např. rozsudek), pokud se poměry rozhodné pro vyživovací povinnost podstatně změnily (např. značná měna životních nákladů). Aby nebylo nezletilé dítě vystavováno procesním rizikům a náročnosti pozměňovací žaloby dle výše zmíněného ustanovení a aby se výživné dalo přizpůsobit vývoji hospodářských vztahů, předvídá ustanovení § 655 ZPO možnost zjednodušeného řízení pro přizpůsobení dávek výživného.

Podle ustanovení § 1612 odst. 1 BGB může nezletilé dítě požadovat od rodiče, s nímž nežije ve společné domácnosti, výživné určené jako **procentní sazba** z výše zmíněné „pravidelné částky“. Následný rozsudek, případně usnesení ve zjednodušeném řízení, pak neobsahuje konkrétní částku, ale procentní sazbu (např. „Žalovaný se odsuzuje k placení 140% v současnosti platné „pravidelné částky“ ve prospěch žalobce.“). Nařízení o výši těchto částek určuje pravidelnou, resp. obvyklou potřebu dětí, nevychází tedy z individuální potřeby dítěte a schopnosti plnit konkrétního povinného. Pokud má tedy dítě vyšší potřeby než má zpravidla dítě v jeho věku, obdrží víc než sto procent, pokud má menší potřeby nebo pokud povinný není schopen plnit v takové výši, je mu přirknuto méně než sto procent „pravidelné částky“.⁵²

Výše zmíněná možnost tedy připouští **dynamizaci titulu** výživného a činí pozměňovací žalobu či přizpůsobovací řízení zbytečným v případě, kdy změna nároku na výživné nastupuje z důvodu změny životních nákladů. To, že dítě má s postupujícím věkem vyšší životní náklady (náklady na školní pomůcky, učebnice, koníčky apod.), zohledňuje nařízení tím, že podle ustanovení § 1612a odst. 3 BGB určuje pravidelnou potřebu rozdílně

⁴⁹ SCHLÜTER, Wilfried. *BGB-Familienrecht*, 10. neubearb. Auflage, 2003, Heiderberg: C.F. Müller, s. 220, Rn. 321

⁵⁰ Stanovena v tzv. Regelbetrag-Verordnung

⁵¹ jedná se o úpravu tzv. Abänderungsklage, což je žaloba na změnu pravomocného a vykonatelného rozhodnutí ohledně opakujících se, v budoucnu splatných plnění (jako jsou právě dávky výživného) při podstatné změně poměrů

⁵² např. určení potřeby dítěte žijícího v České republice: jeho potřeba byla zkrácena o 23 procent s ohledem na paritu cen a rozdílnou kupní sílu (OLG Karlsruhe, *FamRZ*, 1998, s. 1531)

podle věku dítěte.⁵³ Titul výživného se pak automaticky přizpůsobuje. Životní náklady dítěte se však mohou změnit i na základě všeobecného zvýšení životních nákladů. Nařízení obsahuje tedy také výpočet, jehož pomocí je výživné každé dva roky přizpůsobováno měnícím se podmínkám také ve vztahu k průměrně dosažitelnému platu. Podrobnosti obsahuje ustanovení § 1612a odst. 4 BGB.⁵⁴

Žaloba má znít na určité plnění (§ 253 odst. 2 Nr. 2 ZPO). Žalovány mohou být i v budoucnu splatné nároky, jak vyplývá z ustanovení § 258 ZPO. Jedná se o jednu z rodinněprávních věcí upravenou v ZPO (srov. § 621a odst.1 větu 1.)

Věcně příslušný k projednání a rozhodnutí věci je výlučně tzv. **Amtsgericht** (v této souvislosti označovaný jako **Familiengericht**)⁵⁵(ustanovení § 23a, Nr.2, § 23b Nr.5 GVG, § 621 odst. 1 Nr. 4, odst. 2 ZPO, § 642 odst. 1, 2 a § 40 odst. 2 ZPO), tedy obvodový soud jakožto nejnižší článek soudní soustavy a to v rámci řádného civilního procesu (ustanovení § 495 ZPO). Místní příslušnost se řídí ustanovením § 642 odst.1 ZPO. Podle něj je příslušný výlučně soud v místě bydliště dítěte nebo jej zastupujícího rodiče.

Pokud jde o porozvodové výživné společného dítěte, může být tato věc tzv. *Folgesache*, tedy právní věc navazující na rozvod manželství (ustanovení § 623 odst. 1 věty první ve spojení s § 621 odst. 2 větou první Nr. 4 ZPO). V SRN neexistuje povinné sepětí řízení o výživném s řízením o rozvodu, jako ho známe z našeho právního řádu.

Zákonným zástupcem dítěte je podle německého občanského práva:

- rodič oprávněný k péči o dítě (§ 1629 odst. 1 věta 2. BGB) nebo
- pokud jsou k péči oprávněni oba rodiče, pak ten z nich, v jehož opatrovnictví se dítě nachází (§ 1629 odst. 2 věta 2. BGB).

Ustanovení § 1629 odst. 2 věta 2. a odst. 3 BGB obsahují zvláštní pravidla pro uplatnění nároku na výživné nezletilého dítěte vůči rodičům v situaci, kdy rodiče žijí odděleně, ať už jsou rozvedeni či nikoli. Konkrétně se jedná o otázku, zdali a jak může jeden z rodičů uplatnit tyto nároky dítěte vůči druhému rodiči. Zásadně náleží podle ustanovení § 1629 odst. 1 věty druhé BGB uplatnění nároku na výživné nezletilého dítěte tomu, komu je dítě svěřeno do péče, pokud o této otázce ještě není rozhodnuto, nebo pokud je dítě svěřeno do společné péče obou rodičů, pak dítě zastupuje podle ustanovení §

⁵³ První stupeň: dítě do ukončení šestého roku věku, druhý stupeň: sedm až dvanáct let, třetí stupeň od třinácti let výše.

⁵⁴ SCHLÜTER, Wilfried. *BGB-Familienrecht*, 10. neubearb. Auflage, 2003, Heidelberg: F.C. Müller, s. 221, Rn. 322

⁵⁵ Ustanovení § 23a, Nr. 2, § 23b Nr. 5 GVG, § 621 odst. 1 Nr. 4, odst. 2 ZPO, § 642 odst. 1, 2 a § 40 odst. 2 ZPO

1629 odst. 2 věty druhé BGB ten z rodičů, který o něj osobně pečuje⁵⁶. Nezávisle na tom, jestli jsou rodiče sezdáni, totiž ztroskotá uplatnění jedním rodičem v případě, že oběma rodičům společně náleží rodičovská péče, na zásadě společného zastupování, která požaduje zásadně jednání po dohodě. Ustanovení § 1629 odst. 2 věty druhé BGB má tedy funkci předejít těmto těžkostem tím, že při společné rodičovské péči poskytuje tomu z rodičů, v jehož opatrování se dítě nachází, právo uplatnit nárok dítěte na výživné vůči druhému z rodičů a to ve jménu dítěte. Toto ustanovení je tedy výjimkou z obecné zásady společného zastupování dítěte oběma rodiči.

Ustanovení § 1629 odst. 3 obsahuje zvláštní úpravu pro případ, že rodiče jsou sezdáni, ale žijí odděleně. Zde může jeden z rodičů uplatnit nárok na výživné vůči druhému z rodičů jen vlastním jménem.⁵⁷ Smyslem tohoto ustanovení je zabránit vtažení dítěte jako strany do rozvodového řízení.⁵⁸ Pokud dojde ke změně v osobní péči o dítě, toto právo vedení procesu dítěte rodičem zanikne a žaloba na výživné je nepřipustná⁵⁹. Náklady na dítě mohou být ale uplatněny po změně žalobního návrhu (Klageänderung) v rámci nároku na vyrovnání (Ausgleichsanspruch)⁶⁰.

U řízení dle § 1629 odst. 3, které je tedy vedeno jedním z rodičů jeho vlastním jménem, může nastat problém v situaci, jestliže **dítě v průběhu řízení nabude zletilosti**. Oprávnění rodiče vést řízení vlastním jménem o právo dítěte na výživné zanikne a to se zpětnými účinky na celé řízení, tedy také pro již splatné nároky.⁶¹ Podle převládajícího mínění dojde ze zákona ke změně procesních stran, která nepotřebuje souhlas odpůrce, dítě nastupuje automaticky jako strana v procesu bez změny žalobního návrhu.⁶² Teoreticky by zde tedy také mohlo být poukazováno na nedostatek procesní čistoty, v praxi je však tato situace s odkazem zejména na procesní ekonomii řešena pokračováním v původním řízení. V německém právu však na tomto místě nevzniká problém přechodu od nesporného ke spornému řízení. Na rozdíl od české úpravy zde také vůbec nevzniká otázka možné jiné místní příslušnosti soudu, proto lze tento postup podle německého práva ospravedlnit spíše než stejný postup českých soudů podle práva českého, kde výše zmíněné problémy mohou skutečně nastat.

⁵⁶ GERHARDT, Peter, HEINTSCHEL-HEINEGG, Bernd, KLEIN, Michael. *Handbuch des Fachanwalts - Familienrecht*, 4. überarb. Auflage, Neuwied, Kristel: Luchterhand Verlag, 2002, s. 586, Rn. 196

⁵⁷ tzv. gesetzliche Prozesstandschaft, tedy oprávnění vést řízení vlastním jménem o právo jiného.

⁵⁸ HUEBER P. in SCHWAB, Dieter/Bearbeiter. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 4. Auflage, München: C. H. Beck Verlag, 2002, §1629, Rn. 83 a 84, s. 776

⁵⁹ OLG Hamm, *FamRZ*, 1990, s. 890

⁶⁰ GIESSLER in *FamRZ*, 1994, s. 800, 807

⁶¹ BGH, *FamRZ*, 1983, s. 474, 475; BGH, *FamRZ*, 1990, s. 283, 284; OLG München, *FamRZ*, 1996, s. 422

⁶² BGH, *FamRZ*, 1983, s. 474, 475; 1985, s. 471, 473; OLG München, *FamRZ*, 1996, s. 422

Dítě vede řízení dále v tom stavu, v jakém se nacházelo v době nástupu jeho zletilosti. Pokud dítě nabude zletilosti před nástupem právní moci, může samostatně podat opravné prostředky.⁶³ Na druhé straně musí odvolání odpůrce odsouzeného k placení výživného na dítě od tohoto okamžiku směřovat bezprostředně vůči dítěti.⁶⁴

Rodič, jehož právo vést proces ve jménu dítěte takto zaniklo, může splatné nároky za dobu do nástupu zletilosti dítěte uplatnit pouze v rámci nároku na vyrovnání, ledaže by mu zletilý tyto nároky postoupil. Pokud by rodič i přes změnu stran nadále vedl spor, musela by být jeho žaloba zamítnuta jako nepřijatelná.⁶⁵

Nový zákon o řízení v rodinných věcech⁶⁶, který nahradil některá ustanovení zákona o záležitostech nesporného řízení⁶⁷ i ZPO tam, kde tyto regulovaly řízení v rodinných věcech, jako např. stanovení otcovství, výživné nebo adopci. Výživné je tedy od 1.9.2009 upraveno také tímto zákonem, a to jeho ustanovením § 231 až § 260. V platnosti zůstávají obvyklé zásady jako např. zjednodušené řízení o výživném nezletilého dítěte.

O něco komplikovanější je však situace v českém právu. Nabytím zletilosti získává dítě ke své již od narození trvající způsobilosti k právům navíc způsobilost k právním úkonům a tím tedy na základě ustanovení § 20 OSŘ i způsobilost procesní, což se odráží i v řízení o určení vyživovací povinnosti k němu. Plnoleté dítě tak má nejen způsobilost být účastníkem řízení, ale může v něm i samostatně jednat.

Jestliže během řízení o určení vyživovací povinnosti dítě nabude zletilosti, rozhodne soud o nároku dítěte na výživné i za dobu jeho zletilosti, přihlížíje na základě ustanovení § 154 OSŘ k rozhodným skutečnostem nastalým do dne rozhodnutí soudu⁶⁸. Otázkou ovšem je, zda-li je takovýto postup soudu v pořádku. Pokud je brán v potaz požadavek procesní čistoty, lze mít za to, že soud by měl rozlišovat mezi řízením sporným a nesporným a navíc brát ohled na to, že nemusí být nutně místně příslušný pro obě řízení.

⁶³ BGH, *FamRZ*, 1990, s. 283, 284; OLG Zweibrücken, *FamRZ*, 1989, s. 194, 195

⁶⁴ HUEBER P. in SCHWAB, Dieter/Bearbeiter. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 4. Auflage, München: C. H. Beck Verlag, 2002, §1629, Rn. 102, s. 780

⁶⁵ BGH, *FamRZ*, 1985, s. 471, 473; OLG München, *FamRZ*, 1983, s. 925, 926 a také OLG München, *FamRZ*, 1996, s. 422, z něhož cit.: „Ist das Kind zwischenzeitlich volljährig geworden, so kann rückständiger Unterhalt aus der Zeit der Minderjährigkeit nicht mehr vom betreuenden Elternteil, sondern nur noch vom Kind eingeklagt werden. Soweit der Elternteil die Ansprüche gegen den anderen Elternteil selbst weiter betreiben will, kommt lediglich ein familienrechtlicher Ausgleichsanspruch in Betracht. Klagt der betreuende Elternteil im Wege der gesetzlichen Prozeßstandschaft nach BGB § 1629 Abs. 3 auf Kindesunterhalt, so tritt mit Volljährigkeit des Kindes ein gesetzlicher Parteiwechsel ein, der keiner Zustimmung des Gegners bedarf.“

⁶⁶ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, někdy nepřesně nazýván Familienverfahrensgesetz (FamFG) ze 17.12.2008 (BGBl. I S. 2586, 2587 ff.) je účinný od 1.9.2009

⁶⁷ Gesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FGG)

⁶⁸ R 85/83

Dále judikatura stanoví, že v řízení o výživném dítěte za dobu jeho nezletilosti je druhý z rodičů účastníkem řízení i poté, když už dítě dosáhlo zletilosti⁶⁹. Zde lze opět vidět, že soud bez nejmenší pochybnosti počítal s tím, že řízení o výživné pro nezletilé a zletilé dítě je vlastně jediným řízením. V tomto duchu se vyjadřují další soudy, takže pokud v řízení o výživné pro nezletilé dítě rozhoduje soud až po dosažení zletilosti dítěte, je třeba, aby dítě v řízení uvedlo, jestli uplatňuje nárok na výživné i za dobu po dosažení zletilosti a v jaké výši. Rodič tohoto dítěte se pak k uvedenému nároku vyjádří v rámci svého návrhu. Za těchto předpokladů soud v řízení neomezí své rozhodnutí pouze na dobu nezletilosti dítěte. Vychází přitom ze stavu, který byl pro určení vyživovací povinnosti rozhodující po čas nezletilosti dítěte, tak jako z případných změn, které nastaly do vyhlášení rozhodnutí⁷⁰. Zastánci tohoto názoru jsou i autoři, zabývající se touto problematikou⁷¹. Obecnou premisou tedy zůstává, že „byl-li návrh podán před dosažením věkové hranice zletilosti, rozhoduje i nadále soud péče o nezletilé, avšak zletilý má již samostatné procesní postavení, tedy práva a povinnosti jako každý dospělý účastník řízení: musí být vyslechnut, musí mu být doručováno, má právo odvolání atp. Pokud soud rozhoduje po dosažení zletilosti dítěte v řízení zahájeném před tímto datem, rozhodne o výživném až do doby rozhodování. Vychází přitom nejen z rozhodných skutečností nastalých v době nezletilosti dítěte, ale i ze změn, k nimž došlo od zletilosti do dne rozhodnutí.“⁷²

Lze souhlasit s tím, že ustanovení § 85 odst. 1 ZoR zabezpečuje dětem výživné ze strany rodičů do doby, než jsou schopny samy se žít; nerozeznává přitom děti nezletilé a zletilé a z hlediska věku dětí tyto nároky nediferencuje. Podmínky nároku nezletilého a zletilého dítěte jsou podle ZoR stejné, věková hranice je tedy důležitá jen z hlediska procesního.

⁶⁹ R 18/75

⁷⁰ R 2/85

⁷¹ RAIS, David. Několik poznámek k problematice řízení o změnu vyživovací povinnosti k dětem, jestliže dítě v průběhu řízení dosáhne zletilosti, *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 12, s. 6, uvádí: „V případě, že jsou v jednom řízení projednávány oba nároky, měl by (soud) na projednávání nároku, který má základ v době nezletilosti, uplatnit zásady nesporného řízení a v části řízení týkající se nároku v době zletilosti pak zásady sporného řízení.“; opačně pak ČERNÝ, Miroslav. Nabytí zletilosti během řízení o určení výživného, *Socialistická zákonost*, 1977, roč. 25, č. 1, str. 37 a 38, uvádí: „Soud péče o nezletilé je příslušný k rozhodování o výživném jen za dobu do nabytí zletilosti. ... Příslušnost soudu péče o nezletilé zaniká dnem, kdy dítě nabylo zletilosti, ale otázku výživného tento soud musí ještě vyřešit, pokud jde o výživné za dobu před tímto dnem. O výživném za dobu nabytí zletilosti rozhoduje už obecný soud osoby k výživě povinné, a to jen k návrhu (§ 84 OSŘ). Dítě nabude zletilosti např. dnem 1. února 1976, ale řízení o vyživovací povinnosti zahájené před jeho zletilostí není dosud skončeno. Soud podle § 176 OSŘ bude postupovat v řízení tak, že bude jednat se zletilým dítětem a nikoli s jeho opatrovníkem. Musí mít zjištěny všechny rozhodující skutečnosti (§ 96 ZoR) až do doby nabytí zletilosti. Bude-li rozhodovat např. až dne 1. června 1976, pak určí výši výživného podle skutečností nastalých do dne zletilosti, ale nesmí už brát v úvahu změny nastalé po tomto dni, neboť by zasahoval do příslušnosti obecného soudu osoby k výživě povinné.“

⁷² HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině, Komentář a předpisy související*, 8. vydání, Praha: Linde, 2007, s. 273-274

Rozdíly mezi sporným a nesporným řízením co se týče řízení o výživném pro nezletilé a zletilé dítě, byly zmíněny výše. Pak ale lze mít za to, že v rámci dodržení všech procesních ustanovení by měly soudy rozlišovat mezi nárokem nezletilého a zletilého dítěte i v průběhu řízení. Momentální praxe spočívá v tom, že z nesporného řízení se po nabytí zletilosti nestává řízení sporné, jak by bylo logické, ale soud za změněných podmínek a navíc za situace, kdy se změnila i strany a účastníci řízení, nadále pokračuje v řízení nesporném. Je překvapující, že v průběhu praxe zatím nevznikly žádné zásadnější problémy. V rámci sporného řízení by dítě teoreticky mohlo vyřešit své problémy ve vztahu s rodiči nejen, co se týče výživného, ale i svých ostatních majetkových práv, že by se takové nároky daly projednávat i v průběhu řízení nesporného, není možné. Tvůrzení, že pokračování v nesporném řízení po nabytí zletilosti dítěte je výhodné např. z hlediska procesní ekonomie se tedy nejví dostatečně odůvodňuje, neboť pokud má dítě vůči rodičům i jiné pohledávky než výživné, musí se pak těchto nároků domáhat v jiném sporném řízení.⁷³

Po rozvodu musí dítě dle německé úpravy žalovat o výživné vlastním jménem, zastoupeno bude k péči oprávněným rodičem. Vedení procesu podle ustanovení § 1629 odst. 3 věty první se zde neuplatní, rodič nemůže nárok uplatnit vlastním jménem. Totéž platí i pro tzv. *Abänderungsklage*⁷⁴. Dítě nesezdaných rodičů vede proces vždy vlastním jménem.⁷⁵

Co se týče kritérií změny způsobu plnění výživného, pak lze konstatovat, že ustanovení § 1612 odst. 2 věty první BGB, podle něž mohou rodiče svobodného

⁷³ Otázka nabytí zletilosti dítěte, a to nejen z hlediska procesního, tj. v průběhu řízení o určení výživného, byla přitom hojně diskutována v minulosti, a to s ohledem na hmotněprávní důsledky kontinuálního působení výživného po nabytí zletilosti dítěte v důsledku účinnosti ZoR od 1.4.1964. Vedle citace Miroslava Černého uvedené výše v poznámce č. 72 lze uvést např. tyto starší názory: VYORAL, Antonín. Vyživovací povinnost rodičů k dětem podle zákona o rodině. *Socialistická zákonost*, 1965, roč. 13, č. 11, str. 43-44. Zde autor vychází z předpokladu, že by se již stanovené výživné muselo v případě zletilého dítěte, u něž již nejsou dány podmínky odkázanosti na výživu, zrušit v samostatném řízení a uvádí: „Dosavadní zkušenosti nás nutí k návratu k původní praxi, tj. přijmout status quo před 1.4.1964, přičemž zcela vystačíme s novou právní úpravou, jestliže při aplikaci § 86 odst. 3 ZoR budeme vycházet z gramatického výkladu, že zletilostí dítěte původní rozhodnutí o výživném pozbývá účinnosti („výživné upraví soud jen na návrh“). O tzv. kontinuativním výkladu § 85 ZoR pro zletilé dítě s ohledem na výkon rozhodnutí pak polemizuje: HADERKA, Jirí. Ještě k vyživovací povinnosti rodičů k dětem podle zákona o rodině. *Socialistická zákonost*, 1965, roč. 13, č. 11, s. 45-48. Autor uvádí, že jedinou výhodou je skutečnost, že by dítě dosahující zletilosti mělo i bez soudního rozhodnutí nadále zajištěno dosavadní výživné a argumentuje právní nejistotou, která se projeví vůči zavázanému rodiči a evnt. vůči plátcům mzdy a jiným věřitelům. Polemizuje s názorem, že by měly být vyrovnány nepříznivé důsledky § 98 odst. 1 ZoR, podle něž výživné pro zletilé dítě lze přiznat jen od podaného návrhu a navrhuje čelit tomu jinou cestou, kdy osoba, která v mezidobí dítě namísto povinného rodiče vyživovala, by proti němu mohla uplatnit nárok opřený o § 101 ZoR.

⁷⁴ *Abänderungsklage* je žaloba na změnu pravomocného a vykonatelného rozhodnutí ohledně opakujících se, v budoucnu splatných plnění při podstatné změně poměrů (§ 323 ZPO).

⁷⁵ GERHARDT, Peter, HEINTSCHEL-HEINEGG, Bernd, KLEIN, Michael. *Handbuch des Fachanwalts - Familienrecht*, 4. Auflage, Neuwied, Kriftel: Verlag Luchterhand, 2002, s. 587, Rn 199

nezletilého dítěte určit, jakým způsobem bude výživné plněno, platí i po nabytí zletilosti⁷⁶. Takové určení učiněné ze strany jednoho rodiče může být na návrh dítěte ze zvláštních důvodů změněno (§ 1612 odst. 2 věta druhá BGB). Dítě, které nárokuje výživné, má dle § 1618a BGB brát přiměřený ohled na hospodářské zájmy svých rodičů, přičemž přijímá snadněji dosažitelné naturální výživné. Také rodiče mají brát ohled na požadavky dítěte, jak je výslovně stanoveno v § 1612 BGB. Vzájemné povinnosti vyjádřené v § 1618a nelze obecně určit, řídí se dle konkrétních podmínek, přičemž musí být rozlišováno mezi odpovídajícími měřítky nezletilých a zletilých dětí. Právo na určení druhu výživného má i vůči zletilým dětem svůj základ ve skutečnosti, že i zletilé děti mají ke svým rodičům úzký příbuzenský poměr, který odůvodňuje povinnost brát na ně ohled.⁷⁷ Při této konstrukci měl zákonodárce na mysli relativně soudržnou rodinu s vazbami mezi jejími členy. Proto v případech, kdy mezi povinným rodičem a jeho dítětem je dobrý vztah, avšak nežijí ve společné domácnosti a netvoří tedy klasickou rodinu, nelze soudu vyčítat, že rozhodne spíše v zájmu odděleně žijícího dítěte a dá přednost plnění výživného v penězích.⁷⁸

Pokud oprávněný žaluje na výživné nebo požaduje osvobození od nákladů řízení o výživném, může nárokovat prozatímní rozhodnutí soudu podle ustanovení § 644 ZPO. Ve zjednodušeném řízení se místo tohoto ustanovení uplatní ustanovení § 620 Nr. 4 ZPO, podle něhož může být na návrh rozhodnuto prozatímně o vyživovací povinnosti k nezletilému dítěti.

Prozatímní rozhodnutí soudu se uplatní také v případě, že je požadováno výživné po dobu nouze⁷⁹. Nárok na výživné ve výši nutných životních nákladů po omezenou dobu lze uplatnit v rámci **předběžného opatření** soudu podle ustanovení §§ 935 a 940 ZPO. Soud určí výši nutné potřeby oprávněného a stanoví výživné na dobu maximálně šesti měsíců. Tento nárok nelze uplatnit, pokud jsou potřeby oprávněného hrazeny z jiných zdrojů, jako je podpora v nezaměstnanosti nebo sociální dávky.

Zvláštní pravidla platí také pro nároky dítěte nesezdaných rodičů⁸⁰. Ačkoli byla dlouhotrvající nerovnost mezi dětmi manželskými a nemanželskými v roce 1998 konečně odstraněna, pro děti nesezdaných rodičů zůstala v platnosti některá zvláštní pravidla obsažená v ustanovení § 1615 BGB, z nichž se mi jeví jako zvláště podstatný institut

⁷⁶ BGH, *FamRZ*, 1988, s. 831 = *NJW*, 1988, s. 1974

⁷⁷ BayObLGZ 1977, 22 = *FamRZ*, 1977, s. 263; *FamRZ*, 2000, s. 976

⁷⁸ zpracováno dle článku FESKORN, Christian. Zu den Kriterien der Änderung der Unterhaltsbestimmung gegenüber einem volljährigen Kind, *FamRZ*, 2006, roč. 53, č. 1, s. 60-61

⁷⁹ SCHELLHAMMER, Kurt. *Zivilrecht nach Anspruchsgrundlagen – Familienrecht samt Verfahren in Familien – und Betreuungssachen*, 1. Auflage, Heidelberg: Müller Verlag, 1998, s. 621, Rn. 1597

⁸⁰ LÖHNIG, Martin. *Das Recht des Kindes nicht verheirateter Eltern*, 1. Auflage, Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2001, s. 111, Rn. 205

předběžného opatření při rozhodování o výživném dítěte nesezdaných rodičů podle ustanovení § 1615o odst. 1 BGB. Výživa dítěte nesezdaných rodičů může být takto po tři první měsíce po narození regulována a zajištěna předběžným opatřením.

Oprávněným k podání návrhu je:

-dítě (§ 1615o odst.1 věta 1. BGB), které je zpravidla zastupováno matkou (§ 1626a odst.2 BGB) a již

-plod, který je zastupován matkou nebo opatrovníkem (§1615o odst. 1 věta druhá BGB).

Návrh směřuje proti muži:

-který uznal své otcovství podle ustanovení § 1592 Nr. 2 BGB, co může učinit i před narozením dítěte,

-který je považován za otce dítěte podle § 1600d odst. 2, tedy muž, který s matkou souložil v době oplodnění, pokud jeho otcovství nevyklučují závažné pochybnosti.

Zajímavým problémem je zajištění výživy dítěte v případě, že dosud nebylo určeno otcovství, neboť v takovém případě chybí vyživovací povinnost ze strany zploditele.⁸¹ Zde zákon předpokládá možnost, že muž, jehož otcovství je předpokládáno z důvodu soulože s matkou v rozhodné době⁸², bude povinen plnit omezenou dobu před určením otcovství na základě **prozatímního opatření**: v úvahu přichází předběžné opatření podle § 1615o BGB a předběžné nařízení podle § 641d ZPO. Obě úpravy mohou být použity souběžně, avšak platí pro ně rozdílné předpoklady a mají různé cíle. Cílem § 1615o je s ohledem na dítě⁸³ zajištění jeho výživy po dobu prvních tří měsíců života. Potencionálnímu otci může být uložena povinnost placení ještě před porodem až do doby slehnutí. Jedná se tedy o výživné omezené na dobu tří měsíců, které má předcházet stavu nouze, avšak u nějž není skutečné ohrožení výživy nutným předpokladem. Nucené nařízení dle § 641d ZPO není omezeno na první tři měsíce života, nýbrž na proces určování otcovství, od jehož započítání mohou být požadovány i platby výživného nebo alespoň zajišťovací plnění na výživné. Vzhledem k tomu, že nouze dítěte nemůže nastat v případě zajišťovacích plnění, slouží zejména zájmům třetí osoby, která ze své pozice (zejména příbuzenství z matčiny strany) poskytuje dítěti výživu, přičemž může vůči otci nemanželského dítěte uplatňovat regres podle § 1607. Otázka nutnosti předběžného nařízení je nazírána následovně. Pokud by měla nastat nouze na straně dítěte, mají být nařízeny platby v případě, že dítě nemá další příbuzné nebo jejich schopnost plnit je značně omezena. Nařízení zajišťovacích plnění je přitom nutné v případě, kdy nelze ostatním příbuzným přičítat schopnost plnit bez zajištění

⁸¹ GERNHUBER, Joachim, COESTER - WALJEN, Dagmar. *Familienrecht*, 5. Auflage, München: Verlag C.H. Beck, 2006, s. 550, Rn. 63

⁸² tedy domněnka dle ustanovení § 1600d odst. 2 BGB

⁸³ neboť se vztahuje i na výživné matky

regresního plnění (např. když je materiální situace potencionálního povinného nejistá). Pokud je tedy žaloba na určení otcovství podána bez prodlení po narození dítěte, lze kombinací předběžného opatření a nuceného nařízení dosáhnout kontinuálního zajištění výživy dítěte až do doby určení otcovství. U předběžného opatření je pak možné, aby matka nebo opatrovník počatého dítěte podali návrh ještě před porodem.⁸⁴

Dle české úpravy přichází možnost uplatnění předběžného opatření v úvahu před zahájením řízení i v jeho průběhu, pokud jsou k tomu splněny zákonem předepsané podmínky.⁸⁵ Podle ustanovení § 74 odst. 1 OSŘ lze před zahájením řízení nařídit předběžné opatření, je-li třeba, aby byly zatímně upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon rozhodnutí soudu byl ohrožen. Za obdobných podmínek může být předběžné opatření nařízeno i v průběhu řízení před vydáním rozhodnutí ve věci samé (ustanovení § 102 OSŘ). Obsahem předběžného opatření je vždy rozhodnutí platit výživné v míře nezbytné. Řeší se tak pouze uspokojování základních osobních potřeb bez ohledu na to, že možnosti povinného by umožňovaly vyměření vyššího výživného. Účelem předběžného opatření tedy není stanovení takové částky, která by měla uspokojit všechny potřeby oprávněného, rozsah výživného je zde stanoven jinak než v rozhodnutí ve věci samé. Předběžným opatřením není předem rozhodnuto ani v otázce, zda jsou dány podmínky k placení výživného, zejména, zda žalovaný je povinným. Předběžné opatření je možné uložit např. i žalovanému v řízení o určení otcovství, přičemž teprve konečný výsledek řízení určí, zda tento žalovaný bude mít jako otec dítěte vyživovací povinnost k němu.⁸⁶

Jedním ze základních bodů německé reformy práva dětí platné k 1. červenci 1998 bylo **zavedení zjednodušeného řízení** pro určení výživného nezletilých dětí vedeného vyšším soudním úředníkem. Jeho hlavní výhodou je zejména rychlé zajištění výživy. Rozhodnutí může být na základě ustanovení § 649 odst. 2 ZPO vyneseno i bez ústního projednání věci, a to formou usnesení, kterým se určí výživné, které má plnit povinný rodič vůči dítěti.⁸⁷

Tento typ zjednodušeného řízení nelze zaměňovat s dřívějším zjednodušeným řízením podle ustanovení §§ 641 a násl. ZPO, který byl určen pouze nemanželským dětem a umožňoval určení nároku i změnu dosavadního titulu, ne však první určení výživného.⁸⁸

⁸⁴ GERNHUBER, Joachim, COESTER - WALJEN, Dagmar. *Familienrecht*, 5. Auflage, München: Verlag C. H. Beck, 2006, s. 550, Rn. 64-68

⁸⁵ R 16/66

⁸⁶ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*, 1. vydání, Praha: Linde, 1995, str. 37

⁸⁷ tzv. Festsetzungsbeschluss

⁸⁸ KLINKHAMMER in: ESCHENBRUCH, Klaus/Autoren: *Der Unterhaltsprozess*, 2. Auflage, Neuwied, Kriftel: Verlag Luchterhand, 2001, s. 622, Rn. 4253

Zjednodušené řízení je určeno pro vyživovací nároky nezletilého dítěte vůči rodiči, s nímž nežije ve společné domácnosti, a může proběhnout pouze, pokud ještě neexistuje žádný titul výživného (rozsudek, notářská listina, listina vydaná Úřadem pro mládež) a neprobíhá v této věci také žádné soudní řízení. Toto řízení je sice určeno pouze pro výživné nezletilého dítěte, ale nevadí, pokud se dítě po podání návrhu stane zletilým, v tomto případě ustanovení § 645 odstavce 1 ZPO předpokládá, že pak bude stanoveno výživné jen pro dobu nezletilosti.⁸⁹

Jak již bylo zmíněno výše, toto řízení je možné pouze pokud není nárokováno více než jedenapůlnásobek tzv. "pravidelné částky". Tato výše může být nárokována bez bližšího zdůvodnění. Výhodou řízení je pak jednak rychlost, s jakou dítě může obdržet titul výživného a jednak také značné urychlení povinnosti rodiče náležitě objasnit svou schopnost plnit, aby se mohl bránit nárokům převyšujícím pravidelnou částku. Pokud je dítěti známa nedostatečná schopnost plnit povinného, může požadovat i sumu nižší, než je pravidelná částka, takové případy se ale v praxi nevyskytují často. Výživné může být požadováno nejen jako pravidelná částka nebo procentní sazba, ale také jako pevná částka, např. v případě nedoplatku.⁹⁰

Zrychlení řízení je docíleno tím, že dlužníkovi výživného jsou na jeho obranu ponechány jen námitky výslovně uvedené v ustanovení § 648 ZPO. Námitky se mohou týkat přípustnosti řízení, výše nároku, přídavků na děti, nákladů řízení, schopnosti plnění povinného a plnění závazku. Nejvýznamnější je namítání nedostatečné schopnosti plnit. To je přípustné pouze, pokud povinný zároveň objasní své příjmové a majetkové poměry. Podle ustanovení § 648 odst. 2 věty třetí musí odpůrce poskytnout úplné informace o svých příjmech, majetku a dalších osobních a majetkových poměrech a předložit doklady o svých příjmech. Zároveň musí prohlásit, jak dalece je plnění vyživovací povinnosti schopen a zavázat se k plnění v této výši (tzv. Verpflichtungserklärung, § 648 odst. 2 věta první ZPO).⁹¹ Pokud ale není z uznatelného důvodu vůbec schopen plnit (např. nachází-li se ve vazbě), nemusí se zavazovat ani k částečnému plnění výživného.⁹²

Jak už bylo zmíněno výše, existuje možnost převedení věci z roviny zjednodušeného řízení do roviny řízení sporného před soudce příslušného obvodového

⁸⁹ OLG Köln, *FamRZ*, 2000, 67

⁹⁰ GERHARDT, P., HEINTSCHEL-HEINEGG, B., KLEIN, M.: *Handbuch des Fachanwalts – Familienrecht*, 4. Auflage, Neuwied, Kriftel: Verlag Luchterhand, 2002, str. 590, Rn. 202a

⁹¹ KLINKHAMMER, F. in: ESCHENBRUCH, K./Autoren: *Der Unterhaltsprozess*, 2. Auflage, Neuwied, Kriftel: Verlag Luchterhand, 2001 str. 626, Rn. 4260- 4262

⁹² OLG Hamm, *FamRZ* 2000, 360

soudu, který funguje jako Familiengericht. Podle ustanovení § 651 ZPO se tak může stát na návrh oprávněného i povinného.

Opravným prostředkem proti usnesení je okamžitá stížnost odpůrce podle ustanovení § 652 odst. 1 ZPO. Námitky jsou omezeny stejně jako ve zjednodušeném řízení. Nepřípustná je tedy např. námitka odpůrce, že výživné bylo odlišně stanoveno v rámci mimosoudního ujednání.⁹³

V obvyklém případě prvního řízení o výživném směřuje žaloba na placení měsíční peněžní renty a z ní zpravidla na placení v budoucnu splatných pohledávek (ustanovení § 258 ZPO), tak jako na mezitím splatné pohledávky za minulost.

Rozsudek vydaný podle ustanovení § 258 ZPO a další tituly na běžící výživné regulují budoucí vztahy. Vzhledem k tomu, že nelze předpovědět budoucí vývoj, musí se při pozdějších změnách titul výživného změněným materiálním podmínkám přizpůsobit. K tomu slouží v první řadě tzv. **pozměňovací žaloba** (tzv. Abänderungsklage) upravená ustanovením § 323 ZPO. Tento návrh může být vznesen ze strany oprávněného i povinného. Pozměnění může být touto cestou nejen rozsudek, ale také některé tituly podle ust. § 794 odst. 1 ZPO, jmenovitě smír, usnesení ve zjednodušeném řízení a „vykonatelná listina“ včetně listiny Úřadu pro mladistvé.⁹⁴ Naopak nelze takto napadat předběžná nařízení a opatření soudu. Co se týče titulu výživného pro dítě, přichází tento druh žaloby pouze za splnění podmínky „podstatné změny poměrů“ podle ustanovení § 655 ZPO⁹⁵. Musí být tedy prokázáno, že se zohlednitelné poměry - tedy potřeba a potřebnost na straně oprávněného nebo schopnost plnit povinného - natolik změnil, že v důsledku toho se bude dlužit vyšší, nižší nebo vůbec žádné výživné.

Další v úvahu přicházející je **žaloba na zamezení výkonu rozhodnutí** (Vollstreckungsabwehrklage) upravená v ustanovení § 767 ZPO, kterou jsou vznášeny námitky proti titulu pro výkon rozhodnutí. Pro její vznesení je logicky oprávněn jen povinný, který touto cestou uplatňuje své námitky mající za následek omezení nebo zánik práva oprávněného. Tato žaloba je přípustná proti rozsudku, soudnímu smíru vykonatelné listině, titulu ze zjednodušeného řízení i proti předběžnému opatření soudu.⁹⁶

Jako třetí možnost přichází v úvahu tzv. **negativní určovací žaloba** (Negative Feststellungsklage) podle ustanovení § 256 ZPO, kterou se lze domáhat určení, že právní

⁹³ KLINKHAMMER, F. in: ESCHENBRUCH, Klaus/Autoren: *Der Unterhaltsprozess*, 2. Auflage, Neuwied, Krißel: Verlag Luchterhand, 2001 s. 628, Rn. 4271

⁹⁴ Tamtéž, s. 650, Rn. 4333

⁹⁵ THALMANN, Wolfgang, MAY, Günther. *Praktikum des Familienrechts*, 4. neubearb. Auflage, Heidelberg: Müller Verlag, 2000, s. 177, Rn. 524

⁹⁶ Tamtéž, s. 179, Rn. 531

nárok vůbec neexistuje. Oprávněn k podání je logicky pouze povinný, neboť jen proti němu stojí nárok. Tato žaloba vyplňuje mezeru mezi oběma výše zmíněnými druhy a její vznesení je možné, pokud se neuplatní ani jedna z výše zmíněných žalob.⁹⁷

Co se týče **stanovení počátku změny výživného** při použití pozměňovací žaloby, pak ustanovení § 323 odst. 3 ZPO zakládá časové omezení pro právní následky tím, že připouští účinnost pozměňovacích rozsudků pouze na dobu po vznesení žaloby. Toto omezení ale (nově od účinnosti reformy z roku 1998) neplatí na základě ustanovení věty druhé téhož odstavce pro případ, že při vznesení návrhu na zvýšení výživného jsou splněny hmotněprávní předpoklady pro uplatnění nároku za dobu minulou. Mezi ustanoveními, které to umožňují, se nalézá i § 1613 BGB, který stanovuje podmínky přiznání výživného za dobu minulou. Z toho vyplývá, že rozsudky, stejně jako další tituly výživného podle ustanovení § 323 odst. 4 (smír, vykonatelné listiny a titul ze zjednodušeného řízení), mohou být měněny i se zpětnou účinností. Bude-li naopak požadováno snížení vyživovací povinnosti, platí časová hranice obsažená v odstavci 3.⁹⁸

Ustanovení § 36 EGZPO⁹⁹ obsahuje přechodná ustanovení v návaznosti na *Gesetz zur Änderung des Unterhaltsrechts*¹⁰⁰, tedy v návaznosti na reformu účinnou od 1.1.2008, kdy je úpravou pod Nr. 1 stanoveno, že pokud bylo o nároku na výživné rozhodnuto (event. pokud byla mezi účastníky uzavřena dohoda) před 1.1.2008, k okolnostem, které se staly relevantními až přijetím zákona, se přihlíží jen v těch případech, pokud by to znamenalo podstatnou změnu. Pod Nr. 3 tohoto ustanovení jsou pak stanovena pravidla pro případy, kdy bylo výživné stanoveno jako procentní sazba.

Dítě s jinou než německou státní příslušností, které má obvyklý pobyt v SRN, tedy žije zde s jedním z rodičů, má na základě ustanovení článku 4 odst. 1 a 2 Haagské úmluvy o právu použitelném pro vyživovací povinnost z 2.9.1973 nároky na výživné podle německého práva. To platí ale jen pro dítě nesezdané do 21 let. Pokud německé nezletilé dítě žije v zahraničí, jsou pro výši jeho pohledávek výživného směrodatné částky, které musí být použity na krytí jeho potřeby v místě jeho bydliště¹⁰¹. V praxi se tak děje na základě tabulek, ve kterých je srovnána kupní síla v jednotlivých státech v porovnání k SRN¹⁰². Spolkový soudní dvůr uznává výsledky srovnání cen provedené Spolkovým

⁹⁷ Tamtéž, s. 180 Rn. 533

⁹⁸ THALMANN, Wolfgang, MAY, Günther. *Praktikum des Familienrechts*, 4. neubearb. Auflage, Heidelberg: Müller Verlag, 2000, s. 186, Rn. 550, 551

⁹⁹ Gesetz, betreffend die Einführung der Zivilprozessordnung – uvozující zákon k ZPO

¹⁰⁰ Gesetz vom 21.12.2007 (BGBl. I S. 3189)

¹⁰¹ BGH, *FamRZ*, 1987, s. 682

¹⁰² OLG Karlsruhe, *FamRZ*, 1998, s. 1531; v tomto případě bylo na základě porovnání kupní síly v SRN a České republice částka měsíčního výživného pro dítě žijící v ČR zkrácena o 23 procent.

statistickým úřadem na základě určení životních nákladů podle zvyklostí německých spotřebitelů¹⁰³. Pro děti, které nemají německou státní příslušnost, platí vyživovací povinnost určená na základě ustanovení právního řádu platného v místě bydliště dítěte; pokud podle tohoto práva nemá dítě žádný nárok, určí se výživné na základě práva společné státní příslušnosti s povinným. Pokud má naopak otec místo bydliště v zahraničí, náleží dítěti, které žije v SRN, nárok podle německého práva.¹⁰⁴

Nucený výkon rozhodnutí (Zwangsvollstreckung) má oprávněnému zajistit skutečné plnění nároků plynoucích z vyživovací povinnosti na základě pravomocného titulu. Pokud povinný neplní svou vyživovací povinnost řádně, může se toho oprávněný domáhat za pomoci státního donucení na základě ustanovení osmé knihy ZPO.

Započetí nuceného výkonu rozhodnutí je možné jen za splnění těchto podmínek:

- oprávněný má vykonatelný titul na výživné,
- titul je opatřen doložkou vykonatelnosti podle § 724 ZPO (s výjimkou případů uplatnění předběžného opatření),
- titul musí být povinnému doručen, aby byl na možnost nuceného výkonu upozorněn a mohl reagovat.

Pro případ závažného neplnění vyživovací povinnosti zná německé trestní právo **trestný čin** porušení vyživovací povinnosti, kdy trestní zákon v 170 odst. 1 StGB stanoví, že „kdo se úmyslně vyhýbá plnění vyživovací povinnosti, takže jsou tím potřeby oprávněného ohroženy nebo by bez pomoci veřejných zdrojů nebo bez pomoci třetí osoby ohroženy byly“ bude potrestán až tříletým trestem odnětí svobody nebo peněžitým trestem.¹⁰⁵

¹⁰³ BGH, *FamRZ*, 1987, s. 682; *FamRZ*, 1992, s. 1060 - 1063

¹⁰⁴ EHINGER, Uta, DIWELL, Margret. *Kinder-, Trennungs- und Geschiedenenunterhalt*, 3. Auflage, Freiburg, Berlin, München: Haufe – Verl. – Gruppe, 1998, s. 69, Rn. 72

¹⁰⁵ Při zanedbání výživy vůči těhotné ženě, které mělo za následek potrat, bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody až na pět let - § 170 odst. 2 StGB. České právo v případě trestného činu zanedbání povinné výživy (ust. § 213 trestního zákona) stanoví trest odnětí svobody až na jeden rok, v případě úmyslu pachatele až na dva roky. V případě vystavení oprávněné osoby nebezpečí nouze je pachatel potrestán trestem odnětí svobody ve výměře šesti měsíců až tří let. Jak poznamenává Šámal v komentáři k trestnímu zákonu, platnému do 31.12.2009: „Soud při posuzování trestní odpovědnosti pachatele za neplnění zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného v smyslu § 213 není vázán rozhodnutím, kterým v občanskoprávním soudním řízení byla stanovena tato povinnost, včetně rozsahu výživného (srov. R 11/1984, s. 76, B 3/1983-16 a SR 82/1995). Při rozhodování o vině posuzuje soud samostatně rozsah vyživovací povinnosti a může tedy vycházet z jiného rozsahu vyživovací povinnosti pachatele, než jaký byl určen pravomocným a dosud nezměněným občanskoprávním rozhodnutím.“ Obdobně konstatuje Jelínek v komentáři k trestnímu zákoníku (platnému od 1.1.2010) a trestnímu řádu k § 196, upravujícímu trestný čin zanedbání povinné výživy: „17/05: Při posuzování otázky, jak vysoké je výživné, jehož neplacením byl spáchán trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku, postupuje orgán činný v trestním řízení samostatně – tuto otázku řeší jako otázku předběžnou ve smyslu § 9 odst. 1 trestního řádu a řídí se přitom zákonnými hledisky stanovenými v § 96 odst. 1 ZoR, třebaže o výši výživného, které je povinen platit, již bylo vydáno pravomocné rozhodnutí v občanskoprávním řízení soudem ČR nebo soudem cizího státu.“

Spolková republika Německo do svého právního řádu zakotvila¹⁰⁶ „záchytný bod“ pro děti osaměle žijících rodičů, jejichž druhý rodič neplní svou vyživovací povinnost, v podobě plateb ze strany státu. Jedná se o tzv. **Unterhaltsvorschuss**, tedy výživné hrazené v veřejných zdrojích matkám a otcům osaměle pečujícím o dítě. Nárok má samo dítě, které dle německého práva nemá být starší 12 let a žije s rodičem, který je svobodný, ovdovělý, rozvedený nebo žije dlouhodobě odděleně od svého manžela. Plnění ze strany státu neznamena zbavení povinnosti hradit výživné ze strany povinného rodiče, je spíše bezúročným náhradním zaplacením výživného. Plnění je omezeno na maximální dobu šesti let. Návrh na přiznání se podává písemně u příslušného orgánu péče o dítě (Jugendamt). Jednou třetinou se na plnění podílí spolková republika, zbytkem pak jednotlivé spolkové země.¹⁰⁷

Vzhledem k náročnosti vymáhání výživného v některých případech, zejména pokud se dlužník plnění dlouhodobě vyhýbá, je zajisté na místě, že o zakotvení podobných záruk uvažuje i český zákonodárce. Přes vypracování návrhu příslušného zákona však k jeho přijetí dosud nedošlo. Je otázkou, zda se zákonodárce vzhledem k aktuální ekonomické a politické situaci k tomuto návrhu opět vrátí, neboť alespoň částečné přenesení odpovědnosti na stát by si nepochybně vyžádalo jednak alespoň počáteční investici pro zavedení do praxe a v neposlední řadě by také kladlo vyšší nároky na stát, co se týče efektivního vymáhání závazků za povinnými.

Osobně bych v oblasti procesního práva uvítala jednotný přístup českých soudů v otázce změny řízení (potažmo obecného soudu) v případě nabytí zletilosti dítěte v průběhu řízení o výživném, aby nedocházelo ke směšování principů nesporného sporného řízení s případnými nežádoucími zásahy i do oblasti hmotněprávního posouzení. Do budoucna se lze inspirovat i možností zavedení nějakého typu zjednodušeného řízení, které by si pochopitelně vyžádalo zajištění odborně kvalitního a zároveň flexibilního přístupu ze strany rozhodovacího orgánu, ať už by takovým orgánem byl obecný soud či např. nějaký specializovaný orgán péče o dítě.

¹⁰⁶ Zákonem BGBI 2002I, 2 – jedná se o „Gesetz über die Gewährung von Vorschüssen auf den Unterhalt vom Kindern“, zkráceně tzv. Unterhaltsvorschussgesetz

¹⁰⁷ ALPMANN, Josef A./Autoren. *Alpmann Brockhaus Fachlexikon Recht*, 1. Auflage, Münster, Mannheim: Alpmann & Schmidt Juristischen Lehrgänge und F. A. Brockhaus, 2004, s. 1333

3. Podmínky nárokování výživného ze strany dítěte

3.1 Obecně k nárokům dítěte nezletilého a zletilého

Jednou z hlavních podmínek, na níž závisí určení výživného pro dítě v německém právu, je **potřebnost** (Bedürftigkeit) - ustanovení § 1602 odst. 1 BGB opravňuje k nárokování výživného jen toho, kdo není schopen sám se živit. České právo vychází ze stejného principu potřebnosti, kdy ustanovení §§ 96 odst. 1 věty první a 85 odst. 1 ZoR určuje odůvodněné potřeby oprávněného, které v podstatě spočívají v tom, že dítě není schopno samo se živit, přičemž schopnost dítěte k tomu, aby se živilo samo, není závislá na dosažení určité věkové hranice, není tedy důvodem k tomu, aby bylo plnění vyživovací povinnosti rodiče k dítěti omezováno předem dosažením určité věkové hranice dítěte (např. nabytím zletilosti)¹⁰⁸.

V německém právním prostředí jsou používány dva pojmy, a to **potřeba** oprávněného (Bedarf) a **potřebnost** oprávněného (Bedürftigkeit). Podle ustanovení § 1602 BGB je dítě potřebné (a má tím pádem nárok na výživné), pokud není schopno samo se živit. To je zpravidla v případě, pokud je dítě ještě nezletilé a nemá vlastní příjem, platí to ovšem podle ustanovení § 1610 odst. 2 BGB také tehdy, když se dítě vzdělává v rámci přípravy na budoucí povolání. Na příčinách potřebnosti zpravidla nezáleží (to je rozdíl od určování výživného pro manžela v SRN: pak je výživné různě odstupňováno podle důvodu potřebnosti). Dítě se samozřejmě může stát potřebným i po dosažení zletilosti, např. z důvodu nezaměstnanosti nebo nemoci, v tom případě však budou kladeny přísné požadavky na to, aby se dítě živilo samo, třeba i za předpokladu, že by muselo vykonávat práci, která není jeho povoláním. Pokud se zletilé dítě stalo potřebným díky mravnímu zavinění, bude se výživné řídit podle pravidel „slušnosti“ (Billigkeit, § 1611 BGB¹⁰⁹).¹¹⁰

Potřeba dítěte se všeobecně řídí podle poměrů jeho rodičů, protože zde zpravidla ještě nebylo dosaženo samostatného ekonomického postavení dítěte (§ 1610 odst. 1 BGB). Rozhodující jsou tedy zejména příjmové a majetkové poměry rodičů. Potřeba dítěte, které žije v domácnosti rodičů, příp. jednoho z nich, se určuje podle Düsseldorfské tabulky (potažmo do 31.12.2007 také podle Berlínské tabulky, platící pro nové spolkové země),

¹⁰⁸ R 100/67

¹⁰⁹ jedná se o případy alkoholismu či drogové závislosti apod., kdy se pak zkoumá závažnost zavinění, ale také např. chyby ve výchově ze strany povinného rodiče, zatížení a délka trvání povinnosti vzhledem k schopnostem povinného (DIETRICHSEN in: PALANDT, Otto/Bearbeiter. *Bürgerliches Gesetzbuch*, 65. Auflage, München: Verlag C.H.Beck, 2006, s. 1896, § 1611, Rn. 2, 3, 6). V § 1611 BGB jsou zmíněny i další důvody omezení či odpadnutí vyživovací povinnosti.

¹¹⁰ SCHOLZ in: WENDL, Philipp/Bearbeiter. *Das Unterhaltsrecht in der Familienrechtlichen Praxis*, 5. Auflage, München: Verlag C.H.Beck, 2000, s. 197, § 2, Rn. 2

kteřá je vystavěna na tzv. pravidelné částce (Regelbetrag), určené „nařizním o pravidelné částce“¹¹¹. Nezletilé dítě může výživné požadovat i jako procentní sazbu z této pravidelné částky. Jak zdůrazňují někteří autoři¹¹², je ustanovení § 1610 BGB normou, která rozdíl v životní úrovni u různých společenských vrstev akceptuje jako předem dané. Neexistuje totiž žádná určitá hranice plnění, která by u výživného nemohla být překročena. Přesto nenutí ani velmi vysoký životní standard rodiče k tomu, aby svým dětem nabídli odpovídající podíl. Rodiče a děti tak nejsou dosud postaveni na stejnou úroveň.¹¹³ U nezletilých dětí se dá omezení zdůvodnit výchovným hlediskem, u zletilých pak jejich vlastním postavením.¹¹⁴ Rovnost dětem z různých společenských vrstev neposkytuje § 1610 ani z hlediska vzdělání, protože schopnost plnit ze strany povinného může znamenat hranici vzdělávacích možností i u nadaného dítěte, které by ji jinak mohlo svými schopnostmi překonat. Rovnost šancí tak může být dosažena jen díky veřejnému vzdělávacímu systému.¹¹⁵ Konkrétní případy jsou však v rámci judikatury řešeny různě s ohledem na okolnosti. Pro dítě, jež požaduje výživné po rodiči, který žije v SRN, avšak samo pobývá v jiném státě, to může znamenat i snížení výživného pod úroveň obvyklou v Německu.¹¹⁶

Pojem „pravidelná částka“ (Regelbetrag) se obsahově neshoduje s dřívějším pojmem „pravidelná potřeba“ (Regelbedarf), který představoval na základě legální definice v BGB minimální vyživovací potřebu (Mindestunterhaltsbedarf) pro nezletilé dítě, kterou povinný dlužil. Za dnešního právního stavu chybí definice minimální výživy. Přechodem k nové právní úpravě odpadla dřívější procesní výhoda přiznání minimální potřeby bez důkazního zatížení, tato byla však nahrazena institutem zjednodušeného řízení, ve kterém se nezletilé dítě může dovolat až jedenapůlnásobku pravidelné částky a to před sražením

¹¹¹ tzv. Regelbetragverordnung, poprvé vstoupilo v platnost 1.7.1999 a následně bylo každé dva roky vždy k 1. červenci přizpůsobováno novým společensko-ekonomickým poměrům

¹¹² GERNHUBER, Joachim, COESTER - WALJEN, Dagmar. *Familienrecht*, 5. Auflage, München: Verlag C.H.Beck, 2006, s. 540, Rn 20, 21

¹¹³ srovnej BGH, *FamRZ*, 1980, s. 665 - 669; 1983, s. 473; *FamRZ*, 2000, s. 358 (žádné rozšíření Düsseldorfské tabulky o nejvyšší možné sazby kromě případu přiměřeně zvýšené potřeby); OLG Düsseldorf, *FamRZ*, 1981, s. 298 - 299; rozdílně OLG Köln, *FamRZ*, 1992, s. 715 (pro další použití Düsseldorfské tabulky v případě vyšších příjmů), obdobně AG Hannover, *FamRZ*, 2005, s. 477 (rozšíření Düsseldorfské tabulky možné v případě, že rodiče žijí v nadprůměrných majetkových poměrech)

¹¹⁴ BGH, *FamRZ*, 1969, s. 205; OLG Düsseldorf, *FamRZ*, 1981, s. 289 - 299

¹¹⁵ GERNHUBER, Joachim, COESTER - WALJEN, Dagmar. *Familienrecht*, 5. Auflage, München: Verlag C.H.Beck, 2006, s. 540, Rn 21

¹¹⁶ dle tzv. „Ländergruppeneinteilung“, tedy tabulky publikované ministerstvem jsou jednotlivé země řazeny do skupin podle kupní síly, takže např. pro dítě žijící v Polsku a nároující výživné po rodiči žijícím v SRN je možné uplatnit zkrácení aktuálních hodnot dle Düsseldorfské tabulky až o 2/3 (*FamRZ*, 2004, s. 727), obdobně lze krátit výživné pro dítě žijící v Ruské federaci (*FamRZ*, 2004, s. 729)

přídavků na dítě a bez nutnosti dokazovat vlastní potřebnost a schopnost plnit povinného.¹¹⁷

I česká právní úprava počítá s tím, že odůvodněné potřeby dítěte do značné míry závisí na možnostech, schopnostech a majetkových poměrech rodičů a mohou se tedy lišit i u dětí stejného věku srovnatelných fyzických a duševních vlastností. Vycházíme totiž ze zásady obsažené v ustanovení § 85 odst. 2 věě druhé ZoR, že dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů. Mají-li rodiče vyšší životní standard, promítne se to i do rozsahu odůvodněných potřeb dítěte. Naopak, jestliže odůvodněné potřeby dítěte pod vlivem objektivních okolností (příprava na budoucí povolání, nemoc apod.) v určité době vzrostou, lze na rodičích vyžadovat, aby využívali svých možností, schopností a majetkových poměrů intenzivněji, než je tomu třeba za jiných okolností.¹¹⁸

Podle zásady upravené v § 85 odst. 2 věě první ZoR přispívají na výživu oba rodiče, proto jsou také pro celkovou výši vyživovací povinnosti rozhodné možnosti, schopnosti a majetkové poměry obou rodičů. Speciálním kritériem pro vyživovací povinnost rodičů k dětem je pak podle ustanovení § 85 odst. 3 ZoR přihlednutí k tomu, do jaké míry který z rodičů o dítě osobně pečuje, při soužití rodičů v jedné domácnosti se přihlíží i k rozsahu péče o tuto domácnost. Pokud spolu rodiče dítěte nežijí a jejich životní úroveň je značně rozdílná, lze mít za to, že dítě má právo podílet se na životní úrovni toho z rodičů, jehož životní úroveň je vyšší. Jestliže dítě žije s rodičem s velmi nízkou životní úrovní, který svou vyživovací povinnost plní zejména výkonem osobní péče o dítě a poskytováním bydlení, má dítě právo podílet se na velmi vysoké životní úrovni druhého rodiče tím, že tomuto rodiči bude stanoveno vysoké výživné, ze kterého budou uspokojovány základní i další životní potřeby dítěte. Z výživného pro dítě však nelze uspokojovat potřeby další osoby, neboť toto výživné má osobní charakter.

Pokud rodič, který vychovává nezletilé dítě, nemá jiné možnosti k zajištění péče o dítě v době plnění svých pracovních povinností, než tím, že o dítě pečuje jiná osoba, je třeba, aby se náklady na odměnu osoby, která pečuje o nezletilé dítě, promítly tak do výše výživného určeného druhému rodiči. Musí se tak stát úměrně schopnostem a možnostem rodičů dítěte a se zřetelem k tomu, že rodič, jemuž bylo nezletilé dítě svěřeno do výchovy, nevyvažuje již natolik plnění vyživovací povinnosti k nezletilému dítěti výkonem osobní

¹¹⁷ EHINGER, Uta, DIWELL, Margret. *Kindes-, Trennungs- und Geschiedenenunterhalt*, 3. Auflage, Freiburg, Berlin, München: Haufe- Verl.- Gruppe, 1998, s. 23, Rn 10

¹¹⁸ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*, 1. vydání, Praha: Linde, 1995, s. 70

péče o ně, a že náklady na odměnu osoby, která pečuje o nezletilé dítě, nelze považovat úzce jen za náklady na úhradu potřeb nezletilého dítěte¹¹⁹.

Pokud dítě žije v domácnosti s rodičem s velmi vysokou životní úrovní, lze se domnívat, že zaniká vyživovací povinnost např. sociálně potřebného rodiče, který s dítětem nežije. Pokud by však povinný rodič, který s dítětem nežije, měl průměrné příjmy ze zaměstnaneckého poměru, je možné mít za to, že by jeho vyživovací povinnost nezanikla. Bylo by pak nutné mu stanovit výživné podle jeho možností, schopností a majetkových poměrů tak, aby toto výživné (alespoň symbolicky ve srovnání s výživným druhého rodiče) udržovalo a prohlubovalo pocit sounáležitosti mezi tímto rodičem a oprávněným dítětem.

Další zásadou je, že výživné nemusí mít vždy spotřební charakter. Výživné tedy může být stanoveno v takové výši, aby z části byly kryty současné potřeby dítěte (základní i další odůvodněné potřeby) a také ty, které se vyskytnou v budoucnu (placení školného, financování samostatného bydlení v době studií apod.). Ustanovení § 85 odst. 2 ZoR umožňuje za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor¹²⁰ zabezpečujících zejména přípravu na budoucí povolání. Z dikce „...zejména...“ lze usuzovat, že se jedná o demonstrativní výčet¹²¹ a že z úspor mohou být zabezpečovány i jiné potřeby než příprava na budoucí povolání, např. budoucí bydlení, pojištění apod.¹²²

Německá právní úprava rozlišuje tzv. zvýšenou a zvláštní potřebu dítěte. Vedle běžné potřeby mohou vzniknout i další náklady na péči o dítě a jeho rozvoj. V takovém případě může oprávněný na rozdíl od stanoviska vyjádřeného českým soudem (viz výše) za určitých podmínek požadovat vedle běžného výživného i další platby. Přitom se rozlišuje, jestli vyšší náklady vznikají nepravidelně jako **zvláštní potřeba** (Sonderbedarf) či pravidelně a dlouhodobě jako **zvýšená potřeba** (Mehrbedarf)¹²³. Tyto nároky lze na základě ustanovení § 1613 odst. 2 BGB uplatnit ještě jeden rok po jejich vzniku. Toto ustanovení předpokládá vznik takového nároku, ale neodůvodňuje ho. Proto je třeba vždy nejprve zkoumat, jestli nárok na základě zvláštní potřeby vznikl. Toto zvláštní pravidlo zpětného nároku platí pouze pro nároky na základě zvláštní potřeby, ne pro potřebu zvýšenou¹²⁴. Co se rozumí zvýšenou potřebou, ilustruje velmi bohatě publikovaná

¹¹⁹ R 64/74

¹²⁰ MS v Praze, 29 Co 329/2002: Povinnému rodiči nelze uložit, aby platil část výživného nezletilého dítěte, která představuje tvorbu úspor (§ 85a odst. 2 ZoR), na účet, s nímž by mohli nakládat oba rodiče nezletilého.

¹²¹ MS v Praze, 23 Co 557/1998: Výčet účelu úspor vyjádřený v § 85a odst. 1 ZoR je pouze příkladný, lze proto dovodit i možnost úspor na pozdější zajištění a přilepšení invalidnímu dítěti.

¹²² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost rodičů k dětem, *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 6, str. 7

¹²³ BÖRGER, Ulrike, BOSCH, Rainer, HEUSCHMID, Hermann. *Familienrecht*, 1. Auflage, Bonn: Deutscher Anwaltverlag, 2000, s. 217, Rn. 78

¹²⁴ BÖRGER, Ulrike, BOSCH, Rainer., HEUSCHMID, Hermann. *Familienrecht*, 1. Auflage, Bonn: Deutscher Anwaltverlag, 2000, s. 218, Rn. 79

judikatura. Tak lze v odborných periodických nalézt např. názor, že pokud otec daroval nezletilé dceři po rozchodu rodičů koně s příslibem, že bude hradit jeho výživu, považují se náklady na chov koně ve smyslu práva za zvýšenou potřebu. Zároveň však soud konstatoval, že po nabytí zletilosti dcery už otec není povinen hradit náklady na takový luxus.¹²⁵ V jiném rozhodnutí lze nalézt např. názor, že zvýšenou potřebou jsou náklady na jezdecký sport – pokud rodiče podporovali takovou aktivitu dítěte před svým rozchodem, měli by tak činit i nadále v rámci plnění vyživovací povinnosti.¹²⁶

Vzhledem k tomu, že zvláštní potřeba patří k celkovým životním potřebám, je obsažena ve vyživovací povinnosti vůči oprávněnému¹²⁷. To však platí na základě ustanovení § 1610 odst. 1 BGB jen, pokud výživné odpovídá životní úrovni oprávněného, která je u dětí závislá na životní úrovni rodičů. Nárok na výživné na základě zvláštní potřeby dále předpokládá, že oprávněný je do této míry potřebný a povinný je do této míry schopen plnit¹²⁸. To platí i tehdy pokud oprávněný kryje své běžné potřeby vlastními prostředky a požaduje výživné jen kvůli zvláštní potřebě, tak i v případě, pokud je výživné kvůli zvláštní potřebě požadováno vedle běžné peněžní renty. Nárok na peněžní rentu tedy neobsahuje zároveň již i nárok na základě zvláštní potřeby, takže musí být prokázáno, zda zvláštní potřeba odpovídá životní úrovni oprávněného, jestli oprávněný může zvláštní potřebu hradit z peněžní renty a zda je povinný schopen dalšího plnění. Zatížení povinného vysokými náklady na zvláštní potřebu by mohla vést k omezení jeho schopnosti hradit běžné dávky.

Zvláštní potřeba je podle legální definice ve větě první § 1613 odst. 2 BGB nepravidelná zvláště zvýšená potřeba¹²⁹. Pojmy „nepravidelná“ a „zvláště zvýšená“ potřeba nejsou definovány, takže rozhodnutí závisí na konkrétním vymezení potřeby kryté pravidelnou peněžní rentou.

Nepravidelná je podle převládajícího mínění taková potřeba, která ve skutečnosti nebyla předvídána a nemohla být tedy zohledněna při určování peněžní renty¹³⁰. Zda potřeba, která mohla být předpokládána, bude zahrnuta do peněžní renty, závisí na jej výši a době do jejího nástupu¹³¹. Na druhé straně není náhle vzniklá dlouhodobě zvýšená

¹²⁵ OLG Karlsruhe, *FamRZ*, 2005, s. 233

¹²⁶ OLG Naumburg, *FamRZ*, 2008, s. 177

¹²⁷ BGH, *FamRZ*, 1983, s. 29

¹²⁸ BGH, *FamRZ*, 1982, s. 145 - 147; KG, *FamRZ*, 1993, s. 561, OLG München, *FamRZ*, 1996, s. 1411

¹²⁹ unregelmäßiger außergewöhnlich höher Bedarf

¹³⁰ BGH, *FamRZ*, 1982, s. 145; OLG Stuttgart, *FamRZ*, 1982, s. 1114; OLG Hamm, *FamRZ*, 1994, s. 1281; *FamRZ*, 1991, s. 110; 1990, s. 556

¹³¹ OLG Braunschweig, *FamRZ*, 1995, s. 1010; OLG Frankfurt, *FamRZ*, 1995, s. 631; OLG Hamm, *FamRZ*, 1993, s. 995

potřeba (např. následkem úrazu) nazírána jako zvláštní potřeba, ale zohlední se zvýšením peněžní renty.

Potřeba je zvláště zvýšená, pokud ji oprávněný nemůže krýt ze své peněžní renty¹³². Proto takový nárok nelze paušalizovat, opět záleží na okolnostech konkrétního případu. Některými autory je potřeba považována za zvláště zvýšenou, pokud převyšuje rozdíl mezi měsíční částkou renty a nutnou výživou. Jiní se přiklání k názoru, že potřeba je zvláště zvýšená, pokud převyšuje měsíční rentu¹³³. Tomu ale odporuje stanovisko, že oprávněný může s ohledem na předvídatelné výdaje (školní výlet či rodinné oslavy) spořit nebo se dočasně vzdát jiných výdajů. Taková zásada platí každopádně tehdy, pokud má oprávněný pravidelně k dispozici rentu značně převyšující nutnou potřebu. Peněžní renta má být stanovena tak, aby pokryla veškerou předvídatelnou potřebnost a ponechala také určitý prostor pro rozumné plánování předvídatelných zvýšených výdajů¹³⁴. Navíc má být součástí potřeby i určitá částka určená pro nepředvídatelné výdaje, se kterými se ale v průběhu času musí vždy počítat¹³⁵.

Co se týče konkrétních případů, jsou tedy např. náklady na školní výlet považovány za součást nákladů na výchovu a vzdělání nezletilého a jsou obvykle alespoň částečně nazírány jako zvláštní potřeba¹³⁶. V zásadě by tyto náklady ale měly být vyrovnány v rámci pravidelné renty. Zvláště vysoké náklady, např. na studijní výměnný pobyt v zahraničí, mohou být zvláštní potřebou¹³⁷, mohou však zároveň převyšovat částku dluženého výživného¹³⁸.

Zvláštní potřebou mohou být dále náklady na nutné stěhování¹³⁹, náklady na psychologickou péči a psychosomatickou kúru¹⁴⁰, pořízení vozidla pro postižené¹⁴¹, pořízení speciálního ložního prádla apod. v případě alergie¹⁴² a další.

Naopak se za zvláštní potřebu nepovažují náklady dovolené a cestování o prázdninách a ve volném čase¹⁴³, školní výlety¹⁴⁴, náklady doučování¹⁴⁵ (neboť ty jsou zpravidla zahrnuty

¹³² BGH, *FamRZ*, 1982, s. 145; OLG Düsseldorf, *FamRZ*, 1982, s. 1068

¹³³ OLG Düsseldorf, *FamRZ*, 1981, s. 75; 1982, s. 1068

¹³⁴ BGH, *FamRZ*, 1983, s. 689 - 691

¹³⁵ ENGLER in: ENGLER, Helmut/Bearbeiter. *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 13. Auflage, Berlin: Sellier de Gruyter, 2000, str. 428, Rn. 84

¹³⁶ OLG Braunschweig, *FamRZ*, 1995, s. 1010; OLG Hamburg, *FamRZ*, 1991, s. 109; OLG Hamm, *FamRZ*, 1992, s. 346; AG Grevenbroich, *FamRZ*, 1992, s. 346

¹³⁷ OLG Karlsruhe, *FamRZ*, 1988, s. 1091

¹³⁸ OLG Naumburg, *FamRZ*, 2000, s. 444: půlroční pobyt v Kanadě

¹³⁹ BGH, *FamRZ*, 1983, s. 29; OLG Düsseldorf, *FamRZ*, 1982, s. 1068; OLG München, *FamRZ*, 1996, s. 1411

¹⁴⁰ OLG Saarbrücken, *FamRZ*, 1989, s. 1224; OLG Köln, *FamRZ*, 1984, s. 593

¹⁴¹ OLG Karlsruhe, *FamRZ*, 1990, s. 88

¹⁴² OLG Karlsruhe, *FamRZ*, 1992, s. 838

¹⁴³ OLG Hamburg, *FamRZ*, 1990, s. 436

¹⁴⁴ OLG Hamm, *FamRZ*, 2007, s. 77

v nákladech na výchovu a vzdělání,¹⁴⁶ náklady na nové zařízení dětského pokoje¹⁴⁷, poplatky spojené s umístěním dítěte v mateřské školce¹⁴⁸, pořízení bytu pro studující dítě¹⁴⁹, náklady vynaložené navíc na speciální („luxusnější“) ošetření, pokud zdravotní pojištění kryje zákonné nároky¹⁵⁰.

Pro uplatnění nároku vzniklého z důvodu zvláštní potřeby určuje zákon jednoroční lhůtu. Ta začíná běžet ode dne, kdy nárok vznikl, tedy když jsou splněny jeho náležitosti. Pokud je zvláštní potřeba odůvodněna náklady na věci a služby, vzniká nárok ve chvíli, kdy je oprávněný těmito náklady zatížen, tedy obvykle vystavením účtu¹⁵¹. Pouze předložení účtů za provedené platby bez dalšího však pro vznik zvláštní potřeby nestačí, tato musí být konkrétně doložena a odůvodněna.¹⁵²

Velká pozornost je v německém prostředí věnována nároku dítěte na **financování vzdělání**. Pokud dítě ukončilo školní docházku, ale nezačalo studovat na vyšší nebo vysoké škole, nepatří jeho potřeby v mezidobě k nákladům na vzdělání. Vyživovací povinnost rodičů se pak řídí ustanovením § 1602 BGB, takže plnoleté dítě si má za těchto podmínek na svou výživu v podstatě vydělat samo. Dítěti je dán určitý čas pro nalezení vhodné možnosti dalšího vzdělání a to podle věku a stupně vývoje, ne však příliš dlouho; dítě si má zpravidla ještě před ukončením středního vzdělání ujasnit, jakým směrem se chce v budoucnu orientovat a podle toho si najít místo k dalšímu studiu a usilovat o něj¹⁵³. Dokud dítě ještě nemá studijní místo, musí si v zásadě krýt náklady na živobytí vlastními silami¹⁵⁴.

Podle ustanovení § 1610 odst. 2 BGB zahrnuje výživné dítěte i náklady **přiměřeného vzdělání k výkonu povolání**. Pod tímto pojmem se rozumí takové vzdělání, které nejlépe odpovídá nadání, schopnostem a zohledněným sklonům dítěte a které je v mezích finančních možností rodičů¹⁵⁵. Dítě má nárok na výživné během tzv.

¹⁴⁵ OLG Zweibrücken, *FamRZ*, 1994, s. 770 nebo OLG Hamm, *FamRZ*, 2007, s. 77 – „předvídatelné náklady na doučování mohou být uplatněny jako zvýšená potřeba (Mehrbedarf), pokud je nutné je hradit dlouhodobě a natolik překračují obvyklý rozsah, že nemohou být hrazeny v rámci položek předpokládaných Düsseldorfskou tabulkou.“

¹⁴⁶ OLG Düsseldorf, II-3 UF 21/05, rozsudek ze dne 8. 7. 2005: „O potřebnosti doučování může rozhodnout rodič, který má dítě v péči, sám. Pokud doučování trvá delší dobu, patří náklady na něj do pravidelné zvýšené potřeby.“

¹⁴⁷ OLG Koblenz, *FamRZ*, 1982, s. 424

¹⁴⁸ OLG Stuttgart, *FamRZ*, 1999, s. 884

¹⁴⁹ AG/OLG Köln, *FamRZ*, 1983, s. 829

¹⁵⁰ AmtsG Michelstadt, *FamRZ*, 2005, č. 13, s. 1118-1119 – v tomto případě se navíc jednalo o situaci, kdy náklady na zdravotní pojištění hradil rodič povinný k placení výživného.

¹⁵¹ OLG Karlsruhe, *FamRZ*, 1990, s. 88; 1992, s. 1317

¹⁵² Nr. 4 KG, *FamRZ*, 2007, s. 77

¹⁵³ KG, *FamRZ*, 1985, s. 419

¹⁵⁴ OLG Frankfurt, *FamRZ*, s. 1990, s. 789

¹⁵⁵ BGH, *FamRZ*, 1977, s. 629; OLG Bamberg, *FamRZ*, 1988, s. 1087; OLG Hamm, *FamRZ*, 1984, s. 504

dalšího vzdělání¹⁵⁶. O další vzdělání se jedná, pokud se dítě po dosažení určitého stupně vzdělání přihlásí ke studiu, které je s předchozím v úzké časové a věcné souvislosti a jehož financování lze po rodičích požadovat.

O další vzdělání se nejedná v případě návštěvy večerní školy pro dospělé, která je ukončena stejnou zkouškou jako běžná reálná škola a považuje se proto za součást všeobecného školního vzdělání¹⁵⁷. Obdobně se za součást obecné školní docházky považuje situace, kdy dítě po uzavření tohoto stupně vzdělání¹⁵⁸ usiluje o dosažení výše hodnocené zkoušky, jež je závěrečnou zkouškou na jiném typu školy v rámci obecné školní docházky – např. pokud se po ukončení docházky snaží o získání závěrečné zkoušky na reálce, a to i v případě, že z tohoto důvodu navštěvuje školu pro dospělé (Volkshochschule) v denních či večerních kurzech.¹⁵⁹

Nárok na výživné po dobu dalšího vzdělání po ukončení střední školy předpokládá v první řadě, že dítě má schopnosti a sklony odpovídající typu dalšího vzdělání.¹⁶⁰ Odpovídající schopnosti a připravenost dítěte musí být jasné už v průběhu předchozího vzdělání. Tento předpoklad není splněn v případě, že předchozí vzdělání ztroskotalo z nedostatku péle či schopností dítěte a je otázkou, jestli je úspěšné ukončení vzdělání vůbec možné.¹⁶¹ Není nutné brát ohled na veškeré sklony a přání dítěte, zvláště ne takové, které jsou jen povrchní a přechodné nebo nejsou slučitelné s nadáním a schopnostmi dítěte¹⁶². Na povolání a hospodářských poměrech rodičů nezáleží¹⁶³.

Co se týče věcné souvislosti s předchozím vzděláním, je tato dána:

-pokud předchozí a další vzdělání patří do stejné oborové skupiny a existuje mezi nimi souvislost,

-pokud další vzdělání znamená doplnění a prohloubení odborného vzdělání¹⁶⁴.

Tak bylo za spolu související uznáno např. vyučení v oboru mechanik a studium strojnictví¹⁶⁵ nebo vyučení v oboru elektroinstalatér a studium elektrotechniky¹⁶⁶. Zamítnut byl naopak nárok v případě studia medicíny¹⁶⁷ či strojnictví¹⁶⁸ v návaznosti na vyučení

¹⁵⁶ SEIDL, Helmut. *Familienrecht*, 6. Auflage, München: C. H. Beck Verlag, 2003, s. 141-142

¹⁵⁷ OLG Naumburg, *FamRZ*, 2007, s. 497, srov. též BGH, *FamRZ*, 2001, s. 1068-1070

¹⁵⁸ pozn.: v SRN je školství organizováno tak, že obecná školní docházka končí obvykle až s dosažením 18 let věku

¹⁵⁹ OLG Brandenburg, *FamRZ*, 2008, s. 177; srovnej také OLG Düsseldorf, *FamRZ*, 2002, s. 1648, BGH, *FamRZ*, 2001, s. 168 = NJW, 2001, s. 2633 nebo OLG Naumburg, *FamRZ*, 2007, s. 497

¹⁶⁰ OLG Schleswig, *FamRZ*, 1992, s. 594

¹⁶¹ OLG Karlsruhe, *FamRZ*, 1990, s. 1386, OLG Hamm, *FamRZ*, 1989, s. 1220

¹⁶² BGH, *FamRZ*, 1989, s. 853-854; *FamRZ*, 1980, s. 1150; *FamRZ*, 1977, s. 629

¹⁶³ BGH, *FamRZ*, 1981, s. 344

¹⁶⁴ BGH, *FamRZ*, 1989, s. 855

¹⁶⁵ OLG Düsseldorf, *FamRZ*, 1990, s. 1378

¹⁶⁶ OLG Hamm, *FamRZ*, 1992, s. 592

¹⁶⁷ BGH, *FamRZ*, 1991, s. 1045

v oboru obchodníka v průmyslu (Industriekaufmann). Souvislost oborů spatřoval soud i v případě studia pedagogiky se specializací na umělecké obory¹⁶⁹ po již absolvovaném studiu grafického designu.¹⁷⁰

Nárok na výživné po dobu dalšího vzdělávání je však dán vždy, když se tímto způsobem zlepši naděje dítěte na úspěch na pracovním trhu. Další kvalifikace sloužící pouze k vylepšení hospodářské situace však financována být nemusí¹⁷¹.

Časová souvislost vzdělání znamená, že dítě po ukončení jednoho stupně vzdělání dále pokračuje na dalším stupni. Pokud tedy např. vyučený začne pracovat, ačkoli by místo toho měl možnost studia, je tím návaznost porušena¹⁷². Stejně tak neuzná soud nárok na výživné zletilého, který sice navštěvuje vzdělávací kurz za účelem přípravy na vysokoškolské studium, avšak s tímto započal až 40 měsíců po ukončení studia na střední škole.¹⁷³ Naopak však soud v jiné věci uznal nárok dítěte na výživné, ačkoliv mezi ukončením studia na střední škole (bez složení maturitní zkoušky) a započatím jiného vzdělání uplynuly čtyři roky, a to z důvodu, že oprávněný byl mezitím po dobu jednoho roku nemocen a v druhém roce pracoval na ukončení středoškolského studia závěrečnou zkouškou.¹⁷⁴

Hospodářské poměry rodičů musí soud posoudit z hlediska, zda je zde možnost požadovat po nich, aby financovali další vzdělání dítěte. Výživné z důvodu vzdělávání lze přiznat nebo odmítnout jen celkově pro celou dobu studia. Ta trvá vždy do doby, kdy je nejdříve možné dosáhnout ukončení konkrétního typu vzdělání¹⁷⁵. Jinak by musel být nárok přezkoumáván každý semestr, takže by plánování studia bylo prakticky znemožněno. Neomezeně náleží výživné jen po regulérní dobu studia¹⁷⁶.

Na rozdíl od dalšího vzdělání, není tzv. **druhé vzdělání** (Zweitausbildung) obvykle kryto výživným, ale vlastními prostředky¹⁷⁷. Výživné lze v takovém případě požadovat pouze:

-pokud povolání na základě původního vzdělání nemůže být ze zdravotních důvodů vykonáváno¹⁷⁸,

¹⁶⁸ BGH, *FamRZ*, 1993, s. 1057

¹⁶⁹ v našich podmínkách by bylo zřejmě na místě použít termín „výtvarná výchova“

¹⁷⁰ OLG Köln, *FamRZ*, 2003, s. 1409 – v tomto případě šlo již o druhé vysokoškolské studium, takže se jednalo o problematiku tzv. Zweitausbildung, viz. dále

¹⁷¹ BGH, *FamRZ*, 1977, s. 629-631

¹⁷² BGH, *FamRZ*, 1989, s. 853-855; 1991, s. 931

¹⁷³ AmtsG Frankfurt/M., *FamRZ*, 2004, s. 218

¹⁷⁴ OLG Thüringen, *FamRZ*, 2009, s. 1075

¹⁷⁵ BGH, *FamRZ*, 1990, s. 149

¹⁷⁶ LG Hamburg, *FamRZ*, 1997, s. 1421; OLG Hamm, *FamRZ*, 1994, s. 387

¹⁷⁷ BGH, *FamRZ*, 1990, s. 149; 1992, s. 171

¹⁷⁸ OLG Hamm, *FamRZ*, 1990, s. 196

-pokud předchozí vzdělávání spočívalo na nesprávném ohodnocení talentu, sklonů a schopností dítěte¹⁷⁹. Tento nárok zůstává, i pokud dítě v situaci, kdy je tento omyl patrný, nejprve dokončí původní vzdělání a pak se teprve začne vzdělávat v jiném oboru¹⁸⁰. To platí, i pokud dítě už v původním oboru začalo pracovat¹⁸¹.

Nárok na výživné zůstává zachován i po přiměřenou dobu po ukončení vzdělání, když se dítě uchází a pracovní místo¹⁸². Délka této doby závisí na okolnostech konkrétního případu. Po uplynutí této doby nárok na další plnění ze strany povinného zaniká.¹⁸³ Co se týče situace, kdy zletilé dítě po ukončení školy nemůže ihned najít pracovní uplatnění a započne pak další studium, neshledávají soudy obvykle úzkou časovou návaznost dalšího studia (ta je zhruba jeden rok, ale závisí na okolnostech konkrétního případu a také na věku oprávněného) a nepřiznávají pak dítěti nárok na výživné.¹⁸⁴

Od dítěte, které má nárok na výživné po dobu přípravy na budoucí povolání, lze požadovat splnění následujících povinností:

- píše při studiu, aby bylo vzdělání ukončeno v přiměřené a obvyklé době¹⁸⁵. Rodiče nejsou povinni financovat studium dítěte, které si neuvědomuje závažnost vzdělání a nedosahuje uspokojivých výsledků či studium protahuje, pokud takto student poruší povinnost přičinlivosti při studiu, lze po něm požadovat, aby si své životní náklady po dobu vzdělání hradil sám¹⁸⁶. Soudy však pečlivě zvažují, v jakém případě se jedná o situaci, kdy lze dítěti přičítat průběh jeho studia k tíži,¹⁸⁷

- zvolení a nástup vhodného studia v přiměřené orientační době po ukončení předchozího vzdělání.¹⁸⁸ Přiměřenost doby, která se dítěti ponechává pro toto rozhodnutí, závisí na konkrétních podmínkách případu a zejména na věku dítěte,¹⁸⁹

- informace o průběhu studia musí být dány k dispozici povinnému, ten má nárok nahlédnout také do vysvědčení dítěte.¹⁹⁰

¹⁷⁹ BGH, *FamRZ*, 1977, s. 629; 1991, s. 322-323

¹⁸⁰ BGH, *FamRZ*, 1991, s. 931

¹⁸¹ OLG Bamberg, *FamRZ*, 1991, s. 790

¹⁸² OLG Hamm, *FamRZ*, 1990, s. 904

¹⁸³ SEIDL, Helmut. *Familienrecht*, 6. Auflage, München : C. H. Beck Verlag, 2003, s. 145

¹⁸⁴ OLG Brandenburg, *FamRZ*, 2008, s. 87 – k otázce úzké časové a věcné návaznosti dalšího studia v případě zletilých dětí srovnaj také BGH, *FamRZ*, 1989, s. 853-854; BGH, *FamRZ*, 1990, s. 149-150; BGH, *NJW*, 1994, s. 2362-2363 a BGH, *FamRZ*, 1989, s. 853 = *NJW*, 1989, s. 1156)

¹⁸⁵ BGH, *FamRZ*, 2001, s. 757; *FamRZ*, 1987, s. 470; *FamRZ*, 1984, s. 777; OLG Hamburg, *FamRZ*, 1986, s. 282; OLG Schleswig, *FamRZ*, 1986, s. 201

¹⁸⁶ BGH, *FamRZ*, 1987, s. 470

¹⁸⁷ např. OLG Schleswig, *FamRZ*, 2003, s. 1409: „studentovi 9. semestru nelze přičítat k tíži, že své studium přerušil na dobu dvou semestrů z důvodu využití možnosti studovat v zahraničí, když řádně plní své studijní povinnosti, včetně získání zápočtů a absolvování zkoušek a zároveň plánuje ukončení studia závěrečnou zkouškou v 10. semestru.“

¹⁸⁸ BGH, *FamRZ*, 1998, s. 671

¹⁸⁹ OLG Naumburg, *FamRZ*, 2001, s. 40

Jak již bylo zmíněno výše, nemá dítě po dobu vzdělávání povinnost být výdělečně činné, takže jeho příjmy z vedlejší a příležitostné pracovní činnosti nejsou při uplatňování nároku na výživné zohledňovány. Od doktorandů může být pouze za zvláštních podmínek požadována vedlejší pracovní činnost¹⁹¹. Pokud dítě studium nedokončí, jeho nárok a výživné zaniká a rodiče nepřebírají žádná rizika spojená s nedokončením vzdělání.¹⁹²

Pokud však zletilé dítě ukončí civilní službu, je v zásadě povinno si pro dobu, než se začne vzdělávat, najít vedlejší výdělečnou činnost. Nárok na výživné je oprávněný, pokud dítě v tomto mezidobí absolvuje neplacenou praxi, avšak pouze v případě, že je taková praxe předepsaná pro jeho studijní obor.¹⁹³ Praktikum, které souvisí se studijním oborem, je obvykle důvodem pro nárokování výživného.¹⁹⁴ Prodloužení bezplatné praxe nad nutný rozsah je k tíži dítěte, které pak nemůže nárokovat pokračování plnění ze strany povinného rodiče.¹⁹⁵

Také v podmínkách českého právního řádu jsou odůvodněné potřeby, k nimž soud přihlíží při určení výživného, různé podle okolností konkrétního případu. Jsou odvislé především od věku dítěte, jeho fyzické a duševní vyspělosti, způsobu a obsahu jeho přípravy na budoucí povolání a celkové uplatnění ve společenském životě, výše event. vlastních příjmů apod.¹⁹⁶

Vyživovací povinnost v sobě zahrnuje mimo jiné i povinnost poskytovat oprávněnému **bydlení**. Rodiče plní svou povinnost poskytovat svým nezaopatřeným dětem bydlení jako součást jejich výživy obvykle in natura, tj. ve své domácnosti. Je možné, aby rodiče plnili tuto povinnost i vůči svým jinak už zaopatřeným dětem, které však nemají možnost opatřit si vlastní byt. Zákonná vyživovací povinnost, pokud jde o potřebu bydlení, zaniká tím, že dítě získalo možnost bydlení v dostatečném vlastním bytě a není proto již odkázáno touto potřebou na své rodiče.¹⁹⁷ Tuto premisu lze pak dále rozvinout tak, že schopnost dítěte uspokojit všechny své potřeby včetně bydlení z vlastních příjmů může být

¹⁹⁰ OLG Celle, *FamRZ*, 1980, s. 914

¹⁹¹ OLG Hamm, *FamRZ*, 1990, s. 904

¹⁹² STOLLENWERK, Kurt. *Unterhaltsrecht alphabetisch*, 3. Auflage, Köln: Otto Schmidt Verlag, 2002, s. 96

¹⁹³ OLG Frankfurt/M., *FamRZ*, 2007, s. 1839: „Plnoleté dítě má nárok na výživné, pokud vykonává bezplatnou praxi nutnou pro jeho obor a finanční situace povinného je dobrá.“

¹⁹⁴ OLG Rostock, *FamRZ*, 2008, s. 86 – srovnej také OLG Brnadenburg, *FamRZ*, 2004, s. 560-561 a OLG Hamm, *FamRZ*, 2004, 1131-1132

¹⁹⁵ OLG Zweibrücken, *FamRZ*, 2007, s. 165

¹⁹⁶ R 14/66

¹⁹⁷ HALOUZKA, Vladimír. Poskytování bydlení jako součást výživy mezi předky a potomky, *Socialistické soudnictví*, 1978, roč. 30, č. 11-12, s. 43

Pozn.: Halouzka se v tomto článku přiklání k zásadě kontinuity vyživovací povinnosti (téma hojně diskutované na stránkách časopisu Socialistická zákonnost zejména v roce 1965) a výslovně zdůrazňuje, že „povinnost rodičů poskytovat svým dětem potřebné bydlení trvá i po jejich zletilosti.“ Dnes nás takový závěr nepřekvapí, nicméně zejména v šedesátých letech, v názorech autorů navazujících na vydání dnes platného ZoR v r. 1964, to nebylo úplnou samozřejmostí.

dána i v případě, že dítě sice není přímo vlastníkem bytu či domu, kde bydlí, avšak může uspokojení své potřeby bydlení realizovat z vlastních příjmů tak, že využije možnosti nájmu či podnájmu. Pokud by pak zletilé dítě setrvalo v domácnosti rodičů i poté, kdy má dostatečné vlastní prostředky k uspokojení svých potřeb včetně bydlení, mělo by rodičům na náklady spojené s bydlením přispívat. V případě, že má dítě dostatečné vlastní příjmy k tomu, aby si nějakým způsobem opatřilo bydlení, není důvod, aby vyživovací povinnost rodičů trvala nadále, byť by to bylo pouze v rozsahu poskytování bydlení.¹⁹⁸ Někteří autoři pak dále uvádějí, že i po zániku vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem jsou děti oprávněny užívat byt svých rodičů na základě rodinněprávního vztahu. Toto oprávnění byt užívat zaniká až okamžikem, kdy dítě získá možnost bydlení ve vlastním bytě, či právo bydlet v bytě svého manžela.¹⁹⁹

Německá judikatura řeší otázku bydlení u rodičů opět s ohledem na to, zda je dítě dosud nezletilé – pak je bydlení součástí vyživovací povinnosti plněné naturální formou, či již zletilé – u něj již výživné v naturáliích odpadá. U zletilých dětí se počítá s tím, že jsou schopny uhradit si náklady na bydlení z vlastních příjmů nebo z výživného plněného rodičem ve formě renty, neboť to by mělo pokrýt i potřebu bydlení dítěte.²⁰⁰ Pokud tedy dítě i po dosažení zletilosti bydlí u jednoho z rodičů, lze po něm požadovat, aby na náklady spojené s bydlením přispívalo.²⁰¹

3.2 Započtení na výživné

Započtení přídavků na dítě (Kindergeld) je zakotveno přímo v BGB, a to v jeho paragrafu 1612b, jehož znění bylo změněno k 1.7.1998. Podle úpravy platné do 31.12.2007 platilo, že pokud přídávky nedostává ten z rodičů, který je vůči dítěti povinen výživným v penězích, pak se výživné započítává z jedné poloviny. Pokud mají povinnost plnit výživné v penězích oba rodiče, zvyšuje se nárok dítěte vůči rodiči, který dostává přídávky, o jednu polovinu tohoto přídávku. Pokud má na přídávky nárok pouze ten z rodičů, který je dítěti povinen výživným v penězích, avšak přídavek mu není vyplácen, pak se přídavek

¹⁹⁸ FILOUŠ, Michal. Bydlení u rodičů – právo, nebo povinnost?, *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 10, str. 20

¹⁹⁹ HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související*, 8. vydání, Praha: Linde, 2007, s. 275

²⁰⁰ Senatsurteile vom 18.12.1991 – XII ZR 2/91 – *FamRZ*, 1992, s. 423 a 12.7.1989 – IVb ZR 66/88 – *FamRZ*, 1989, s. 1160.

²⁰¹ BGH – XII ZR 34/03, rozsudek z 26.10.2005

započítává v plné výši.²⁰² K započtení pak dle ust. § 1612b odst. 5 BGB nedochází, pokud povinný není schopen plnit výživné ve výši 135% pravidelné částky. Dle ustanovení § 1612c BGB pak toto platí i pro jiná opakující se plnění, která vylučují vyplácení přídatku na dítě (např. dávky pro těžce postižené apod.).

V této souvislosti je nutno uvést nedávný judikát Spolkového soudního dvora²⁰³, který určil, že pokud není povinný schopen platit 135% pravidelné částky, budou přídatky na dítě započítány na potřebu nezletilého dítěte jen z poloviny, pokud nebudou využity k navýšení výživného na 135% pravidelné částky. Tento rozsudek ukončil diskuse kolem § 1612b odst. 5 BGB, kdy nebylo od jeho vložení do BGB v roce 2000 jasné, zda má být prováděno započítání přídatků na dítě na dlužné plnění ze strany povinného, pokud povinný není schopen plnit výživné ve výši alespoň 135% pravidelné částky. Po vydání tohoto rozsudku se stalo nepochybným, že znění zákona nedává žádnou jinou možnost, než započítat přídatky na dítě jako kompenzaci nedostatečné schopnosti plnit na straně povinného, pokud tento nemůže platit alespoň 135% pravidelné částky. Polovinou přídatků, která má být započítána, byl tedy nejprve naplněn chybějící nárok, který byl rozdílem mezi skutečně dlužnou částkou podle tabulek a těmito 135 procenty pravidelné částky. Jen zbývající část této poloviny přídatků se pak započítala na potřebu.²⁰⁴

Od 1.1.2008 platí ustanovení § 1612b v novelizovaném znění, které určuje, že „přídatky na dítě se na jeho potřebu (v penězích – Barbedarf) použijí buď z poloviny, pokud jeden z rodičů plní svou vyživovací povinnost osobní péčí o dítě nebo v plné výši v ostatních případech. V tomto smyslu se tedy potřeba dítěte snižuje.“ Původně poněkud komplikovaná právní úprava se takto zjednodušila. Souhrnně lze říci, že potřeba dítěte se krátí o přídatky na dítě.

Nové ustanovení § 1612b BGB znamená, že ve všech případech, kdy jsou oba rodiče povinni k plnění vyživovací povinnosti v penězích, pak oba rodiče participují na přídatku na dítě v tom poměru, v jakém plní výživné s ohledem na svoje schopnosti. Dosavadní úprava vedla ke znevýhodnění rodiče, který se měl na výživném v penězích podílet z větší části.

Úprava § 1612b se však nevztahuje na tzv. zletilé privilegované děti, a to ani analogicky. Účelové zajištění existenčního minima se mělo v případě těchto dětí provést přiměřeným započtením výživného, které odpovídá výživnému v penězích podle

²⁰² OLG Hamm, usnesení z 9. 9. 2005, *FuR*, 2006, č. 4, s. 186: v případě zletilého privilegovaného dítěte, které žije v domácnosti rodiče, který má povinnost hradit výživné v penězích, avšak není schopen jej plnit a zároveň dostává přídavek na dítě, se tento přídavek nezapočítává celý, ale jen z jedné poloviny.

²⁰³ BGH, XII ZR 31/03, rozsudek ze dne 9. 11. 2005

²⁰⁴ *FamRB*, 2006, č. 5, s. 135

Düsseldorfské tabulky.²⁰⁵ Teprve poměrně nedávno rozhodl Spolkový soudní dvůr o tom, že přídatky na dítě jsou u zletilého dítěte plně započitatelné.²⁰⁶ Odchytky v možnosti nárokovat výživné ze strany zletilých dětí jsou shrnuty v následující kapitole.

Německé právo počítá s možností vyloučení potřeby v případě, že má dítě **vlastní příjmy nebo majetek**. Vlastní příjmy tedy zpravidla vylučují potřebu. K nim patří výdělků a příjmy z majetku (úroky, příjmy z pronájmu apod.), z ustanovení § 1602 odst. 2 vyplývá, že jsou tyto příjmy započitatelné. Nájemné je při určování výživného na straně oprávněného i povinného zohlednitelné jako příjem, pokud není vyrovnáno toliko zvýšenými náklady na bydlení²⁰⁷.

Pokud nezletilé dítě dosahuje vlastních příjmů z majetku nebo výdělečné činnosti, musí ho použít na svou výživu²⁰⁸. Příjem nezletilého dítěte, které je opatrováno rodičem, se započítá jen částečně, zpravidla jednou polovinou na výživné v penězích, obvykle ve prospěch pečujícího rodiče.²⁰⁹ Pokud příjmy dítěte na jeho výživu nestačí a rodiče nejsou schopni plnit svou vyživovací povinnost, má dítě na základě ustanovení § 1603 odst. 2 věty třetí povinnost, zhodnotit svůj majetek a použít svůj kapitál, musí tedy těžit z příjmů, které mu přináší např. pronájem nemovitostí, vlastnictví cenných papírů nebo podílu na firmě, k tomu je však nutné svolení soudu²¹⁰. Zároveň judikatura konstatuje, že zletilé dítě je povinno nejprve použít výtěžky ze svého majetku a teprve poté může nárokovat výživné ze strany svých rodičů²¹¹.

Žák (student na střední škole) nemá během školní docházky žádnou povinnost být výdělečně činný, to platí bezvýhradně u nezletilých, u studentů vyšších a vysokých škol obvykle²¹². Proto se nijak nezapočítávají jeho příjmy z takových činností, jako jsou např. prázdninové brigády či vedlejší činnost typu doučování, roznáška novin apod., přičemž se odpovídajícím způsobem použije úprava platící pro vyživovací povinnost rozvedeného manžela obsažená v ust. § 1577 odst. 2 BGB²¹³, podle něhož nejsou příjmy započitatelné, pokud není výživné plněno ze strany povinného v celé výši. Podle věty druhé jsou příjmy převyšující celé výživné započitatelné pouze do té míry, která odpovídá slušnosti s ohledem na oboustranné hospodářské poměry.

²⁰⁵ BGH, rozsudek ze dne 17.1.2007, XII ZR 166/04, *FamRZ*, 2007, s. 542-543

²⁰⁶ BGH, XII ZR 34/03, rozsudek ze dne 26. 10. 2005

²⁰⁷ BGH, *FamRZ*, 1980, s. 771; *FamRZ*, 1987, s. 772-774

²⁰⁸ EHINGER, Uta, DIWELL, Margret. *Kindes-, Trennungs- und Geschiedenenunterhalt*, 3. neubearb. Auflage, Freiburg, Berlin, München: Haufe- Verl.- Gruppe, 1998, s. 59, Rn. 57

²⁰⁹ THALMANN, Wolfgang, MAY, Günther. *Praktikum des Familienrechts*, 4. Auflage, Heidelberg: Müller Verlag, 2000, s. 159

²¹⁰ BGH, *FamRZ*, 1984, s. 682

²¹¹ OLG Hamm, rozsudek ze dne 11.8.2006, *FamRZ*, 2007, s. 929

²¹² OLG Köln, *FamRZ*, 1996, s. 1101

²¹³ BGH, *FamRZ*, 1995, s. 475

U příjmů z práce nezletilých dětí účastnících se přípravy na budoucí povolání je podle ustanovení § 1577 odst. 2 BGB započtení možné jen v případech, kdy jsou zájmy povinného prokazatelně hodné zvláštní ochrany, pak jsou příjmy započitatelné podle zásady slušnosti. Pokud tato podmínka není splněna, není započtení možné, a to ani v případě, že si dítě dopřává ze svých příjmů „luxus“, např. pokud si koupí osobní automobil nebo motocykl²¹⁴

Dobrovolná plnění ze strany třetí osoby (tedy i rodiče) jako např. peněžitá plnění, poskytování bydlení apod., nejsou zpravidla započitatelná jako příjem, ledaže by jejich zohlednění odpovídalo vůli poskytovatele.²¹⁵ Podle judikatury Spolkového soudního dvora pak dobrovolná plnění poskytovaná ze strany rodiče či třetí osoby, jako např. spoření, dárky, kapesné, nejsou započitatelná na potřebu, neboť slouží k podpoře dítěte, ale nemají za cíl ulehčit postavení povinného²¹⁶, pokud to není přáním poskytovatele, které je obvykle dáno v souvislosti s příbuzenskými vztahy, např. v případě, kdy prarodiče poskytují určitá plnění svému vnoučeti s cílem ulehčit situaci povinného, který je jejich potomkem²¹⁷. V takovém případě se potřeba oprávněného dítěte přiměřeně sníží. Započtení je možné také v případě, kdy poskytovatelem je povinný, který je v pořadí před jiným povinným k plnění výživného, pak se započtení provede ve prospěch povinného, který je v pořadí až následující za poskytovatelem. Pokud je však poskytovatel v pořadí až za povinným, započtení ve prospěch bez dalšího nenastane²¹⁸.

Dávky sociální pomoci či dávky v nezaměstnanosti²¹⁹, ošetrovné a další sociální dávky přiznané z důvodu tělesné vady či zdravotního poškození snižují potřebnost pouze, pokud je vyvrácena zákonná domněnka obsažená v ustanovení § 1610a BGB²²⁰. Toto ustanovení obsahuje domněnku, že náklady způsobené tělesným či zdravotním postižením nejsou nižší než výše poskytovaných sociálních dávek. Potřebnost nesnižují tyto dávky z toho důvodu, že tato plnění ze zákona následují v pořadí až za výživným. Proto může např. zletilé postižené dítě požadovat po rodičích, aby jako jeho zvýšenou potřebu hradili v rámci své vyživovací povinnosti i odměnu pečovatele²²¹.

²¹⁴ OLG Köln, *FamRZ*, 1996, s. 1101

²¹⁵ ENGLER in: ENGLER, Helmut/Bearbeiter. *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 13. Auflage, Berlin: Sellier de Gruyter, 2000, §1610, Rn. 98

²¹⁶ BGH, *FamRZ*, 1995, s. 537

²¹⁷ LUTHIN in: SCHWAB, Dieter/Bearbeiter. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 4. Auflage, München: Verlag C.H.Beck, 2002, s. 306, § 1602, Rn. 41

²¹⁸ LUTHIN in: SCHWAB, Dieter/Bearbeiter. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 4. Auflage, München: Verlag C.H.Beck, 2002, s. 306, § 1602, Rn. 41

²¹⁹ BGH, *FamRZ*, 1981, s. 541; *FamRZ*, 1987, s. 456; *FamRZ*, 1996, s. 1067-1069

²²⁰ OLG Hamm, *FamRZ*, 1994, s. 1193

²²¹ AmtsG Westerstede, *FamRZ*, 2003, s. 552

K příjmům, které jsou započitatelné a tedy snižují potřebnost dítěte, patří naopak zásadně plnění ze zákona o podpoře vzdělání²²², zvláště pokud se jedná o půjčky sjednané za zvláště výhodných podmínek²²³.

3.3 Odchytky v právní úpravě pro nároky zletilého dítěte

Jak je patrné z předchozího textu, kladou si soudy ve Spolkové republice Německo za cíl velmi podrobně mapovat situaci a precizně vykládat jak stávající právní normy, tak judikaturu soudů na všech úrovních. Zvláště pak Spolkový soudní dvůr, potažmo Spolkový ústavní soud svou kritikou často přimějí zákonodárce k obratem provedené novelizaci právní úpravy. Co se týče **rozlišování mezi vyživovací povinností vůči zletilým a nezletilým dětem**, je toto v německém právu poměrně striktní, kdy např. § 1612 a 1612a rozlišují způsob plnění vyživovací povinnosti vůči dětem nezletilým a zletilým. V německém právu se navíc setkáváme se zvláštní skupinou tzv. privilegovaných zletilých dětí (*privilegierte volljährige Kinder*). Podle ustanovení § 1603 odst. 2 věty druhé za podmínky, že zletilé dítě dosud neuzavřelo sňatek a nedosáhlo ještě věku dvaadvacet let, je z hlediska vyživovací povinnosti postaveno na roveň nezletilému dítěti tak dlouho, dokud žije v domácnosti rodičů a vzdělává se v rámci všeobecného vzdělávacího systému.

U zletilého dítěte se při určení vyživovací povinnosti výrazně projevuje skutečnost, že se s přibývajícím věkem mění charakter péče o dítě od osobní péče kombinované s materiálním zajištěním potřeb k modelu, kdy osobní péče postupně odpadá a je nahrazena výživným v čisté peněžní formě či naturáliích. V německém právu jsou v zásadě rozlišovány tři způsoby plnění vyživovací povinnosti, a to výživné v penězích (*Barunterhalt*), výživné v naturáliích (*Naturalunterhalt*) a výživné spočívající ve výkonu péče o dítě (*Betreuungsunterhalt*).²²⁴

Podle § 1612 odst. 1 věty první BGB je výživné v penězích plněno placením peněžní renty. Tato renta má dle § 1610 odst. 2 BGB pokrýt celé životní potřeby dítěte včetně nákladů přiměřeného vzdělání - k tomu patří výdaje na vzdělání, ošacení, výživu, rekreaci, stejně jako zdravotní péči.²²⁵

²²² Bundesausbildungsförderungsgesetz, BAföG

²²³ BGH, *FamRZ*, 1989, s. 499

²²⁴ SOYKA, Jürgen. *Die Berechnung des Volljährigenunterhalts*, Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2001, s. 22-24, Rn 2-5

²²⁵ BGH, *FamRZ*, 1988, s. 159; *FamRZ*, 1983, s. 473

Nedávno bylo do BGB včleněno nové ustanovení § 1612a, které zpřesňuje nárok nezletilého dítěte. Nezletilé dítě může po rodiči, s nímž nežije ve společné domácnosti, požadovat výživné ve výši procentní sazby (Vomhundertsatz) tzv. „pravidelné částky“ (Regelbetrag) podle tzv. nařízení o pravidelné částce²²⁶. Pravidelná částka je v tomto nařízení odstupňována podle věku dítěte: první stupeň zahrnuje děti do šesti let, druhý stupeň děti od sedmi do dvanácti let, třetí stupeň pak děti od třinácti let výše (do nabytí zletilosti). Na pravidelnou částku podle vyššího stupně má dítě nárok od počátku měsíce, v němž dosáhne příslušného věku. Výše pravidelné částky se mění v závislosti na vývoji průměrného měsíčního výdělku, a to poprvé od 1. července 1999 a dále k 1. červenci každého druhého roku. Vedle rozdělení dětí do tří věkových skupin se do 1.1.2008 rozlišovalo také mezi dětmi majícími bydliště ve „starých“ a „nových“ spolkových zemích (tedy na území bývalé NSR a NDR). Nařízení o pravidelné částce slouží jako podklad pro Düsseldorfskou tabulku²²⁷ a také pro výpočet plateb hrazených z veřejných zdrojů rodičům osaměle pečujícím o dítě namísto výživného, které nehradí povinný rodič (tzv. Unterhaltsvorschuss).

Vyživovací povinnost stanovená soudem v peněžní podobě má z důvodu, že se jedná o peněžní rentu, jednu zajímavou vlastnost, **tzv. dynamizaci renty** (Dynamisierung der Rente). Jedná se o přizpůsobení renty ve vztahu, v jakém se ročně mění hrubý příjem.²²⁸ U výživného k nezletilým dětem bylo tohoto efektu dosaženo přijetím ustanovení § 1612a BGB, které umožnilo přestat stanovovat výživné jako pevnou částku, nýbrž jako procentní sazbu pravidelné částky dle shora uvedeného speciálního nařízení vydávaného Spolkovým ministerstvem spravedlnosti.²²⁹ Pokud se změnila pravidelná částka, změnila se automaticky i výše výživného, přičemž Regelbetragverordnung se měnilo každé dva roky. Zároveň takto dochází k jakési dvojité dynamizaci, neboť nařízení je doplněno tabulkovým systémem, který navíc zohledňuje i věk dítěte. Dynamizace je zachována i v nové úpravě platné od 1.1.2008. Pravidelná částka, která byla do 31.12.2007 určována podle ustanovení § 1612a BGB a Regelbetragverordnung, již podle nové úpravy není základem pro výpočet potřebnosti dítěte. Minimální výživné (Mindestunterhalt) je vyměřeno tak, že pokrývá

²²⁶ Regelbetragverordnung z 6. dubna 1998, BGBl. I S. 666-668, naposledy měněna k 1.7.2007, BGBl. I S. 1044. Regelbetragverordnung platí od reformy práva dětí z roku 1998, jejím předchůdcem bylo tzv. Regelunterhaltsverordnung platící od roku 1970, avšak pouze pro výživu nemanželských dětí.

²²⁷ viz. přílohy této práce

²²⁸ ALPMANN, Josef A./Autoren. *Alpmann Brockhaus Fachlexikon Recht*, 1. Auflage, Münster, Mannheim: Alpmann & Schmidt Juristischen Lehrgänge und F.A.Brockhaus, 2004, s. 356

²²⁹ Regelbetragverordnung

existenční minimum dítěte. Prozatímne je upraveno v přechodném ustanovení § 36 Nr. 4 EGZPO.²³⁰ V tomto ustanovení jsou obsaženy konkrétní částky minimálního výživného.²³¹

Výživné v naturáliích pokrývá stejně jako výživné v penězích veškeré životní potřeby dítěte. Rozdíl spočívá toliko v tom, že věci potřebné k uspokojení životních potřeb jsou dány k dispozici *in natura*, tedy poskytováním bydlení, stravy etc. Dále patří k výživnému v naturáliích i přiměřené kapesné. Výživné v naturáliích tedy podchycuje ta plnění, k jejichž dosažení by oprávněný musel jinak vynaložit peněžní prostředky, jsou to tedy ocenitelná plnění, která zajišťují životní potřeby oprávněného. Právním podkladem pro výživné v naturáliích je ustanovení § 1612 odst. 2 věty první BGB, podle kterého mohou rodiče dosud svobodného dítěte sami určit, výživné jakého druhu a jak dlouhou dobu předem má být poskytováno.²³² Výživa v naturáliích bude poskytována tehdy, když rodiče žijí s dítětem společně v jedné domácnosti. Pokud rodiče žijí odděleně, náleží právo rozhodnout o druhu poskytování výživy v zásadě tomu rodiči, který o dítě osobně pečuje (§ 1612 odst. 2 věta třetí BGB).

Nárok na plnění výživného formou péče (*Betreuung*) má vůči rodičům jen nezletilé dítě. Výživa spočívající v péči zahrnuje opatrování dětí jejich rodiči, zejména stravu, výchovu, osobní péči a vedení domácnosti. Rozdílně od výživného v naturáliích nepokrývá materiální potřeby dítěte, ale plnění, vynaložený čas, někdy dokonce i nervy, ale žádné peněžní náklady. Přitom se jedná o to výživné, které zákon v ustanovení § 1606 odst. 3 věty druhé BGB označuje jako příspěvek na výživu „skrze výchovu a péči o dítě“. I rodič, který svou vyživovací povinnost plní poskytováním osobní péče nezletilému dítěti, může být v určitých případech povinen i výživným v penězích, a to pokud jeho příjem značně převyšuje příjem druhého rodiče.²³³

Dle § 1626 BGB končí rodičovská péče s nabytím zletilosti dítěte. To znamená, že za použití § 1606 odst. 3 věty druhé BGB končí s nástupem zletilosti rovněž dosavadní

²³⁰ Gesetz, betreffend die Einführung der Zivilprozessordnung – tedy zákon uvozující soudní řád

²³¹ Pro první věkovou skupinu (do 5 let) je to 279 Euro, pro druhou (6 až 11 let) pak 322 Euro a pro třetí skupinu (od 12 do 17 let) pak 365 Euro.

²³² jedná se o tzv. Bestimmungsrecht der Eltern, musí se zohledňovat v případě nároku nezletilého i zletilého dítěte, platí však pouze vůči dětem svobodným (OLG Köln, *FamRZ*, 1983, s. 643). Dle § 1612 odst. 1 věty 1. má být výživné poskytováno placením peněžní renty. To platí především, pokud rodiče žijí odděleně nebo pokud zletilé dítě opustilo domácnost rodičů. Dle § 1612 odst. 1 věty 2. může povinný přesto požadovat, aby bylo dovoleno poskytování výživného v jiné formě, pokud to ospravedlňují zvláštní důvody.

Toto ustanovení má kvůli § 1612 odst. 2 jen malý praktický význam. Dle tohoto ustanovení mohou rodiče povinní výživou vůči zletilému svobodnému dítěti zejména určit, výživné jakého druhu a jakou dobu předem má být poskytováno, přičemž má být brán potřebný zřetel na zájmy dítěte. Na návrh dítěte může soud (Famliengericht) ze zvláštních důvodů toto rozhodnutí rodičů změnit. (in SOYKA, Jürgen. *Die Berechnung des Volljährigenunterhalts*, Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2001, s. 21, Rn 9).

²³³ OLG Hamm, *FamRZ*, 2003, s. 1964 – zde soud podotýká, že pro stanovení povinnosti hradit výživné i v penězích nepostačuje, pokud pečující rodič dosahuje o 20% vyšších příjmů než rodič, u něhož dítě nežije.

ekvivalence mezi výživným v penězích a výživným spočívajícím v péči. To má opět za následek, že i ten z rodičů, v jehož domácnosti zletilý žije, je povinen k výživnému v penězích, pokud je plnění schopen²³⁴. Výživné spočívající v osobní péči pak už nemůže být při určování výživného vůči zletilému bráno na zřetel. Takové výživné, které je plněno, aniž by na něj existoval nárok, je pak považováno za dobrovolné plnění ze strany třetího²³⁵.

Výživné spočívající v péči tedy s nástupem zletilosti dítěte odpadá, toto pravidlo postihuje i zletilé zvýhodněné dle ustanovení § 1603 odst. 2 věty druhé BGB. Dle něho jsou postaveny zletilé svobodné děti do ukončení 21. roku života na roveň nezletilým svobodným dětem, pokud žijí v domácnosti rodičů či jednoho z nich a účastní se všeobecného školního vzdělání²³⁶. Toto rovné postavení se ale vztahuje pouze na zostřené ručení rodičů dle ustanovení § 1603 odst. 2 věty první BGB²³⁷ a na okruh privilegovaných zletilých dětí. Rovnost postavení ale neznamená, že těmto dětem nadále náleží výživné v naturáliích dle § 1606 odst. 3 věty druhé BGB. Také stanovisko vydávané pravidelně OLG Düsseldorf k problematice výživného²³⁸ předpokládá, že výživné pro děti zletilé, které dosud žijí v domácnosti rodičů, se automaticky řídí 4. věkovým stupněm Düsseldorfské tabulky, což platí do ukončení 21. roku věku i pro děti tzv. zvýhodněné (privilegované), které dosud studují.

Pokud však dítě nežije v domácnosti rodičů, resp. alespoň jednoho z nich, je pro něj naopak výhodnější, pokud dostává výživné ze strany rodičů v penězích. Tak např. dceři, která se odstěhovala od rodičů již v patnácti letech a později začala studovat, přiznal soud výživné v penězích, ačkoliv rodiče (kteří předtím pět let neposkytovali žádná plnění) namítali, že pokud by se dcera nastěhovala zpět do jejich domácnosti, poskytl by jí výživné, a to částečně v naturáliích (bydlení, jídlo atp.). Soud v odůvodnění svého rozhodnutí poukázal na skutečnost, že dle § 1612 odst. 2 věty první BGB mohou rodiče určit, jakým způsobem budou dítěti výživné poskytovat, což platí i po nabytí zletilosti oprávněného²³⁹. Stanovení výživného musí být obsahově dostatečně určeno, tedy v rámci celkového

²³⁴ Je logické, že např. matka, která byla po celý život ženou v domácnosti a z toho důvodu nemá žádný vlastní příjem, nemůže této povinnosti dostát. V praxi to pak obvykle má za následek, že celé výživné v penězích plní otec, který pak sice teoreticky může požadovat náhradu od matky, ale z pochopitelných důvodů by se ničeho nedomohl.

²³⁵ SOYKA, Jürgen. *Die Berechnung der Volljährigenunterhalts*, 1. Auflage, Berlin: Erich Schmidt, 2001, s. 134, Rn. 127, podrobněji dále.

²³⁶ Více k této problematice bude pojednáno dále.

²³⁷ Stejně jako vůči nezletilým mají rodiče vůči zletilým privilegovaným dětem žijícím s nimi ve společné domácnosti povinnost vynaložit použitelné prostředky na jejich výživu (jsou-li toho schopni).

²³⁸ Leitlinien zum Unterhalt zur Ergänzung der Düsseldorfer Tabelle herausgegeben von den Senaten für den Familiensachen des Oberlandesgerichts Düsseldorf – dostupné na: www.olg-duesseldorf.nrw.de

²³⁹ BGH, *FamRZ*, 1988, s. 831 = *NJW*, 1988, s. 1974; *FamRZ*, 1996, s. 798)

konceptu má nabízet všechna nutná jednotlivá a rozdílná plnění²⁴⁰. Mimoto musí toto stanovení obsahovat zásadně celé životní potřeby dítěte, obzvláště bydlení, stravu, kapesné nebo peněžitá plnění na odůvodněné potřeby, nestačí tedy pouze obecná nabídka pokrytí nákladů.²⁴¹ V posuzovaném případě soud zjistil hluboké názorové neshody mezi dcerou a rodiči. Konstatoval, že zákonodárce měl při stanovení práva rodičů na určení druhu poskytovaného výživného na mysli funkční rodinu se vzájemnými vazbami mezi členy. Pokud však není možné obnovit vzájemné soužití mezi dítětem a rodiči, pak je – jako v tomto případě – třeba dbát především na situaci oprávněné²⁴². S ohledem na výše uvedené soud konstatoval, že materiální zájmy oprávněné, které odůvodňují výhodnost plnění v penězích, mají přednost před zájmy povinných²⁴³.

V praxi je běžné, že i v případě **střídavé péče** je povinnost plnit výživné v penězích přičítána pouze jednomu z rodičů. Pokud se jedná o rodiče žijící odděleně, pak obvykle jednomu náleží povinnost osobní péče o dítě a druhému povinnost plnit výživné v penězích i v případě, že dítě pobývá střídavě u obou rodičů. To platí po celou dobu, pokud jednomu z rodičů náleží větší část odpovědnosti (Hauptverantwortung), tedy když se odpovědnost za dítě nedělí mezi rodiči napolovic. Proto je nutné posuzovat v takovém případě délku doby, po kterou o dítě osobně pečuje ten který z rodičů.²⁴⁴

Zásadním rozdílem mezi výživným pro dítě nezletilé a zletilé je tedy např. skutečnost, že možnost požadovat výživné dle ust. § 1612a BGB jako procentní sazbu pravidelné částky, mají pouze děti nezletilé, neboť na zletilé potomky se nařízení o pravidelné částce nemůže vztahovat. Rodič, který je výdělečně činný, má od nástupu zletilosti dítěte vůči němu povinnost poskytování výživného v penězích podle ust. § 1606 odst. 3 BGB. Stejně jako u dětí nezletilých však mají rodiče vůči zletilým privilegovaným potomkům vyživovací povinnost v takové míře, že na výši svých příjmů si mohou započítat jen tzv. nutnou vlastní potřebu (§ 1603 odst. 2 věta druhá BGB), zatímco vůči zletilým potomkům mají obecně možnost započítat si náklady na tzv. přiměřenou vlastní potřebu.²⁴⁵

Jak bylo zmíněno v předchozím textu, nevztahovalo se na privilegované děti ani ustanovení § 1612b BGB ve znění platném do 31.12.2007, a to ani analogicky. Toto

²⁴⁰ OLG Frankfurt, *FamRZ*, 2001, s. 116

²⁴¹ OLG Hamm, *FamRZ*, 1989, s. 1331; BGH, *FamRZ*, 1981, s. 250-252; *FamRZ*, 1983, s. 369

²⁴² KG, *FamRZ*, 2006, s. 60

²⁴³ OLG Celle, usnesení ze dne 5.5.2006, *FamRZ*, 2007, s. 762-763

²⁴⁴ BGH 28.2.2007, XII ZR 161/04 – v tomto případě ponechal soud vyživovací povinnost v peněžní formě pouze na straně otce, ačkoliv děti pobývaly střídavě u obou rodičů. Soud zhodnotil, že v případě, že děti pobývají ve dvoutýdenním rozmezí 5 dní u otce a částečně s ním tráví prázdniny, nejedná se o střídavou péči, při níž by si rodiče dělili odpovědnost napůl. S ohledem na skutečnost, že děti trávily asi 1/3 času u otce a zbytek u matky, rozhodl soud, že hlavní díl odpovědnosti leží na matce a otec plní výživné formou osobní péče jen z 1/3. Za takové situace pak soud určil plnění vyživovací povinnosti v penězích jen ze strany otce.

²⁴⁵ OLG Koblenz, *FamRZ*, 2004, s. 829; srovnej také např. OLG Stuttgart, *FamRZ*, 2002, s. 1044

ustanovení zakotvovalo pravidlo pro započítávání přídavků na dítě na vyživovací povinnost. Jak již bylo uvedeno, Spolkový soudní dvůr judikoval, že toto pravidlo neplatí pro děti zletilé, neboť s nástupem zletilosti odpadá vyživovací povinnost poskytovaná formou osobní péče o dítě. Podle zákona pak není nadále důvod pro to, aby byl vyživovací povinností ve formě peněžní renty zatížen pouze jeden z rodičů, jako tomu bylo v době nezletilosti dítěte, nýbrž tato má být poskytována podle možností i ze strany druhého rodiče. Tím pádem není také důvod odvozovat potřebnost dítěte od příjmů jen jednoho z rodičů, který byl dosud jako jediný povinen poskytováním výživného v penězích. Proto od nástupu zletilosti jsou posuzovány příjmy obou rodičů, kteří se mají podílet dle svých možností na výživě zletilého dítěte²⁴⁶. U nezletilých dětí se osobní péče posuzuje jako rovnocenná výživnému poskytovanému v penězích, proto je možné použít pravidlo obsažené v ustanovení § 1612b BGB a započítat přídavky na dítě z jedné poloviny. Pokud by však byl zletilému dítěti povinen výživným ve formě peněžní renty pouze jeden z rodičů, odporovalo by smyslu poskytování přídavků na dítě, pokud by tyto nebyly přičítány pouze tomuto rodiči, ale naopak oběma, ačkoliv druhému z rodičů již nenáleží vyživovací povinnost poskytovaná ve formě osobní péče. Proto je v případě zletilých privilegovaných dětí použitelné pouze pravidlo, podle něž se přídavky započítávají oběma rodičům pouze ve vztahu k jejich podílům, v jakých jsou povinni výživným v penězích. Pokud pouze jeden z rodičů plní vyživovací povinnost formou peněžní renty, není důvod, aby se výživné započítávalo na vyživovací povinnost druhého z rodičů.²⁴⁷

I po přijetí nové úpravy § 1612b BGB k 1.1.2008 zůstává zachován rozdíl mezi dětmi zletilými a nezletilými, což je, jak vyplývá z předchozího výkladu, naprosto v pořádku.

Pokud jde o podmínky vyživovací povinnosti v českém právu, nerozlišuje zákon o rodině mezi nezletilými a zletilými dětmi. Přesto však má nabytí zletilosti dítětem význam jak z hlediska práva hmotného, tak procesního. Z hlediska hmotného práva jde zejména o to, že dosažením zletilosti přestávají platit ustanovení, podle nichž je soud obligatorně povinen upravit vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi (§ 26 odst. 2, § 50 odst. 1, § 86 odst. 1 a 2 ZoR), dále je např. možné stanovit pro nezletilé dítě výživné s účinností až tři roky před zahájením řízení, pro zletilé však jen ode dne zahájení řízení (§ 98 odst. 1 ZoR), pro nezletilé děti také platí zásada, že spotřebované výživné se nevrací ve smyslu § 99 odst. 1 ZoR. Z hlediska práva procesního jde o ještě zásadnější rozdíly, které spočívají např. v tom, že řízení o výchově a výživě nezletilých lze zahájit i bez návrhu, že je jinak určen

²⁴⁶ BGH, Senatsurteil z 26.10.2005, XII ZR 34/03, *FamRZ*, 2006, s. 99-100

²⁴⁷ BGH, rozsudek ze 17.1.2007, XII ZR 166/04, *FamRZ*, 2007, č. 7, s. 543-545

okruh účastníků tohoto řízení, že příslušnost soudu se váže na bydliště nezletilého, že nezletilý musí být v řízení zastoupen kolizním opatrovníkem atd. Navíc je u nezletilých dětí spojeno rozhodování o výživě s rozhodováním o výchově a spolu s ním spojeno i s rozhodováním o rozvodu rodičů a s určením otcovství (§ 113 OSŘ), neboť pro výživu dítěte je otázka výchovy určující. V rámci vyživovací povinnosti rodičů k dětem, která podle ustanovení § 85 ZoR tvoří jednotný a samostatný druh výživného, existují tedy specifika v úpravě výživného nezletilých, takže je nutno v jednotlivých případech rozlišovat, zda se jedná o vyživovací povinnost k nezletilým či zletilým dětem.²⁴⁸

Jak bylo uvedeno v předchozím textu, poměrně nedávno rozhodl Spolkový soudní dvůr o tom, že přídavky na dítě jsou u **zletilého dítěte** plně započitatelné. Vyslovil zároveň názor, že stejně tak jsou na potřebu zletilého dítěte zcela započitatelné příjmy spojené se studiem (tedy různá stipendia apod.) ovšem až po odečtení paušálních plateb za studium. Obojí platí i v případě, že dítě dosud žije v domácnosti jednoho z rodičů, který však není z důvodu majetkových poměrů k tomuto dítěti povinen výživou.²⁴⁹ Byla tak odstraněna praxe, kdy se přírůstek na dítě dělil mezi oba rodiče, z nichž jeden byl povinen k výživnému v penězích a druhý nikoliv. Spolkový soudní dvůr odkázal na právní úpravu před změnou § 1612b BGB (k 1.7.1998) a uvedl, že takovému výkladu nebrání ani nové znění tohoto ustanovení. Právní úpravou obsaženou v § 1612b BGB tak je zdůrazněn aspekt výživného plněného naturálně, kdy rodič, který není schopen plnit výživné v penězích, avšak poskytuje naturální plnění, se tak na zaopatření již zletilého dítěte podílí v podstatě také ocenitelnými výkony²⁵⁰. Taková úprava má však význam pouze u dětí nezletilých. V posuzovaném případě soud poukázal na skutečnost, že s nástupem zletilosti končí výkon rodičovské zodpovědnosti (elterliche Sorge) a tím také osobní péče o dítě jako jeho součást ve smyslu ustanovení § 1626 a § 1631 BGB. Zároveň namísto potřeby výživného ve formě osobní péče nastupuje zvýšená potřeba ohledně výživného poskytovaného v penězích. Tím také odpadá zákonná premisa rovnosti výživného poskytovaného formou péče o dítě a výživného v penězích, jak to předpokládá ustanovení § 1606 odst. 3 věty druhé BGB, a to i bez ohledu na případ, kdy zletilé dítě dosud žije v domácnosti jednoho z rodičů a přijímá od něj i nějaká plnění, která lze považovat za osobní péči. Taková plnění se považují za dobrovolná a nemohou mít vliv na vyživovací povinnost ke zletilému dítěti. Jak již bylo uvedeno výše, od nástupu zletilosti dítěte neexistuje zákonný důvod pro to, aby nesl břemeno celého výživného jen ten z rodičů, který dosud plnil vyživovací povinnost ve

²⁴⁸ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*, 1. vydání, Praha: Linde, 1995, s. 61-62

²⁴⁹ BGH, XII ZR 34/03, rozsudek ze dne 26. 10. 2005

²⁵⁰ FuR, 2006, č. 7, s. 77

formě renty, pokud i druhý rodič dosahuje příjmů, které mu umožňují plnění vyživovací povinnosti.²⁵¹ Poměry oprávněného dítěte se pak posuzují nejen podle příjmů rodiče, který byl dosud sám povinen plnit výživné v peněžní formě, nýbrž podle majetkových poměrů obou rodičů.²⁵² Přitom však podle ustálené judikatury dluží rodič výživné maximálně v takové výši, kterou podle jeho výdělků určuje Düsseldorfská tabulka pro čtvrtý věkový stupeň.

Od 1.1.2008, kdy platí nová právní úprava § 1612b BGB, jsou přídavky na dítě fakticky nahlíženy jako příjem dítěte. Takto bylo vyhověno shora popsané kritice ze strany Spolkového soudního dvora. Ve vztahu k dětem zletilým se uplatní ustanovení § 1612b odst. 1 věty první Nr. 2 BGB, které dopadá na případy, kdy dítě osobní péči ze strany rodiče buď nepotřebuje nebo je mu tato poskytována mimo domácnost rodiče – v obou těchto případech se přídavky započítávají na potřebu v plném rozsahu.

Vzhledem k tomu, že česká soudní praxe se v jednotlivých případech určení výživného dosti liší, neboť soudce posuzuje mnoho hledisek a navíc se do jeho rozhodování promítají i osobní zkušenosti a stanoviska, považuje ministerstvo spravedlnosti za vhodné stanovovat výživné i v českém právním prostředí za pomoci různých objektivizovaných systémů. Přitom však nelze odhlédnout od skutečnosti, že ani takové „objektivizované“ rozhodování nelze považovat za ideální, neboť tabulky a podobné systémy pracují obvykle pouze se středními hodnotami a nezachycují všechna specifika konkrétního případu. Přestože by obdobný tabulkový systém mohl být velmi praktickou doplňkovou metodou při určování výživného, nelze abstrahovat, že při určování výživného nelze přihlížet pouze k příjmům povinného, ale také k jeho celkovým majetkovým poměrům a naopak u oprávněných dětí nelze přihlížet pouze k jejich věku, ale k jejich celkovým potřebám daným individuálně. V neposlední řadě popularizace „tabulek“ v českých médiích může u mnoha laiků vést k přesvědčení, že výživné lze „preventivně“ vypočítat bez pečlivého a rozsáhlého dokazování ze strany soudce, což by byl zajisté velmi nežádoucí efekt.

²⁵¹ Senatsurteil vom 9.1.2002 - XII ZR 34/00 – *FamRZ*, 2002, s. 815

²⁵² Senatsurteil vom 2.3.1994 – XII ZR 215/92 – *FamRZ*, 1994, s. 696

4 Podmínky plnění vyživovací povinnosti na straně rodiče

4.1 Obecně ke schopnosti plnit vyživovací povinnost

Druhou z hlavních podmínek, na níž závisí určení výživného, je podle ustanovení § 1603 odst. 1 BGB schopnost povinného plnit vyživovací povinnost. Podle ustanovení § 96 odst. 1 věty první ZoR pak schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Uvedená vyjádření znamenají ovšem v podstatě totéž.

Schopností povinného plnit vyživovací povinnost jako další předpoklad stanovení výživného uvádí BGB v ustanovení § 1603 odst. 1. Rodiče nejsou podle tohoto ustanovení povinni plnit vyživovací povinnost, pokud nejsou s přihlédnutím ke svým ostatním povinnostem schopni plnit výživné **bez ohrožení vlastní přiměřené výživy**²⁵³. Schopný plnit je tedy ten, kdo vlastní majetek, jehož výtěžky a výhody z něj musí popřípadě použít, nebo ten, kdo disponuje pravidelnými příjmy, které převyšují jeho vlastní přiměřenou výživu²⁵⁴. Podle ustanovení § 1603 odst. 2 BGB mají však rodiče vůči nezletilým dětem zesílenou vyživovací povinnost, která spočívá v tom, že jsou povinni použít všechny dostupné prostředky rovnoměrně pro vlastní výživu i výživu dítěte. Toto ustanovení se vztahuje i na privilegované zletilé děti²⁵⁵. Neplatí to pouze v případě, že by výživné mohlo být plněno z majetku dítěte nebo by výživné mohlo být požadováno od jiné povinné osoby, kterou může být i druhý z rodičů.²⁵⁶ K uspokojení alespoň minimální potřeby nezletilého dítěte (Mindestbedarf) je rodič povinen použít i svůj majetek v jeho podstatě, nikoliv jen výnosy.²⁵⁷

Schopnost plnit povinného musí existovat v době, která je rozhodná pro stanovení výživného. Pokud schopnost plnit vznikne až později, neznamená to vznik nároku na zpětné plnění výživného²⁵⁸. Účast na tzv. druhém vzdělávání nemá obvykle za následek vyloučení schopnosti plnit povinného²⁵⁹. Schopnost plnit se přezkoumává i v případě, kdy

²⁵³ Vlastní potřeba povinného se odvíjí od poměrů, v nichž žije. Tak např. OLG Stuttgart konstatoval ve svém rozsudku ze dne 14.2.2006, 17 UF 247/05, že otec žijící v Německu, ale povinný k výživě podle polského práva, může uplatňovat výdaje na vlastní potřebu podle německých poměrů. In: *FamRZ*, 2006, s. 1403

²⁵⁴ THALMANN, Wolfgang, MAY, Günther. *Praktikum des Familienrechts*, 4. Auflage, Heidelberg: Müller Verlag, 2000, s. 114, Rn. 361

²⁵⁵ Tento pojem byl už zmíněn vícekrát, jedná se tedy o zletilé svobodné (nesezdané) děti do ukončení 21. roku života, které se připravují na budoucí povolání a bydlí v domácnosti rodičů, popř. jednoho z nich

²⁵⁶ STOLLENWERK, Kurt. *Unterhaltsrecht alphabetisch*, 3. Auflage, Köln: Otto Schmidt Verlag, 2002, s. 11

²⁵⁷ KG, *FamRZ*, 2004, s. 1744 – rodič musí na zajištění alespoň minimální výživy nezletilého dítěte použít svůj majetek např. tak, že na výživné použije výnos z prodeje pozemku, který má ve vlastnictví

²⁵⁸ BGH, *FamRZ*, 1985, s. 155; Rentennachzahlung; *FamRZ*, 1983, s. 140

²⁵⁹ BGH, *FamRZ*, 1983, s. 240

se povinný rodič např. účastní přeškolení, jež mu bylo doporučeno úřadem práce.²⁶⁰ V případě povinného, který má ukončené odborné vzdělání, avšak v důsledku dalšího studia není výdělečně činný, je pak tento nucen s ohledem na svou vyživovací povinnost vůči nezletilému dítěti k tomu, aby si našel nějaké zaměstnání. To platí i v případě, že původní životní plány povinného obsahovaly i přání dalšího studia.²⁶¹ Takto se potvrzuje zásada, že nárok dítěte na výživné má přednost před svobodou na straně rodiče povinného k plnění výživného v penězích rozhodnout o svém povolání.²⁶²

Stejně jako v českém právu není rozhodující skutečný, ale přičitatelný příjem povinného. K určení vlastní potřeby rodiče se díky dlouhodobé rozhodovací praxi soudů vyvinula další část Düsseldorfské tabulky, určující hranice vlastních nároků povinného.

Zásadně jsou na výživné započitatelné všechny příjmy povinného, tedy nejen příjem z pracovní činnosti.²⁶³ Schopnost plnit se neurčuje jen na základě skutečného majetku a příjmů, ale berou se v potaz i možnosti a schopnosti jejich dosažení,²⁶⁴ stejně jako přičitatelné uplatnění nároků povinného.²⁶⁵ Platí zásada, že povinný musí uplatnit své pracovní schopnosti nejlépe, jak lze, neboť jsou mu započitatelné ne skutečné, nýbrž **teoreticky dosažitelné příjmy** a také změna pracovního místa či druhu pracovní činnosti.²⁶⁶ V praxi lze pak narazit na rozsudek soudu, který ukládá povinné matce lhůtu pro nalezení nového, lépe placeného pracovního místa nebo vedlejší pracovní činnosti poté, co uzavřela se svým původním zaměstnavatelem pracovní smlouvu za nevýhodných podmínek, které měly za následek snížení jejích příjmů.²⁶⁷ V judikatuře se však zdůrazňuje, že přičitatelnost fiktivních příjmů musí být vždy zkoumána pečlivě v tom kterém konkrétním případě, nepoužije se tedy obecně, ale až po zvážení konkrétních okolností.²⁶⁸ Zdůraznění pečlivosti při zkoumání podmínek konkrétního případu se promítá např. do zásady, že povinnému nelze paušálně přisuzovat nemožnost vykonávat výdělečnou činnost, pokud pobírá podporu v nezaměstnanosti a podobné dávky.²⁶⁹ Zásadě, že povinný má věnovat veškeré úsilí tomu, aby získal prostředky ke krytí své vyživovací povinnosti, pak

²⁶⁰ OLG Brandenburg, *FamRZ*, 2003, s. 1960

²⁶¹ OLG Bremen, *FamRZ*, 2007, s. 74

²⁶² OLG Bamberg, *FamRZ*, 1989, s. 93-95, OLG Bremen, *FamRZ*, 2007, s. 74-75

²⁶³ BGH, *FamRZ*, 1981, s. 338

²⁶⁴ BGH, *FamRZ*, 1987, s. 252

²⁶⁵ BGH, *FamRZ*, 1982, s. 996

²⁶⁶ BGH, *FamRZ*, 1981, s. 539; *FamRZ*, 1980, s. 1113; *FamRZ*, 1981, s. 341-344

²⁶⁷ OLG Hamm, *FamRZ*, 2003, s. 177

²⁶⁸ OLG Hamm, *FamRZ*, 2005, s. 649

²⁶⁹ OLG Brandenburg, *FamRZ*, 2007, s. 72 – „Die pauschale Behauptung mangelnder Erwerbsfähigkeit kann sich bei Bezug von Arbeitslosengeld II als widersprüchlich darstellen.“

odpovídá např. rozhodnutí soudu, které určuje, že povinný, který trpí alkoholismem, se má podrobit odborné léčbě, aby byl schopen dostát svým závazkům.²⁷⁰

Rodič povinný plnit výživné v penězích má v zásadě povinnost vynaložit své síly tak, aby byly co nejlépe využitelné při získání prostředků k plnění. Není proto žádoucí, aby povinný např. přijal pracovní místo, které se mu nabízí, avšak kde by nevyužíval všechny své schopnosti. Pokud je však situace taková, že povinný nemůže před veškerou snahu získat takovou práci, která by odpovídala jeho schopnostem, je povinen přijmout i méně ohodnocenou a méně kvalifikované místo, aby mohl dostát svým závazkům z vyživovací povinnosti.²⁷¹

Pod pojmem schopnosti a možnosti povinného se v českém právu rozumí jednak subjektivní složka, která je dána zdravím, vlohami, nadáním i vzděláním povinného, jednak složka objektivní, která je dána reálnou možností tyto schopnosti uplatnit v prostředí, v němž povinný žije. Na základě obou těchto složek se pak posuzuje, jakého výdělku může povinný objektivně dosahovat. Nikoli zjištění, jakého výdělku povinný v dané době fakticky dosahuje, ale právě toto posouzení je rozhodujícím hlediskem pro stanovení výživného. V právní teorii se v této souvislosti mluví o **uplatnění zásady potenciality**, nikoli fakticity příjmů povinného.²⁷² Vyjadřuje to i výslovné ustanovení § 96 odst. 1 ZoR, podle něhož soud při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného zkoumá, zda se povinný bez důležitého důvodu nevzdal výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo nějakého majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Např. zda bezdůvodně nevyměnil své zaměstnání za méně výhodné, nebo zda neodmítl bezdůvodně dědictví apod. Pokud některý z rodičů skutečně opustil dobře placené místo a začal pracovat na místě hůře finančně ohodnoceném, a to bez podstatného důvodu, vychází soud při určování výše výživného zpravidla z příjmů tohoto rodiče před změnou zaměstnání. V obou srovnávaných právních řádech tedy lze vysledovat obdobné principy pro posuzování schopností povinného.

Jak vyplývá ze shora uvedeného, v souvislosti s příjmem povinného rodiče tedy platí v Německu tzv. **Anspannungsgrundsatz**, kdy je povinný nucen plně využít své pracovní schopnosti k dosažení přiměřených příjmů. Pokud jeho skutečně dosahovaný příjem zůstává nižší, než by odpovídalo jeho výdělkovým možnostem, počítá se pro účely stanovení vyživovací povinnosti s fiktivními příjmy. Tato zásada se používá při právní regulaci vyživovací povinnosti rodičů k dětem, ale i ve vztahu mezi manžely. Při

²⁷⁰ OLG Brandenburg, *FamRZ*, 2007, s. 72

²⁷¹ OLG Düsseldorf, *FamRZ*, 2006, s. 1871

²⁷² NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*, 1. vydání, Praha: Linde, 1995, s. 17

zhodnocení možností rodičů se hodnotí množství jejich majetku – pokud rodiče nejsou schopni dostát svým závazkům plynoucím z vyživovací povinnosti k dětem jinak, lze po nich požadovat i to, aby na krytí použili kromě příjmů i svůj majetek.

V praxi se objevují případy, kdy rodič povinný k výživě uzavře nové manželství nebo žije v nesezdaném soužití a opustí zaměstnání z důvodu péče o domácnost či své další děti. Skutečnost, že takto reálně nedosahuje žádných či pouze nízkých příjmů, ho však nezprošťuje povinnosti plnit výživné, zohledňují se pak jeho fiktivní příjmy.²⁷³ Proto např. matka, která se po rozvodu opět provdá a zůstane doma, aby mohla pečovat o dítě narozené z druhého manželství, nemůže proti nárokům na výživné svých dětí z prvního manželství namítat, že není schopná plnit svou vyživovací povinnost v penězích. V takovém případě lze po ní požadovat, aby vykonávala vedlejší pracovní činnost, o její vlastní výživu se pak má postarat její současný manžel.²⁷⁴ Obdobně například otázku, zda může nějakou výtěžnou činnost vykonávat povinný, který pečuje o dvě děti ve věku 14 a 15 let, vyřešil soud tak, že za možnou považoval práci v rozsahu cca 2/3 běžného úvazku.²⁷⁵

Co se týče výše započitatelných fiktivních příjmů, existuje zde určité omezení spočívající v zohlednění konkrétních životních poměrů povinného. Výše výživného, která se odvíjí z výtěžných poměrů povinného, nemůže být určena zcela fiktivně. Pouze domnělé hospodářské poměry, které nemají podklad ve skutečné situaci povinného, nemohou určovat jeho poměry rozhodné pro určení výše výživného. Potřeba výživného se tedy nedá určovat z fiktivních příjmů, kterých povinný nikdy nedosahoval.²⁷⁶ Naopak se potřeba v případě nízkých či žádných příjmů povinného určí na základě jím dříve dosahovaných příjmů.

Stejně tak pro povinného, který je samostatně výtěžně činný, ale nedosahuje dřívějších průměrných příjmů, platí, že mu bude započítán dříve dosahovaný příjem. Povinný se po ukončení pracovního poměru a započítání samostatné výtěžné činnosti nemůže dovolávat toho, že takto dosahuje výrazně nižších příjmů.²⁷⁷ Soud může samostatně výtěžně činnému, který dosahuje výrazně nižších příjmů než v době, kdy byl zaměstnán, dát lhůtu pro zlepšení jeho zisků pod podmínkou, že jinak bude muset nastoupit zpět do zaměstnání, kde má vzhledem ke svým objektivním šancím možnost

²⁷³ BGH, *FamRZ*, 2001, s. 1065; OLG Köln, *FamRZ*, 2001, s. 687; OLG Frankfurt, *FamRZ*, 1991, s. 594

²⁷⁴ OLG Düsseldorf, *FamRZ*, 1991, s. 973-974

²⁷⁵ OLG Hamm, *FamRZ*, 2005, s. 1961

²⁷⁶ BGH, *FamRZ*, 1997, s. 281-283

²⁷⁷ OLG Hamm, *FamRZ*, 2004, s. 298

vydělat více.²⁷⁸ Platí, že pokud chce povinný zahájit činnost jako osoba samostatně výdělečně činná, má nejprve přiměřeným způsobem zajistit svou schopnost plnit i pro budoucnost²⁷⁹ - může tak učinit např. zřízením dostatečných majetkových rezerv, uzavřením úvěrové smlouvy apod.²⁸⁰ V judikatuře se objevuje názor, že i v případě zahájení konkurzu na majetek povinného má tento vynaložit veškerou (ovšem kterou lze reálně požadovat) snahu na to, aby zajistil pravidelnou výživu svých nezletilých dětí.²⁸¹

Se započitatelností fiktivních příjmů počítá i česká právní úprava, která dokonce v ust. § 85a odst. 1 ZoR stanoví rodiči, který má jiné příjmy než ze závislé činnosti, aby takové příjmy soudu prokázal. Pokud tak neučiní, vychází soud z domněnky, že dosahuje příjmů odpovídajícím 12,7 násobku životního minima.²⁸²

K zajištění pravidelné potřeby nezletilého dítěte může být povinný v konkrétním případě nucen vykonávat vedle svého zaměstnání na plný úvazek navíc ještě další činnost. Tato povinnost však není (a dle judikatury ani nesmí být) vyžadována obecně.²⁸³ Výkon vedlejší pracovní činnosti lze navíc požadovat pouze v omezené míře, kdy se v judikatuře objevil např. názor, že od povinného nelze vyžadovat více než 200 odpracovaných hodin měsíčně.²⁸⁴ Nicméně zaměstnanec ve směnném provozu, kde existuje i možnost práce o víkendech, musí takové možnosti využít k tomu, aby zajistil alespoň minimální výživu svého dítěte.²⁸⁵ Pokud je povinný nezaměstnaný, je od něj vyžadována značná aktivita při hledání práce – v judikatuře lze nalézt například názor, publikovaný dále v odborné literatuře, a sice že nezaměstnaný povinný má hledání práce věnovat tolik času, kolik zaměstnanému zabere jeho výdělečná činnost. Navíc má hledání zaměstnání věnovat úsilí i kvalitativně, např. tím, že nebude pouze odpovídat na nabídky práce v inzerátech nalezených na internetu, ale sám se bude osobně ucházet o místo v okruhu možných budoucích zaměstnavatelů.²⁸⁶

²⁷⁸ BGH, *FamRZ*, 1996, s. 345

²⁷⁹ BGH, *FamRZ*, 1987, s. 372-373

²⁸⁰ OLG Hamm, *FamRZ*, 2003, s. 1213

²⁸¹ OLG Koblenz, *FamRZ*, 2005, s. 651, také BGH, *FamRZ*, 2005, s. 887

²⁸² Tutéž konstrukci zachovává i návrh nového občanského zákoníku, který v § 857 uvádí, že soud bude pokládat za průměrný měsíční příjem povinné osoby pětadvacetinásobek částky životního minima. In in ELIÁŠ, Karel; HAVEL, Bohumil. *Osnova občanského zákoníku, Osnova zákona o obchodních korporacích*, 1. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 89

²⁸³ OLG Hamm, *FamRZ*, 2005, s. 1113

²⁸⁴ OLG Bamberg, *FamRZ*, 2005, s. 1114

²⁸⁵ OLG Hamm, *FamRZ*, 2004, s. 299

²⁸⁶ OLG Hamm, *FamRZ*, 2004, s. 298 s odkazem na publikaci WENDL, Philipp/Bearbeiter. *Das Unterhaltsrecht in der familienrichterlichen Praxis*, 5. Auflage, München: C. H. Beck, 2000, s. 427

Snížení nutné vlastní potřeby povinného až do výše cca 25% přichází v úvahu v případě společného života povinného s novým partnerem bez uzavření sňatku.²⁸⁷ Německá judikatura tedy předpokládá, že by se mohla vlastní potřeba rodiče snížit, neboť společné soužití v jedné domácnosti s partnerem přináší určité snížení nákladů. Na tuto otázku však nepanuje jednotný názor, proto mohou soudy po zvážení okolností konkrétního příkladu rozhodovat i zcela opačně.²⁸⁸ V této souvislosti lze upozornit na skutečnost, že mnoho soudů rozhoduje o možném snížení vlastní potřeby povinného bez ohledu na to, zda se svým novým partnerem žije v manželství či nikoliv,²⁸⁹ a to poté, kdy v minulosti judikovaly, že snížení je možné pouze v případě nového sňatku.²⁹⁰ Odlišnost praxe lze demonstrovat na rozsudku Vrchního zemského soudu v Karlsruhe ze dne 13.9.2005, kdy tento judikoval, že nelze rozhodnout, zda má být snížena potřeba povinného, který žije společně s novým partnerem v nesezdaném svazku. Uvádí, že rozhodnutí Spolkového soudního dvora připouští snížení potřebnosti povinného v případě nového sňatku²⁹¹ a že ke změně judikatury nevedla ani novější rozhodnutí tohoto soudu.²⁹²

V zásadě je každý rodič povinen zajistit alespoň životní minimum dítěte, které žije u druhého rodiče, a to i v případě, že sám pečuje o jiné společné dítě. Proto v případě, že děti nejprve po rozchodu rodičů žily u matky, lze z takového uspořádání vztahů usoudit, že mezi rodiči existuje dohoda o tom, že matka se bude přednostně věnovat péči o děti (i se všemi důsledky pro vyživovací povinnost). Takovou dohodu rodičů však nelze bez dalšího zrušit, pokud se jedno z dětí přestěhuje k otci. Musí být tedy zřejmé, jaké důvody vedly ke

²⁸⁷ OLG Nürnberg – 7 UF 441/04, rozsudek ze dne 24. 6. 2004, in: *FamRZ*, 2005, č. 17, s. 1502-1504. V tomto případě žil povinný od rozloučení manželství s novou partnerkou, se kterou vedl společnou domácnost a podílel se na nákladech společného bydlení a vedení domácnosti. Zmíněné snížení vlastní potřeby povinného je možné v případě, že tento žije společně s novým partnerem (ať už v manželství nebo bez uzavření sňatku) a tímto společným vedením domácnosti snižuje své vlastní náklady. Judikatura vychází z toho, že takto se ušetří asi 25% nutné vlastní potřeby (srov. OLG Nürnberg, *FamRZ*, 2002, 1426; OLG Nürnberg, *FamRZ*, 2004, s. 300 nebo OLG München, *FamRZ*, 2004, s. 485), někdy takto při zvážení okolností konkrétního případu dojde ke snížení např. o 27% (OLG Hamm, *FamRZ*, 2003, s. 1210) nebo naopak např. jen 13,5 % (OLG Hamm, *FamRZ*, 2005, s. 53)

²⁸⁸ např. OLG Frankfurt/M., *FamRZ*, 2005, č. 24, s. 2090-2091: Die Begründung einer Haushaltsgemeinschaft mit einem neuen leistungsfähigen Partner ist kein Grund für eine Reduzierung des Selbstbehalts, nebo také OLG Hamm, *FamRZ*, 2005, č. 13, s. 1113: Eine pauschale Herabsetzung des Selbstbehalts wegen des Zusammenlebens des Unterhaltspflichtigen mit einem Partner kommt nicht in Betracht. Eine pauschale Kürzung um bis zu 27% ist im Übrigen schon deshalb unangemessen, weil ein eventueller Vorteil aus dem Zusammenleben nicht einem Partner allein, sondern beiden Partner zuzurechnen ist.

²⁸⁹ Např. OLG Hamm, *FamRZ*, 2005, s. 53: Pokud povinný žije s novým partnerem, který je schopen se díky vlastním příjmům podílet na výdajích potřebných pro chod domácnosti, snižuje se jeho vlastní potřebnost o 13,5%. Obdobně se k výpočtu vlastní přiměřené a nutné potřebnosti vyslovuje OLG Stuttgart, *FamRZ*, 2005, s. 54-56: Přiměřená potřebnost rodiny vyčíslená pro spolu žijící manželský pár ve vztahu k oprávněným zletilým dětem, platí podle něj i pro nesezdané páry.

²⁹⁰ OLG Hamm, *FamRZ*, 2003, s. 1214

²⁹¹ BGH, *FamRZ*, 2004, s. 24 a 1998, s. 286-288

²⁹² BGH, rozsudek ze dne 25. 6. 2003, *FamRZ*, 2004, s. 186

změně a v jaké míře má být vůbec poskytováno výživné spočívající v osobní péči a v jakém rozsahu pak výživné v penězích.²⁹³

Vzhledem ke skutečnosti, že na celkovém souhrnu příjmů povinného závisí výše jeho vyživovací povinnosti, je povinnému stanoveno, že musí soudu prokázat své příjmy. Dle v současnosti publikované německé literatury a judikatury se za příjmy považují:²⁹⁴

1. Příjmy z výdělečné činnosti, jako:

- odměna za přesčasy, provize, tantiémy, daňová zvýhodnění apod.,
- věcná plnění od zaměstnavatele: jídlo zdarma, bydlení, doprava zdarma, rabat na nákupy, přenechání osobního automobilu apod.,
- příjmy z vedlejší činnosti a z koníčků, pokud jsou takto dosahovány dlouhodobé příjmy (např. chov zvířat),
odstupné a odchodné vojáku.²⁹⁵

2. Příjmy bez výdělečné činnosti:

- penze, starobní a invalidní důchody, důchody z životního pojištění, pomoc v nezaměstnanosti,
- sociální plnění s funkcí náhrady mzdy, dávky nemocenské a mateřské,²⁹⁶
- část ošetrovného, která spadá na úhradu činnosti pečovatele,²⁹⁷
- příspěvek na bydlení (zohledňuje se pouze, pokud nevyrovnává nezamezitelné zvýšené náklady na bydlení).

Přídavky na dítě nepředstavují podle nejnovějších soudních výroků příjem určující potřebu.²⁹⁸

3. Příjmy z majetku, jako jsou úroky, výnosy z majetku, výhoda bydlení ve vlastním bytě, podíl na zisku podniku či společnosti apod.

Od příjmů jsou **odpočitatelné** daně a platby dobrovolného pojištění pro případ nemoci, invalidity, stáří a nezaměstnanosti.²⁹⁹ Odpočitatelné naopak logicky nejsou všeobecné životní náklady jako platby za nájemné, plyn, elektřinu, telefon, pojištění domácnosti apod.

²⁹³ OLG Hamm, *FamRZ*, 2007, s. 73-74 – „Grundsätzlich ist jeder Elternteil verpflichtet, das Existenzminimum des bei dem anderen Elternteil lebenden Kindes sicherzustellen, auch wenn er selbst ein weiteres gemeinsames Kind betreut. Haben zunächst nach der Trennung alle Kinder einverständlich bei der Mutter gelebt, so kann sich daraus eine Vereinbarung der Eltern herleiten, dass sich die Mutter vorrangig der Kinderbetreuung widmen soll. Eine solche Vereinbarung kann nicht ohne Weiteres aufgekündigt werden, wenn ein Kind zum Vater wechselt.“

²⁹⁴ EHINGER, Uta, DIWELL, Margret. *Kindes-, Trennungs- und Geschiedenenunterhalt: Ansprüche, Berechnung und Durchsetzung*, 3. Auflage, Freiburg; Berlin; München: Haufe-Verl. Gruppe, 1998, s. 31, Rn. 22

²⁹⁵ BGH, *FamRZ*, 1987, s. 930

²⁹⁶ k tomu navíc i některá další plnění jako Kurzarbeitsgeld, Schlechtwettergeld, Konkursausfallgeld, Streikgeld

²⁹⁷ BGH, *FamRZ*, 1984, s. 771

²⁹⁸ BGH, *FamRZ*, 1997, s. 806

²⁹⁹ BGH, *FamRZ*, 1983, s. 676-677; 1983, s. 888-889

Co se týče příjmů z nesamostatné výdělečné činnosti, použije se pro výpočet výživného průměrný měsíční příjem dosahovaný za posledních 12 měsíců nebo za poslední kalendářní rok.³⁰⁰ U osob samostatně výdělečně činných se pro výpočet průměrného měsíčního příjmu použijí příjmy za poslední tři roky, protože příjmy obvykle kolísají.³⁰¹ Pokud je kolísání velmi rozsáhlé, mohou se pro výpočet použít údaje za ještě delší období.³⁰² Zvláštnosti platí u nově založené samostatné výdělečné činnosti, kde může být brán v potaz dříve dosahovaný příjem³⁰³ nebo obnos spotřebovaný samostatně výdělečně činným a krytí vlastní potřeby.³⁰⁴ Podklady pro posouzení výše příjmů jsou informace sdělené povinným a předložené listiny jako zúčtování zisku a ztráty, bilance, daňové podklady pro daň z příjmů atd.

Co se týče výhody bydlení ve vlastním bytě či domku, mohou být k příjmům připočítány takto ušetřené náklady na pronájem bytu. Podíl nákladů na pronájem bydlení čítá v SRN v současnosti cca 18 až 33 procent příjmu, záleží na oblasti. Od této částky jsou odpočitatelné náklady povinného na vlastní bydlení jako daň z nemovitostí, úroky k půjčce apod.³⁰⁵ Takto vypočítaný rozdíl je započítatelným ušetřením na nákladech bydlení, o které se pak zvýší příjem povinného.³⁰⁶

Pokud německý soud při určování výživného dospěje k názoru, že rodič objektivně nemá prostředky k tomu, aby mohl v dostatečné míře plnit svou vyživovací povinnost vůči dítěti, je na místě uvažovat o omezení či zániku jeho vyživovací povinnosti. Schopnost plnit povinného může zcela zaniknout nebo být omezena v případě, že je povinný např. dlouhodobě bez vlastního zavinění nezaměstnaný. Snížení, případně zánik vyživovací povinnosti (v konkrétním případě závisí zejména na výši podpory v nezaměstnanosti) je však možný pouze, pokud povinný svou nezaměstnanost nezavinil a pokud se snaží najít novou práci, aby byl schopen dostát svým závazkům. Za tímto účelem je možné po něm také požadovat, aby přijal i méně kvalifikované zaměstnání, než by odpovídalo jeho vzdělání a zkušenostem, případně aby změnil místo práce, pokud mu to osobní poměry dovolují. V řízení je nezaměstnaný povinen prokázat, jaké konkrétní kroky podnikl ve snaze najít nové pracovní uplatnění a jak využil všech výdělečných možností, které se mu nabízí (musí např. předložit inzeráty, žádosti o místo apod.).³⁰⁷ I v případě nezaviněné

³⁰⁰ BGH, *FamRZ*, 1983, s. 996

³⁰¹ BGH, *FamRZ*, 1982, s. 680

³⁰² BGH, *FamRZ*, 1983, s. 357-358

³⁰³ BGH, *FamRZ*, 1992, s. 1045

³⁰⁴ BGH, *FamRZ*, 1988, s. 256

³⁰⁵ BGH, *FamRZ*, 1986, s. 49; 1998, s. 88

³⁰⁶ BGH, *FamRZ*, 1984, s. 360; 1985, s. 354-356; 1990, s. 991

³⁰⁷ BGH, *FamRZ*, 1996, s. 345

nezaměstnanosti musí povinný vynaložit všechny síly na to, aby znovu získal zaměstnání, popř. měl příjmy alespoň z vedlejší výdělečné činnosti. Jeho snaha musí být během řízení podrobně a pečlivě dokumentována a podložena důkazy. Lze očekávat, že nezaměstnaný se bude měsíčně ucházet o dvacet až třicet konkrétních pracovních nabídek.³⁰⁸ Povinný k výživě pro nezletilé dítě má povinnost prokazovat svou neschopnost plnit i v případě, že mu na základě nedostatečné snahy o získání zaměstnání byly pro účely výživného započítány fiktivní příjmy. K tomu náležejí i půjčky a případné dokazování v otázce, zda lze povinnému přičítat vedlejší výdělečnou činnost.³⁰⁹

Vedle toho však bylo judikováno, že není možné přičítat vedlejší výdělkovou činnost povinnému, který za účelem styku se svými třemi nezletilými dětmi musí každý víkend překonat vzdálenost 90 km. Přiměřené náklady na cestu za dětmi pak zvyšují vlastní potřebu povinného i v případě, že povinný je schopen platit méně než sto procent pravidelné potřeby oprávněného.³¹⁰ Stejně tak se nepožaduje další výdělečná činnost v případě, kde jeden rodič (povinný k výživnému hrazenému v penězích) vykonává práci na plný úvazek a druhý rodič (pečující o dítě) je schopen bez omezení vlastní přiměřené výživy poskytnout dítěti i výživné v penězích.³¹¹

Jiná je situace v případě nezaměstnanosti zapříčiněné alkoholismem. Závislost na alkoholu je uznávána jako nemoc omezující schopnost plnit, pokud se povinný účastní odvykací terapie. V opačném případě je mu za účelem určení vyživovací povinnosti přičítán fiktivní příjem.³¹²

Pouze přechodný zánik schopnosti plnit v důsledku krátkodobé nezaměstnanosti nebo neplacené dovolené nebo přechodné snížení schopnosti plnit nárok nijak neovlivní. Pro tyto případy se od povinného požaduje tvorba rezerv. Přitom se zohledňují jeho celkové hospodářské poměry, proto čím nižší příjmy má povinný, tím méně přičitatelná je mu tvorba rezerv. Pokud si dlužník výživného vezme půjčku, aby překlenul období odpadnutí příjmů, požaduje se od něj, aby si vzal půjčku i na plnění své vyživovací povinnosti.³¹³

³⁰⁸ OLG Naumburg 14 – UF 182/04, usnesení ze dne 17. 2. 2005, in: *FamRZ*, 2005, č. 24, s. 2089

³⁰⁹ AmtsG Ludwigshafen – 5 F 508/04, in: *FamRZ*, 2005, č. 24, s. 2089; odlišně pak KG, *FamRZ*, 2003, s. 1208; OLG Celle, *FamRZ*, 2005, s. 648 a také OLG Hamm, *FamRZ*, 2005, s. 649

³¹⁰ *FamRZ*, 2005, č. 24, s. 2090

³¹¹ OLG Hamm, *FamRZ*, 2006, s. 1628

³¹² OLG München, *FamRZ*, 1994, s. 1406; OLG Hamm, *FamRZ*, 1994, s. 1403

³¹³ BGH, *FamRZ*, 1987, s. 372-374; OLG Kobenz, *FamRZ*, 1991, s. 1475-1476

Výkon trestu odnětí svobody má obecně za následek zánik schopnosti povinného plnit výživné, s výjimkou případů, že byl tento trest uložen v souvislosti s vyživovací povinností.³¹⁴

Pokud existuje rozsudek o výživném a povinný nemůže bez vlastního zavinění platit zčásti nebo vůbec, musí to oznámit zákonnému zástupci dítěte (obvykle tedy druhému rodiči) nejlépe s dokladem o důvodu a požadovat po něm v určité lhůtě vzdání se práv z nároku na výživné pro dobu začínající od prvního následujícího měsíce. Po marném uplynutí lhůty by měla být bezodkladně podána pozměňovací žaloba, neboť dokud soud nezmění titul výživného, může být na základě původního rozsudku dále vymáháno a šance na vrácení výživného hrazeného v přílišné výši je pak velmi nízká.³¹⁵

Pokud povinný nemůže plnit výživné, může dítě podat návrh na placení výživného z veřejných zdrojů na základě zákona o záloze na výživné (Unterhaltsvorschussgesetz) ve výši pravidelné částky.

U povinného s omezenou schopností plnit se část přesahující jeho vlastní výživu odvádí jako výživné. Pokud je zde více oprávněných s nároky ve stejném pořadí, rozpočítá se na ně výživné podle speciálního klíče.³¹⁶ Podle něj se měsíční renta jednoho z oprávněných rovná násobku minimální potřeby a částky, která je k dispozici; to celé děleno sumou minimálních potřeb všech oprávněných.³¹⁷ Minimální potřebou se ovšem nerozumí pravidelná částka obsažená v tabulkách, ale rovná se výši existenčního minima, určeného spolkovou vládou SRN.³¹⁸ V takovém případě se přídavky na dítě nezapočítávají polovinou na výživné, ale připadají celé rodiči pečujícímu o dítě, jak vyplývá z ustanovení § 1612 odst. 5 BGB, podle nějž se přídavky nezapočítají, jakmile není povinný schopen plnit výživné ve výši 135 procent pravidelné částky určené nařízením o pravidelné částce.³¹⁹

³¹⁴ EHINGER, Uta, DIWELL, Margret. *Kindes-, Trennungs- und Geschiedenenunterhalt: Ansprüche, Berechnung und Durchsetzung*, 3. Auflage, Freiburg; Berlin; München: Haufe-Verl. Gruppe, 1998, s. 65, Rn. 68. Stejnou úpravu obsahuje i český trestní zákon, kdy předpokladem trestnosti v případě trestného činu zanedbání povinné výživy je, že povinná osoba byla vůbec v době, o níž jde, schopna výživné plnit (srov. R 81/1955, R 33/1960). Ovšem v případě, že osoba, která má alimentární povinnost a odpykává si trest odnětí svobody, v němž byla zařazena do práce, bezdůvodně odmítá pracovat (srov. § 29 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých zákonů) nebo si úmyslně přivodí pracovní neschopnost (např. sebepoškozením), lze takové jednání posoudit jako vyhýbání se vyživovací povinnosti.

³¹⁵ EHINGER, Uta, DIWELL, Margret. *Kindes-, Trennungs- und Geschiedenenunterhalt: Ansprüche, Berechnung und Durchsetzung*, 3. Auflage, Freiburg; Berlin; München: Haufe-Verl. Gruppe, 1998, s. 65, Rn. 68

³¹⁶ EHINGER, Uta, DIWELL, Margret. *Kindes-, Trennungs- und Geschiedenenunterhalt: Ansprüche, Berechnung und Durchsetzung*, 3. Auflage, Freiburg; Berlin; München: Haufe-Verl. Gruppe, 1998, s. 66, Rn. 69

³¹⁷ Takže např. mezi tři oprávněné, jejichž nároky tvoří dohromady částku 1275 eur (349, 424 a 502 eur) se částka, která je skutečně k dispozici, rozdělí poměrně, takže má-li se rozdělit např. 500 eur, budou výsledné podíly 137, 166 a 197 eur.

³¹⁸ SCHOLZ, Harald. Neufassung des § 1612b BGB, *FamRZ*, 2000, roč. 47, s. 1544

³¹⁹ Obdobně je tento problém nahlížen i v rámci české právní úpravy. V rozporu s ustanovením § 96 odst. 1 ZoR, podle něhož má soud při určení výživného povinnost přihlídnout k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného, by bylo např. určení výživného pro nezletilé dítě povinnému rodiči, který

Jak bylo popsáno již v předchozích kapitolách, vlastní příjmy dítěte budou zpravidla v určité míře započitatelné na jeho potřebu. Příjem nezletilého dítěte, které je opatrováno jedním z rodičů, se započítá částečně, zpravidla jednou polovinou na výživné poskytované v penězích, obvykle ve prospěch pečujícího rodiče.

Pokud jsou oba rodiče povinni k výživnému v penězích, řídí se ručení podle podílu jejich započitatelných příjmů. Tento příjem se pak krátí o přednostní vyživovací povinnosti a o náklady přiměřené vlastní výživy podle ustanovení Düsselldorfské tabulky. Pokud jsou rodiče povinni na základě ustanovení § 1603 odst. 2 věty první a druhé BGB použít všechny dostupné prostředky na výživu nezletilého dítěte (respektive jemu na roveň postaveného privilegovaného zletilého dítěte), bude jejich vlastní výživa snížena na úroveň nutné potřeby. To ale neplatí, pokud lze potřebu dítěte pokrýt i jiným způsobem.³²⁰

Pokud je příjem rodiče, který má dítě ve své péči, více než dvojnásobný oproti příjmu rodiče, který je povinen k plnění výživného v penězích, může vyživovací povinnost posledně jmenovaného s ohledem na ustanovení § 1602 odst. 2 věty druhé BGB zcela zaniknout. Pokud existuje značný rozdíl mezi příjmy obou rodičů, ale příjmy pečujícího rodiče nejsou dvojnásobně vyšší, je nutné vycházet z konstrukce povinnosti plnit výživné v penězích podle podílů. Podíl každého z rodičů se vypočítá po odečtení přiměřené vlastní potřeby.³²¹

Od 1. ledna 1998 jsou v SRN vypláceny **přídavky na dítě** (Kindergeld) na všechny děti bez ohledu na příjmy rodičů. Rodiče žijící spolu (sezdaní i nesezdaní) určují sami, kdo z nich má přídavky dostat. U rodičů žijících odděleně (opět nezáleží na tom, zda jsou sezdaní či nikoliv) dostává přídavky ten z nich, v jehož domácnosti dítě žije.³²² Nežije-li dítě v domácnosti rodičů či jednoho z nich, dostává přídavky na dítě ten z nich, který platí vyšší výživné v penězích. Přídavky na dítě má sloužit jako prostředek finančního odlehčení obou rodičů, nejsou proto připočítávány k příjmům určujícím potřebu rodičů.³²³ Tím pádem nemohou přídavky zprostředkovaně ovlivnit ani potřebu dítěte. Z toho také logicky vyplývá, že rodičům žijícím odděleně náleží jako vyrovnání polovina výše přídavků. Z ustanovení § 1612 BGB vyplývá, že nezávisle na výši výživného plněného v penězích ze strany obou rodičů, musí být v závislosti na tom, který z rodičů přídavky dostává, buď

se řádným studiem soustavně připravuje na budoucí povolání a je sám odkázán – vzhledem k tomu, že stipendium či jiné vlastní příjmy nestačí na krytí jeho odůvodněných potřeb – na své rodiče. Stejně tak, pokud by se povinný dostal po zaplacení výživného pod hranici životního minima, je zde důvod pro zrušení vyživovací povinnosti nebo pro zrušení výživného.

³²⁰ THALMANN, Wolfgang, MAY, Günther. *Praktikum des Familienrechts*, 4. Auflage, Heidelberg: Müller Verlag, 2000, s. 159

³²¹ OLG Brandenburg, *FamRZ*, 2006, s. 1780

³²² tzv. Obhutsprinzip, princip ochrany

³²³ BGH, *FamRZ*, 1997, s. 806

polovina jejich výše k nároku dítěte připočtena nebo naopak odečtena. Pokud tedy má otec, který dostává na dítě přídávky ve výši 100 euro měsíčně k tomuto dítěti vyživovací povinnost ve výši 300 euro měsíčně, zvyšuje se jeho povinnost o polovinu částky přídávků na 350 euro. Matka téhož dítěte, která přídávky nedostává a má k němu vyživovací povinnost ve výši 150 euro měsíčně, bude pak plnit o polovinu výše přídávků méně, tedy 100 euro měsíčně.

Co se týče přídávků, platí, co bylo popsáno výše v předchozí kapitole (zejm. ohledně úpravy v § 1612a BGB).

4.2 Schopnost plnit vyživovací povinnost na straně rodiče pečujícího o domácnost

Vzhledem ke skutečnosti, že v SRN je na rozdíl od ČR zcela běžné, že jeden z rodičů (obvykle matka) zůstává v domácnosti a místo docházení do zaměstnání pečuje o potřeby rodiny, vyvinula se zde také odpovídající praxe reagující na tuto situaci v souvislosti s problémem plnění vyživovací povinnosti rodiče pečujícího o domácnost.³²⁴ Za normálních podmínek nevzniká s takovým uspořádáním rolí žádný problém. Když rodina žije pohromadě, pak obvykle matka zůstává doma s dětmi a o finanční zabezpečení se stará výdělečně činný otec. Složitější je situace ve chvíli, kdy se rodiče např. rozvedou a rodič, který zůstává v domácnosti, vznikne vyživovací povinnost k dětem. Řešení se zde opět poněkud liší v případech dětí nezletilých a zletilých.

Co se týče výživného k nezletilým svobodným dětem z dřívějšího manželství, vyslovil Spolkový soudní dvůr jakožto nejvyšší instance opakovaně rozhodnutí, že povinnost rodiče vykonávat přičitatelnou výdělečnou činnost neodpadá jen z toho důvodu, že dotyčný uzavřel nové manželství a chce po dohodě s novým partnerem zůstat v domácnosti z důvodu péče o děti vzešlé z nového svazku.³²⁵ Povinný musí zohlednit, že děti z obou jeho manželství mají na základě ustanovení § 1609 odst. 2 BGB stejné pořadí pohledávek za výživným.³²⁶ Dítě z prvního manželství se musí smířit s rozdělením rolí v novém manželství povinného rodiče, který zůstává v domácnosti s tím, že jeho manžel vydělává.³²⁷ V úvahu pak ovšem přichází povinnost vedlejšího příjmu, např. ve večerních

³²⁴ tzv. „Hausmann-Rechtsprechung“

³²⁵ BGH, *FamRZ*, 1980, s. 43; *FamRZ*, 1982, s. 25, 590; *FamRZ*, 1984, 374-384; *FamRZ*, 1986, s. 668; *FamRZ*, 1988, s. 705; *FamRZ*, 1992, s. 539; *FamRZ*, 1996, s. 796; *FamRZ*, 2001, s. 544, 614, 1065

³²⁶ BGH, *FamRZ*, 1988, s. 705; *FamRZ*, 1987, s. 252, 472; *FamRZ*, 1982, s. 590

³²⁷ BGH, *FamRZ*, 1980, s. 43

hodinách nebo o víkendu,³²⁸ a to i přes to, že povinný pečuje o nezletilé dítě z nového manželství.³²⁹ Podle okolností lze od povinného očekávat také např. převzetí domácích či jednoduchých prací v cizí domácnosti. Judikatura dokonce stanoví, že pokud nezletilé dítě požaduje po povinném rodiči plnění ve výši pravidelné částky, pak je tento v zásadě povinen obstarat si hlídání dítěte, které má ve své péči, aby mohl chodit do zaměstnání - toto platí zejména v případě, že se jedná o sourozence.³³⁰ Dále je rodič povinen plnit v rámci výživného v penězích i kapesné pro nezletilé dítě z dřívějšího manželství a to bez ohledu na vlastní potřebu, která je současně hrazena naturálně v rámci nového manželství.³³¹

Pokud z nového manželství povinného nevzešly žádné děti, nemůže se povinný zpravidla odvolávat na omezení své schopnosti plnit v důsledku vedení domácnosti. V takovém případě jsou mu započitatelné tzv. fiktivní příjmy, které by reálně mohl dosahovat. Povinný musí být ale z hlediska svého zdravotního stavu a situace na pracovním trhu skutečně schopen vykonávat výdělečnou činnost a najít odpovídající pracovní uplatnění. Jeho vlastní potřeba zůstává přitom nezohledněna za předpokladu, že je zajištěna z příjmů manžela. Povinný má svou činnost v domácnosti omezit tak, aby svou výdělečnou činností mohl hradit výživné svých nezletilých dětí z předchozího manželství.³³² V jiném rozhodnutí soud vycházel z možnosti provést kontrolní výpočet, jaká výživovací povinnost by vznikla, pokud by povinný rodič nezůstal v domácnosti, ale naopak v plné míře vykonával výdělečnou činnost.³³³ Otec povinný výživou nezletilým dětem z předchozího manželství se tedy nemůže odvolávat na svou roli muže v domácnosti,³³⁴ totéž platí pro znovuprovdanou matku vůči jejím dětem, které jsou v péči otce.³³⁵

Výše zmíněné zásady nemohou však být použity bez dalšího, pokud se jedná o nárok zletilého dítěte připravujícího se na budoucí povolání nebo dítěte sezdaného.³³⁶ Rodič zletilého se tedy může v první řadě věnovat péči o novou domácnost. Pouze v případě, že je nové manželství bezdětné, nebo děti jsou již odrostlé, je možné po povinném požadovat výdělečnou činnost na částečný úvazek.³³⁷ Zvláštní pravidlo ale platí, pokud nový manžel povinného disponuje tak vysokými příjmy, že povinnému je z nich

³²⁸ OLG Koblenz, *FamRZ*, 1993, s. 1212

³²⁹ OLG München, *FamRZ*, 1987, s. 93; OLG Frankfurt, *FamRZ*, 1987, s. 188; BGH, *FamRZ*, 1987, s. 270

³³⁰ OLG Brandenburg, *FamRZ*, 2005, s. 233

³³¹ OLG Köln, *FamRZ*, 1995, s. 353

³³² BGH, *FamRZ*, 2001, s. 1065

³³³ OLG Frankfurt, *FamRZ*, 2001, s. 1477

³³⁴ OLG München, *FamRZ*, 1999, s. 1526; OLG Hamm, *NJW*, 1999, s. 3642

³³⁵ BGH, *FamRZ*, 1986, s. 668; 1982, s. 25

³³⁶ BGH, *FamRZ*, 1987, s. 472

³³⁷ OLG Hamburg, *FamRZ*, 1998, s. 41; BGH, *FamRZ*, 1980, s. 55

hrazena jeho vlastní přiměřená výživa. Pokud tedy povinný díky svému manželovi disponuje hotovostí určenou pro jeho vlastní potřeby, je povinen z takových prostředků přiměřeně hradit i výživné svého zletilého dítěte.³³⁸ Pokud tedy manžel povinného disponuje platem postačujícím ke krytí přiměřené výživy povinného, může vzniknout povinnost výdělečné činnosti i povinnému, aby ze svých příjmů mohl hradit výživné.³³⁹

Značnou pozornost problému vyživovací povinnosti k dětem z předchozího manželství věnoval nedávno v jednom ze svých rozsudků Spolkový soudní dvůr,³⁴⁰ v němž konstatoval následující. Rodič povinný plnit vůči svým dětem z prvního manželství vyživovací povinnost v penězích, může z pohledu práva převzít v novém manželství péči o domácnost a děti jen v tom případě, pokud majetkové poměry nebo jiné stejně závažné důvody, které prokazatelně přinášejí nové rodině zisk, takové rozdělení rolí ospravedlňují,³⁴¹ Pokud je tedy výměna rolí opodstatněná, netrvá již judikatura (a to je změna od původního „Hausmannrechtsprechung“) na tom, že povinnému budou přičítány fiktivní příjmy, jako by vykonával výdělečnou činnost. V případě, že by výměna rolí a převzetí péče o domácnost nebyla odůvodněná, přičítá se otci fiktivní příjem, který by mohl dosahovat, pokud by vykonával výdělečnou činnost na plný úvazek,³⁴²

Vzhledem ke skutečnosti, že i v České republice díky změnám po roce 1989 přibývá rodin, v nichž matka (méně často otec) zůstává v domácnosti a na mnoho let tak opouští pracovní prostředí a výdělečná činnost je ponechána na druhém z rodičů, může být německá judikatura v tomto směru vítanou inspirací. Jak je patrné se shora uvedeného, ani několik desetiletí, kdy se tato judikatura vyvíjela v Německu, dosud nezaručilo naprosto konzistentní přístup k této problematice a lze očekávat další vývoj v budoucnu.

Nezbývá než doufat v racionální přístup českých soudců v přístupu k řešení této problematiky, přičemž četnost případů, které budou řešeny soudy, bude bez pochyby v dalších letech přibývat, takže lze očekávat i následné rozvinutí speciální české judikatury v tomto směru.

³³⁸ OLG Düsseldorf, *FamRZ*, 1992, s. 1099

³³⁹ OLG Hamm, *FamRZ*, 1997, s. 835

³⁴⁰ BGH, rozsudek ze dne 5.10.2006 – XII ZR197/02, *FamRZ*, 2006, s. 1827-1832

³⁴¹ BGH, *FamRZ*, 1996, s. 796

³⁴² BGH, *FamRZ*, 2006, s. 1829

5. Reforma německých právních norem v oblasti vyživovací povinnosti

V posledních letech byla otázka výživného mezi německou odbornou veřejností hojně diskutována. Přes velké naděje, které slibovala plánovaná reforma norem upravujících vyživovací povinnost, byla tato Spolkovým sněmem v květnu 2007 zamítnuta a návrh tedy nemohl vstoupit k 1.7.2007 v platnost. Nečinnost zákonodárce pak nahradil Spolkový ústavní soud svým rozhodnutím, v němž prohlásil **diskriminaci nemanželských dětí**, způsobenou jiným režimem právní úpravy v ustanovení § 1570 BGB na straně jedné a v ustanovení § 1615l BGB na straně druhé za protiústavní³⁴³. Reforma ustanovení o vyživovací povinnosti k dětem tak měla jasné cíle: podporu zájmů dítěte, posílení vlastní zodpovědnosti manželů po zániku manželství a zjednodušení právní úpravy výživného. Konkrétní podoba však byla díky rozsudku Spolkového ústavního soudu opět otázkou diskuse.

První otázka, kterou se reforma zabývala, je obsažena v úpravě § 1569 BGB, který dosud stanoví **vyživovací povinnost rozvedeného manžela**, který se o svou výživu nemůže postarat sám. Ve Spolkové republice Německo je v současnosti zaměstnáno pouze 64% matek nezletilých dětí³⁴⁴ a z nich pak převážná část pouze na částečný úvazek. Panuje zde tedy značně odlišná situace, než na jakou jsme zvyklí z našich socioekonomických poměrů. Do budoucna tedy bylo plánováno takové znění normy, které zdůrazní, že na výživné bude mít právo skutečně jen ten rozvedený manžel, který „není schopen“ sám se živit.

Druhou otázkou, kterou měla reforma vyřešit, je již zmíněná otázka výživného toho z rodičů, který nevykonává výdělečnou činnost z důvodu péče o dítě (upravuje nyní § 1570 BGB). Otázka, zda má být po rodiči požadována **výdělečná činnost**, má být napříště řešena zákonem za výslovně dané podmínky zhodnocení poměrů dítěte a daných možností péče o dítě. Výchozím bodem pak zde byl model počítající s odstupňováním podle věku dítěte, kdy se doposud vycházelo z toho, že práci na částečný úvazek lze požadovat po

³⁴³ § 1570 BGB stanoví, že „rozvedený manžel může od druhého manžela požadovat výživné, dokud po něm z důvodu péče nebo výchovy společného dítěte nelze požadovat, aby vykonával výdělečnou činnost.“ Stejnou situaci řeší § 1516l BGB odlišně, když stanoví, že povinnost plnit výživné matce, která z důvodu péče nebo výchovy (nemanželského) dítěte nevykonává výdělečnou činnost „končí tři roky po narození dítěte, pokud by zvláště s ohledem na zájmy dítěte nebylo hrubě proti dobrým mravům nárok na výživné po uplynutí této doby nepřiznat.“

³⁴⁴ WELLENHOFER, Marina. Unterhaltsrechtsreform nach dem Urteil des BVerfG zum Betreuungsunterhalt, *FamRZ*, 2007, roč. 54, č. 16, s. 1282

matce, pokud je dítě zhruba ve věku osmi let a práci na plný úvazek asi od patnácti let věku dítěte. Tento model je v současnosti podroben kritice, takže se hledá nová možnost úpravy zohledňující i další faktory.

Vedle dalších otázek, týkajících se převážně výživného mezi manžely³⁴⁵, měla být vyřešena i otázka úzce navazující na předchozí bod, tedy shora zmiňované ustanovení § 1615l BGB. V platném právu nyní existuje značný rozdíl v režimu fungujícím na principu odstupňovaných fází dle věku dítěte podle § 1570 BGB a striktním omezením v délce tří let podle ustanovení § 1615l BGB. Spolkový ústavní soud vyslovil názor, že **znevýhodnění nemanželských dětí** v důsledku kratšího nároku na poskytování výživného jejich matkám je neslučitelné s ustanovením článku 6 odst. 5 „Základního zákona“³⁴⁶. Po tomto judikátu ústavního soudu bylo na zákonodárci, aby upravil znění obou ustanovení tak, aby byla podmínka rovnosti dětí manželských a nemanželských zachována.³⁴⁷

V návaznosti na rozhodnutí Spolkového ústavního soudu byla rychle vypracována provizorní Düsseldorfská tabulka ke dni 1.7.2007. Reformní zákon³⁴⁸, tzv. *Gesetz zur Änderung des Unterhaltsrechts*, byl přijat až překvapivě rychle a po svém vyhlášení 28.12.2007 vešel v platnost k 1.1.2008. Tím byla dočasně způsobeno také to, že do 1.1.2009 platila Düsseldorfská tabulka ve třech vydáních (ve stavu k 1.7.2005, 1.7.2007 a 1.1.2008), což byla nepochybně situace náročná pro soudce a advokáty, kteří ji v praxi užívají, a přispěla k mnohdy už i tak nesnadnému pochopení soudních rozhodnutí ze strany účastníků řízení.

Reforma tedy přinesla změnu ve dvou pohledech: jednak odpadl rozdíl mezi starými a novými spolkovými zeměmi (od 1.1.2008 se používá už jen jedna tabulka, a to Düsseldorfská, aktuálně ve znění platném k 1.1.2009), jednak byl změněn výchozí bod existenčního minima nezletilého dítěte, kdy odpadlo ústavním soudem kritizované použití § 1612b odst. 5 BGB³⁴⁹.

Gesetz zur Änderung des Unterhaltsrechts zrušil jednak „nařízení o pravidelné částce“³⁵⁰ a „zákon o výživném dětí“³⁵¹. Pravidelná částka, která byla do 31.12.2007 určována podle ustanovení § 1612a BGB a podle shora uvedeného nařízení o pravidelné částce vydávaného Spolkovým ministerstvem spravedlnosti, již podle nové úpravy není základem

³⁴⁵ ustanovení § 1574, § 1578b a § 1579 BGB

³⁴⁶ německá ústava, tedy „Grundgesetz“ stanoví v článku 6 odst. 5, že „nemanželským dětem mají být prostřednictvím zákonodárství poskytnuty tytéž podmínky pro jejich fyzický a psychický vývoj a postavení ve společnosti jako dětem manželským.“

³⁴⁷ Různé návrhy znění např. in WELLENHOFER, Marina. Unterhaltsrechtsreform nach dem Urteil des BVerfG zum Betreuungsunterhalt, *FamRZ*, 2007, roč. 54, č. 16, s. 1287

³⁴⁸ Unterhaltsrechtsänderungsgesetz vom 21.12.2007, BGBl 2007 I 3189

³⁴⁹ *FamRZ*, 2003, s. 1370

³⁵⁰ Regelbetrag-Verordnung vom 6.4.1998 (BGBl. I S. 666, 668)

³⁵¹ Kindesunterhaltsgesetz vom 6.4.1998 (BGBl. I S. 666)

pro výpočet potřeby dítěte. Minimální výživné (Mindestunterhalt) je tedy od 1.1.2008 vyměřeno tak, že pokrývá existenční minimum dítěte a prozatím je upraveno v přechodném ustanovení § 36 Nr. 4 EGZPO.³⁵² V tomto ustanovení jsou obsaženy konkrétní částky minimálního výživného ve smyslu ustanovení § 1612a odst. 1 BGB.³⁵³ Celý § 36 EGZPO obsahuje přechodná ustanovení navazující na *Gesetz zur Änderung des Unterhaltsrechts*. Ustanovení § 36 Nr. 4 navazuje na ustanovení § 36 Nr. 3 EGZPO, v němž je stanoveno, že vykonatelné tituly a dohody o výživném, které určovaly výživné jako procentní sazbu pravidelné částky, zůstává tento titul v platnosti, ale použije se sazba minimálního výživného a nová procentní sazba. Jak bylo zmíněno v předchozím textu, je nově upraveno také započítání přídatků na dítě a změna vykonatelného titulu (§ 36 Nr. 1, Nr. 2 EGZPO).

Minimální výživné se tedy od 1.1.2008 neřídí dříve platným „nařízením o pravidelné částce“ (které rozlišovalo mezi západní a východní částí Německa), nýbrž je podle ustanovení § 1612a odst. 1 věty druhé BGB nyní vypočítáno podle dvojnásobku nezdanitelného základu pro existenční minimum dítěte podle ustanovení § 32 odst. 6 věty první zákona o daních z příjmů³⁵⁴. Zákonodárce tímto sjednocením sledoval vývoj v sociálním právu, které od 1.7.2006 nezná při výpočtu potřeby rozdíl mezi západními a východními spolkovými zeměmi. Toto sjednocení pak pochopitelně vede ke zvýšení sazeb v tzv. „Beitrittsgebiet“, tedy zemích bývalého Východního Německa.

Dříve platné „nařízení o pravidelné částce“ nemělo za úkol pokrývat existenční minimum dítěte – k jeho zajištění byl dle dosavadní právní úpravy určen „příspěvek na dítě“ (Kindergeld), který se nepovažoval za příjem. Existenční minimum pro účely problematiky vyživovací povinnosti bylo Spolkovým ústavním soudem určeno v ustanovení § 1612b odst. 5 BGB na 135% právě platné pravidelné částky. Düsseldorfská tabulka stavěla i po změně § 1612b odst. 5 k 1.1.2001 na pravidelných částkách určených v nařízení – tím docházelo k určitým rozdílům v nejnižších příjmových skupinách ve starých a nových spolkových zemích.

Jak bylo řečeno výše, nová úprava minimální výživy se nyní řídí dle ustanovení § 1612a BGB a stanoví se podle dvojnásobku nezdanitelné částky podle zákona o daních z příjmů. Dvojnásobek této částky byl stanoven proto, že nezdanitelná částka se dělí

³⁵² Gesetz, betreffend die Einführung der Zivilprozessordnung – tedy zákon uvádějící německý občanský soudní řád, z 30.1.1877, poslední změna provedena zákonem z 30.7.2009 (BGBl. I S 2449)

³⁵³ Pro první věkovou skupinu (do 5 let) je to 279 Euro, pro druhou (6 až 11 let) pak 322 Euro a pro třetí skupinu (od 12 do 17 let) pak 365 Euro.

³⁵⁴ Einkommensteuergesetz (EstG)

napolovic mezi oba rodiče.³⁵⁵ Minimální výživné definované v § 36 Nr. 4 EGZPO nyní slouží jak dynamizaci výživného podle § 1612a odst. 1 BGB, tak také specifikaci procentních sazeb v Düsseldorfské tabulce. Dále slouží jako základ výpočtu pro 120-ti procentní hranici minimálního výživného, které lze určit ve zjednodušeném procesu podle stanovení § 645 ZPO.

Dynamizace výživného se projevuje v prvních třech příjmových skupinách v navyšování o pět procent. Pátá příjmová skupina odpovídá svými 120 procenty horní hranici výživného, které lze podle § 645 ZPO požadovat ve zjednodušeném procesu. Od šesté příjmové skupiny je zvyšováno o osm procent, kdy v desáté (poslední) příjmové skupině je dosaženo nejvyšší zvýšení na 160%. Dřívější tabulka před novelou sice dosahovala při větším počtu příjmových skupin (tehdy 13) až k navyšování na 200%, avšak s tím, jak byla nově určena minimální výživa, leží nyní výchozí bod výpočtu výše než dřívější pravidelná částka.

Nová právní úprava se opět odvíjí od statisticky prokazaného principu zvyšování životních potřeb se stoupajícím věkem dítěte. Na rozdíl od daňového práva, které počítá se stejnou nezdanitelnou částkou pro všechny děti, bazíruje úprava výživného na prokazaném a realitě spíše odpovídajícím odstupňování podle věku dítěte. V ustanovení § 1612a odst. 1 BGB jsou pak určeny konkrétní procentní sazby pro jednotlivé věkové stupně.³⁵⁶ S ohledem na prozatímní úpravu v § 36 Nr. 4 EGZPO, která určuje částky jen přechodně, není úprava v § 1612a BGB ještě účinná.

Co se týče částečného započtení příspěvku na dítě na výživné, bylo toto opět ovlivněno tím, že se dále nepoužije ustanovení § 1612b odst. 5 BGB. Příspěvek na dítě musí být nyní vypočítán tak, aby pokryl potřeby dítěte.

Do budoucna se počítá s tím, že bude změněno stanovení § 1612a BGB a tak by odpadla provizorní úprava § 36 Nr. 4 EGZPO. Struktura Düsseldorfské tabulky by se však v budoucnu již měnit neměla. Zároveň se předpokládá, že v případě budoucích změn pak upravená tabulka začne platit vždy k 1. lednu kalendářního roku (nikoliv jako doposud také k 1. červenci), a to s ohledem na eventuelní změny v daňovém právu.³⁵⁷

Jak je patrné z předchozího výkladu, německá úprava pečlivě dbá na to, aby byly do budoucna odstraněny všechny formy znevýhodnění, a to jak mezi dětmi manželskými a nemanželskými, tak mezi dětmi pocházejícími z různých částí země. Prvotním impulsem ke

³⁵⁵ Dvojnásobek nezdanitelné částky je v současné době 3.648 Euro, tedy měsíčně asi 304 Euro.

³⁵⁶ První věková skupina 87%, druhá věková skupina 100%, třetí skupina 117%.

³⁵⁷ KLINKHAMMER, Frank, Die Düsseldorfer Tabelle nach der Unterhaltsrechtsreform (Stand: 1.1.2008), *FamRZ*, 2008, roč. 55, č. 3, s. 193-200

změně je obvykle kritika stávajícího stavu ze strany nejvyšších soudních instancí, na kterou však zákonodárce dokáže poměrně pružně reagovat.

6. Pomocné tabulky a jejich využití v rozhodovací praxi soudů

6.1 Düsseldorfská a Berlínská tabulka

Tabulky používané německými soudy jako pomůcka při určování výše výživného pro nezletilé a zletilé děti, nejsou zákonnou normou a nemají právní sílu zákona, nýbrž slouží jen jako určitá směrnice. Za tímto účelem je pravidelně vypracovávána tzv. Düsseldorfská tabulka (Düsseldorfer Tabelle), přičemž do roku 2008 existovala souběžně také o tzv. Berlínská tabulka (Berliner Tabelle). Berlínská tabulka vznikla v roce 1991 pro použití v části spolkové země Berlín, která přistoupila k SRN po pádu komunistického režimu v Německé demokratické republice. Naposledy byla měněna 1.7.2007³⁵⁸ a sloužila vedle Düsseldorfské tabulky jako další podklad pro určení výživného pro děti s bydlištěm v nových spolkových zemích (tedy přistoupivších po znovusjednocení Německa) a ve východní části Berlína až do roku 2008. Poté, co od 1.1.2008 došlo ke změně právní úpravy,³⁵⁹ bylo odstraněno rozlišení podle bydliště dítěte a na děti z „východní“ a „západní“ části země se tak vztahuje stejná úprava obsažená v jediné tabulce.³⁶⁰

Düsseldorfská tabulka je pravidelně každé dva roky měněna na základě koordinačních rozhovorů, které se konají za účasti všech vyšších zemských soudů (Oberlandesgerichte) a Komise pro výživné soudů pro rodinné věci (Unterhaltskommission des Deutschen Familiengerichtstages). Pro léta 2009 a 2010 je tak platná tabulka ve znění k 1.1.2009. Jejím vypracování předcházela zajímavá legislativní situace zapříčiněná nepřijetím novelizace v roce 2007 a novými přístupy Spolkového soudního dvora, které jsou popsány v následující kapitole.

Düsseldorfská tabulka tak znázorňuje měsíční potřebu dítěte určitého věku v návaznosti na čistý příjem povinného rodiče. Děti jsou rozděleny do čtyř věkových skupin, a to do pěti let včetně, od šesti do jedenácti, od dvanácti do sedmnácti a od osmnácti let výše bez omezení. Rodiče jsou podle výše příjmů rozděleni do desíti příjmových skupin, kdy první skupina má čistý měsíční příjem do 1.500 EUR a desátá skupina pak od 4.701 do 5.100 EUR. Pro případy, kdy povinný rodič dosahuje čistého měsíčního příjmu nad 5.101 EUR, není již tabulkou určena žádná částka a tyto případy se posuzují vždy individuálně podle konkrétních okolností.

³⁵⁸ VOSENKÄMPER, Rudolf. Berliner Tabelle als Vortabelle zur Düseldorfer Tabelle, *FamRZ*, 2007, roč. 54, č. 17, s. 1370

³⁵⁹ Gesetz zur Änderung des Unterhaltsrechts

³⁶⁰ Dostupné na: http://www.famrz.de/tabellen/Berlin/berliner_tab_text_2007.htm

Potřeba znázorněná v tabulce však není shodná se skutečně přiznaným peněžním nárokem, který je určen až po zhodnocení veškerých kritérií. Normativy pro první příjmovou skupinu (tedy s měsíčním čistým příjmem do výše 1.500 EUR) odpovídá minimální potřebě dle ustanovení § 1612a BGB ve smyslu přechodného ustanovení § 36 Nr. 4 EGZPO - znamená tedy 100 procent. Procentní sazba v jednotlivých skupinách pak vyjadřuje zvyšování normativu každé příjmové skupiny oproti minimální potřebě (tedy první příjmové skupině).

Kritéria, která je nutné vyhodnotit pro stanovení výše výživného v konkrétním případě, byla popsána v předcházejících kapitolách. Co se týče např. nutné vlastní potřeby rodiče (*notwendige Eigenbedarf – Selbstbehalt*), pak v současnosti platná Düsseldorfská tabulka určuje, že tato nutná vlastní potřeba rodiče dítěte, které je nezletilé a dosud svobodné a dítěte privilegovaného zletilého dítěte žijícího v domácnosti rodičů a účastného školní docházky, je u povinného, který není výdělečně činný, částka 770 EUR měsíčně a u výdělečně činného povinného pak 900 EUR měsíčně. V odůvodněných případech je samozřejmě nutné počítat se zvýšenou nutnou vlastní potřebou konkrétního povinného. Proti zletilým dětem mají rodiče právo na tzv. přiměřenou vlastní potřebu (*angemessene Eigenbedarf*), která je pravidelně minimálně 1.100 EUR měsíčně.

Dále tabulka obsahuje tzv. kontrolní částku potřeby (*Bedarfskontrollbetrag*) povinného, která je v první příjmové skupině shodná s částkou vlastní potřeby rodiče, od druhé příjmové skupiny výše se však liší. Tato kontrolní částka má zajistit vyvážené rozdělení příjmu mezi povinným a oprávněnými dětmi. Pokud tento příjem při zohlednění dalších vyživovacích povinností nedosahuje předpokládané výše, má být brána v úvahu částka odpovídající nejbližší nižší příjmové skupině, jejíž kontrolní částka je dostatečně nízká.

U zletilých dětí žijících v domácnosti rodičů se výživné určuje podle čtvrté věkové skupiny (tj. nad 18 let). Přiměřená potřeba studujícího dítěte, které nežije v domácnosti rodičů či jednoho z nich, odpovídá zpravidla částce 640 EUR měsíčně. Tato výše potřeby může být použita i pro dítě, které žije ve vlastní domácnosti. Přídavky na dítě se podle ustanovení § 1612b BGB započítávají na potřebu dítěte znázorněnou v tabulce.³⁶¹

Düsseldorfská tabulka obsahuje také přechodné ustanovení, kdy určuje přepočítání dynamického titulu výživného pro dítě podle § 36 EGZPO: pokud je výživné pro dítě určeno jako procentní částka příslušné pravidelné potřeby, titul zůstává v platnosti a není možná jeho změna (*Abänderung*).

³⁶¹Düsseldorfer Tabelle, Stand: 1. Januar 2010, *FamRZ*, 2010, roč. 57, Heft 2

Jak již bylo řečeno, Düsseldorfská tabulka nemá sílu zákona, je to směrnice vycházející z praktických poznatků, která má zajistit stejné a průhledné soudní rozhodování. Protože tabulka nemůže sama stanovit žádné právní normy, musí být navázána na zákonnou předlohu – s ohledem na to je spíše výsledkem použití zákona v praxi, resp. jeho praktického výkladu.³⁶² Toto by měly mít na paměti také příslušné orgány v rámci české jurisdikce v situaci, kdy se plánuje pokusné zavedení pomocných tabulek.

6.2 Plánované změny v rozhodování o výživném v České republice

Co se týče navrhovaného vydání zcela nového občanského zákoníku, toto počítá s podstatě velmi obdobnou úpravou vyživovací povinnosti rodičů k dětem, jakou obsahuje BGB. Co se týče stanovení výše výživného, omezuje se tento návrh v obecné rovině na konstatování, že „pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a majetkové poměry, jakož i schopnosti a možnosti povinného“³⁶³. Návrh dále počítá s principem stejné životní úrovně dítěte a rodičů a možností tvorby úspor tam, kde to poměry dovolují. Co se týče nezletilého dítěte, je výslovně stanoveno, že toto má právo na výživné, i když má vlastní majetek, a to za předpokladu, že zisk z majetku společně s příjmem z výdělečné činnosti nestačí k jeho výživě. Základní principy tedy zůstávají zachovány, přičemž ani tento návrh nového občanskoprávního kodexu nepočítá se zavedením nějakého objektivizovaného systému určování výživného, jakým jsou shora popsané tabulky používané v SRN.

Jinak je tomu pak u návrhu Ministerstva spravedlnosti, kdy na počátku letošního roku tehdejší ministryně zveřejnila svůj návrh na úpravu výživného s použitím objektivizovaného systému – vypracovaná tabulka obsahuje předpokládanou procentní výměru, resp. rozsah procentní výměry, která by z příjmu rodiče měla připadnout na výživu jednoho dítěte určitého věku. Tabulka byla inspirována rakouským modelem, který v praxi při rozhodování o výživném používá právě pomocnou tabulku. Tato tabulka vychází z několika stěžejních soudních rozhodnutí, která stanoví procentní výměru z příjmu rodiče pro dítě určitého věku. Vedle toho existují pravidla pro zohlednění dalších vyživovacích povinností rodiče. Judikatura dovodila, že procentní sazby jsou pouze orientační a

³⁶² KLINKHAMMER, Frank. Die Düsseldorfer Tabelle nach der Unterhaltsrechtsreform (Stand: 1.1:2008), *FamRZ*, 2008, roč. 55, č. 3, s. 194

³⁶³ § 854 odst. 1 in ELIÁŠ, Karel; HAVEL, Bohumil. *Osnova občanského zákoníku, Osnova zákona o obchodních korporacích*, 1. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 89

pomocné, a nemohou tudíž být matematicky exaktně používány. Důvodem pro odchýlení od sazeb může být např. obzvláště vysoký nebo nízký příjem povinného rodiče na straně jedné nebo zvláštní potřeby na straně druhé. V Rakousku existuje hranice maximálního výživného a také hranice, která určuje, kolik musí povinnému rodiči z jeho příjmu zůstat, která se uplatňuje zejména tehdy, když má povinný rodič více vyživovacích povinností nebo procentní sazba z jeho platu nestačí pokrýt skutečné potřeby oprávněného dítěte.³⁶⁴

Ministerstvo předkládá návrh, v němž vychází z přesvědčení, že na výživu svých dětí by rodič, jemuž děti nebyly svěřeny do výchovy, měl přispívat konkrétním procentem svého příjmu. Dítě do šesti let by mělo obdržet 16% z příjmu rodiče, dítě do dvanácti let 18%, dítě do patnácti let 20% a dítě nad patnáct let pak 22% z příjmu svého rodiče. Čistě matematický model výpočtu výživného pak nepovažují za správný ani někteří další autoři.³⁶⁵ Kritiku pak mimo stanovení konkrétních procentních sazeb sklízí také snaha ministerstva definovat základní pojmy podstatné pro určení výživného, ačkoliv tyto jsou již dlouhodobě popisovány v judikatuře a vůbec snaha ministerstva zasahovat do rozhodovací činnosti soudů svými pokyny.³⁶⁶ S určitým porozuměním se setkal pouze návrh novely § 237 odst. 2 OSŘ, která by umožnila, aby bylo možné ve věci vyživovací povinnosti rodiče k dítěti podat dovolání, ovšem s poukazem na to, že český Nejvyšší soud je momentálně přetížen a zákonodárce spíše hledá cestu, jak omezit okruh záležitostí, v nichž lze dovolání podat.³⁶⁷

Ačkoliv je snaha ministerstva spravedlnosti na poli sjednocování rozhodování o výživném chválná, nelze přehlédnout skutečnost, že jak v německém, tak v rakouském právním prostředí předcházela vzniku tabulek diskurs v rámci odborné veřejnosti a kontinuální rozhodování soudů, a to i soudů nejvyšších stupňů. Je možné, že určitý stupeň objektivizace může napomoci orientaci rodičů a odpovědnějšímu přístupu k řešení otázky výživného např. v situaci, kdy rodiče jsou schopni dohodnout se na výživném při tzv. nesporném rozvodu manželství, z něhož se jim narodily děti. Na druhou stranu je nutné si uvědomit jednak nutnost dostatečné a dobře zvládnuté informační kampaně, aby mezi veřejností nevznikaly dezinterpretace pravidel a jednak také stanovení takových interpretačních pravidel pro soudy, aby byla zachována dostatečná pružnost a individuální přístup při rozhodování o výživném. Za větší přínos než vypracování tabulek a podobných

³⁶⁴ HROMADA, Miroslav. Jaký je rakouský model určování výživného, jímž se chceme inspirovat? *Právní rozhledy*. 2010, roč. 16, č. 9, s. 335

³⁶⁵ SVOBODA, Karel. Ministerstvo spravedlnosti hodlá změnit praxi při rozhodování o výživném. *Právo a rodina*. 2009, roč. 11, č. 9, s. 21

³⁶⁶ Tamtéž, str. 20 a 21

³⁶⁷ Tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu č. 7/2009 Sb. stanovila, že dovolání nelze podat ve sporech, v nichž požadovaná částky nepřevyšuje 50.000 Kč v civilních sporech (dříve 20.000 Kč) a 100.000 Kč ve věcech obchodních (dříve 50.000 Kč).

systemů bych proto považovala sjednocení judikatury zavedením možnosti dovolání v rodinných věcech a ponechání volnosti soudů při rozhodování bez použití tabulek.

Závěr

Závěrem lze konstatovat, že podmínky nárokování výživného ze strany dítěte jsou ve srovnávaných právních řádech určovány obecnými měřítky, a to odůvodněnými potřebami – potřebnostmi na straně oprávněného a majetkovými a výdělkovými poměry povinného. V názoru, jak určit rozsah výživného, resp. výši peněžní renty, která má být povinným hrazena v konkrétním případě, se však tyto liší, kdy zejména německá úprava bazíruje na tzv. tabulkovém systému. Tyto tabulky jsou vypracovány s ohledem na zkušenosti získané soudní praxí a mají napomáhat soudci při rozhodování o konkrétní výši nároku. S ohledem na odstupňování je zohledněna nejen variabilita v návaznosti na majetkové poměry rodiče, ale také věk dítěte. Pravidelné změny základní částky použité pro výpočet (tzv. pravidelné částky) pak umožňuje tzv. dynamizaci nároku, kdy se tento mění průběžně s ohledem na ekonomický vývoj celé společnosti bez nutnosti opakované změny původního rozhodnutí o výživném.

Ačkoliv tedy nejsou tabulky nadány silou zákona, je jejich použití všeobecně akceptované a používané soudy při jejich každodenním rozhodování. Jedná se pochopitelně pouze o pomůcku, kdy výsledná částky výživného reflektuje konkrétní okolnosti případu, zejména nárok na uspokojení tzv. zvláštní či zvýšené potřeby na straně dítěte. Použití tabulek a problematika výživného obecně jsou dokumentovány v rámci bohatě publikované judikatury soudů všech stupňů. Na některá rozhodnutí Spolkového soudního dvora a Spolkového ústavního soudu pak navazuje zákonodárce změnou stávající právní úpravy. Vzhledem ke skutečnosti, že nejnovější změny byly provedeny pouze nedávno, a to k 1.1.2008, lze očekávat další vývoj v této oblasti včetně adekvátní reakce v soudní praxi. V této souvislosti lze s povděkem vyzdvihnout zejména snahy o odstranění nerovnosti mezi dětmi narozenými v manželství a mimo něj.

Shora uvedené shrnutí základních principů rozhodování o výživném ve Spolkové republice Německo bohužel vrhá stín nedůvěry k rozhodovací praxi českých soudů, jež se nevyznačuje takovou snahou po sjednocení. Praktická neexistence orgánu, který by svou činností sjednocoval a zastřešoval rozhodování soudů nižších stupňů, tak bohužel vede ke značné nejistotě. Stejně tak neexistují žádné sjednocující pomůcky a návody, které by umožnily rámcovou orientaci stran řízení o výživné, kdy ani právní zástupce jim kromě obecného návodu ohledně průběhu řízení a provádění dokazování není schopen blíže nastínit očekávatelné rozhodnutí soudu. Zároveň je také nasnadě, že soudy za takové situace rozhodují nejen na základě objektivně daných kritérií, ale také na základě velmi

subjektivních úvah, které by však v rámci soudního rozhodování měly být pokud možno eliminovány.

Zůstává nepopiratelným faktem, že vyživovací povinnost rodičů k dětem má zásadní význam a to zejména s ohledem na značné dopady do oblastí ekonomických podmínek a rodinných vztahů, které sdílejí rodiče (potažmo jeden z rodičů) a jejich děti. Ze srovnání německé a české právní úpravy jednoznačně plyne, že obě v praxi fungují, a to i za přispění vyvíjející se judikatury. Z výkladu je patrné, že i německá právní úprava trpí některými nedostatky, které se za přispění nejvyšších soudních instancí snaží odstranit. V rámci úvah de lege ferenda bych se přikláběla k tomu, aby se český zákonodárce i česká justice v budoucnu inspirovali německou úpravou, avšak nikoli pouhým zavedením objektivizace pomocí tabulek, ale zejména tím, že by byla sjednocena judikatura a metodicky v rámci nějakých pravidelných konzultací v soudních kruzích či umožnění dovolání k Nejvyššímu soudu v rodinných věcech. Jak bylo zmíněno výše, nelze snahu o jednotnost soudního rozhodování omezit na zavedení tabulek, které by naopak při nesprávném použití mohly znamenat menší pružnost a nedostatečné rozlišení konkrétních případů v soudní praxi.

Přílohy

Příloha 1 – Düsseldorfská tabulka – stav ke dni 1.1.2010

Příloha 2 – Düsseldorfská tabulka – stav ke dni 1.1.2008

Příloha 3 – Düsseldorfská tabulka – stav ke dni 1.7.2007

Příloha 4 – Berlínská tabulka – stav ke dni 1.7.2007

Düsseldorfská tabulka byla vyvinuta v roce 1962 u 13. civilního senátu Zemského soudu v Düsseldorfu. Během let byla několikrát měněna a doplňována, a to v návaznosti na změny v zákonodárství i judikatuře soudů. Poté, co k 1.1.2008 vešel v platnost zákon měnící vyživovací povinnost³⁶⁸, doznala i Düsseldorfská tabulka několika změn. Její návrh vzešel (jako již tradičně) od senátů Vrchního zemského soudu v Düsseldorfu a dále rozpracován za přispění všech Vrchních zemských soudů a komise pro vyživovací povinnost³⁶⁹. Novinkou platnou od počátku roku 2008 pak je, že Düsseldorfská tabulka platí pro celé území SRN bez dalšího. Základ pro výpočet, který rozlišoval mezi západní a východní částí SRN, se již nepoužije a minulostí se tak stává i doplňující Berlínská tabulka³⁷⁰. Přesto však považují za přínosné připojit pro srovnání vedle aktuálně platné Düsseldorfské tabulky i tabulku platnou k 1.1.2008 obě tabulky platné v roce 2007.

³⁶⁸ Unterhaltsrechtsänderungsgesetz, BGBl 2007 I 3189

³⁶⁹ Unterhaltskommission des Deutschen Familienrechtstages

³⁷⁰ srovnej Klinkhammer, Frank. Die Düsseldorfer Tabelle nach der Unterhaltsrechtsreform (Stand:1.1.2008), *FamRZ*, 2008, s. 193-200

DÜSSELDORFER TABELLE - Stand: 1.1.2010

A. Kindesunterhalt

	Nettoeinkommen des Barunterhaltspflichtigen (Anm. 3, 4)	Altersstufen in Jahren (§ 1612 a Abs. 1 BGB)				Prozentsatz	Bedarfskontrollbetrag (Anm. 6)
		0 – 5	6 – 11	12 – 17	ab 18		
<u>Alle Beträge in Euro</u>							
1.	bis 1.500	317	364	426	488	100	770/900
2.	1.501 - 1.900	333	383	448	513	105	1.000
3.	1.901 - 2.300	349	401	469	537	110	1.100
4.	2.301 - 2.700	365	419	490	562	115	1.200
5.	2.701 - 3.100	381	437	512	586	120	1.300
6.	3.101 - 3.500	406	466	546	625	128	1.400
7.	3.501 - 3.900	432	496	580	664	136	1.500
8.	3.901 - 4.300	457	525	614	703	144	1.600
9.	4.301 - 4.700	482	554	648	742	152	1.700
10.	4.701 - 5.100	508	583	682	781	160	1.800
ab 5.101		nach den Umständen des Falles					

DÜSSELDORFER TABELLE¹

A. Kindesunterhalt

	Nettoeinkommen des Barunterhaltspflichtigen (Anm. 3, 4)	Altersstufen in Jahren (§ 1612 a Abs. 1 BGB)				Prozent- satz	Bedarfskontroll- betrag (Anm. 6)
		0 – 5	6 – 11	12 – 17	ab 18		
<u>Alle Beträge in Euro</u>							
1.	bis 1.500	279	322	365	408	100	770/900
2.	1.501 - 1.900	293	339	384	429	105	1.000
3.	1.901 - 2.300	307	355	402	449	110	1.100
4.	2.301 - 2.700	321	371	420	470	115	1.200
5.	2.701 - 3.100	335	387	438	490	120	1.300
6.	3.101 - 3.500	358	413	468	523	128	1.400
7.	3.501 - 3.900	380	438	497	555	136	1.500
8.	3.901 - 4.300	402	464	526	588	144	1.600
9.	4.301 - 4.700	425	490	555	621	152	1.700
10.	4.701 - 5.100	447	516	584	653	160	1.800
ab 5.101		nach den Umständen des Falles					

D Ü S S E L D O R F E R T A B E L L E¹

A. Kindesunterhalt

Nettoeinkommen des Barunterhalts- pflichtigen (Anm. 3, 4)	Altersstufen in Jahren (§ 1612 a Abs. 3 BGB)				Vomhun- dertsatz der Regelbeträge	Bedarfs- kontrollbe- trag (Anm. 6)
	0-5	6-11	12-17	ab 18		
<u>Alle Beträge in Euro</u>						
1. bis 1300	202	245	288	389	100	770/900
2. 1300 - 1500	217	263	309	389	107	950
3. 1500 - 1700	231	280	329	389	114	1000
4. 1700 - 1900	245	297	349	401	121	1050
5. 1900 - 2100	259	314	369	424	128	1100
6. 2100 - 2300	273	331	389	447	135	1150
7. 2300 - 2500	287	348	409	471	142	1200
8. 2500 - 2800	303	368	432	497	150	1250
9. 2800 - 3200	324	392	461	530	160	1350
10. 3200 - 3600	344	417	490	563	170	1450
11. 3600 - 4000	364	441	519	596	180	1550
12. 4000 - 4400	384	466	548	629	190	1650
13. 4400 - 4800	404	490	576	662	200	1750
über 4800	nach den Umständen des Falles					

Příloha 4 – Berlínská tabulka – stav ke dni 1.7.2007

Altersstufen in Jahren (§ 1612 a Abs. 3 BGB)		1. Altersstufe: 0–5 (Geburt bis 6. Geburtstag)	2. Altersstufe: 6–11 (6. bis 12. Geburtstag)	3. Altersstufe: 12–17 (12. bis 18. Geburtstag)	4. Altersstufe: ab 18 (wenn im Elternhaushalt lebend)	Prozent- satz Ost der Regel- beträge	Prozent- satz West der Regel- beträge
Nettoeinkommen des Barunterhaltspflichtigen		Alle Beträge in Euro					
Gruppe							
a)	bis 1.000	186	226	267	361	100	
b)	1.000 – 1.150	194	236	278	361		
	ab 1.150	wie Düsseldorfer Tabelle (aber ohne Bedarfskontrollbetrag)					
Gruppe							
1	bis 1.300	202	245	288	389		100
2	1.300 – 1.500	217	263	309	389		107
3	1.500 – 1.700	231	280	329	389		114
4	1.700 – 1.900	245	297	349	401		121
5	1.900 – 2.100	259	314	369	424		128
6	2.100 – 2.300	273	331	389	447		135
7	2.300 – 2.500	287	348	409	471		142
8	2.500 – 2.800	303	368	432	497		150
9	2.800 – 3.200	324	392	461	530		160
10	3.200 – 3.600	344	417	490	563		170
11	3.600 – 4.000	364	441	519	596		180
12	4.000 – 4.400	384	466	548	629		190
13	4.400 – 4.800	404	490	576	662		200
	über 4.800	nach den Umständen des Falles					

Seznam použitých zkratk

AG	Amtsgericht
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
BGBI	Bundesgesetzblatt
BGH	Nachschlagewerk des Bundesgerichtshofes
BGHZ	Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen
BVerfG	Bundesverfassungsgericht
EFSlg	Ehe- und Familienrechtliche Entscheidungen
EGZPO	Gesetz, betreffend die Einführung der Zivilprozessordnung
EstG	Einkommensteuergesetz
EvBl	Evidenzblatt
FamFG	Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit
FamRB	Familien-Rechts-Berater
FamRZ	Zeitschrift für das gesamte Familienrecht
FuR	Familie und Recht
iFamZ	Interdisziplinäre Zeitschrift für Familienrecht
KG	Kammergericht
NJW	Neue juristische Woche
ObčZ	občanský zákoník
OGH	Oberster Gerichtshof
OLG	Oberlandesgericht
OSř	občanský soudní řád
StGB	Strafgesetzbuch
TZ	trestní zákon
VfGH	Verfassungsgerichtshof (tj. rakouský ústavní soud)
ZoR	zákon o rodině
ZPO	Zivilprozessordnung

Seznam použité literatury

ALPMANN, Josef A. und Autoren. *Alpmann Brockhaus Fachlexikon Recht*, 1. Auflage, Münster, Mannheim: Alpmann & Schmidt Juristischen Lehrgänge und F.A.Brockhaus, 2004, 1618 s.

ANTALOVÁ, Tatiana. Výživné zletilých dětí, *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 6, s. 9-13

BARTH, Peter. Die aktuellen Unterhalts-/Unterhaltsvorschuss-sätze, *FamRZ*, 2007, roč. 54, s. 6-8

BERGSCHNEIDER, Ludwig. *Die Ehescheidung und ihre Folgen*, 5. Auflage, Neuwied; Kriftel: Luchterhand Verlag, 2001, 382 s.

BÖRGER, Ulrike, BOSCH, Rainer, HEUSCHMID, Hermann. *Familienrecht*, 1. Auflage, Bonn: Deutscher Anwaltverlag, 2000, 643 s.

ČERNÝ, Miroslav. Nabytí zletilosti během řízení o určení výživného, *Socialistická zákonost*, 1977, roč. 25, č. 1, str. 36-38

Düsseldorfer Tabelle, Stand: 1. Januar 2010, *FamRZ*, 2010, roč. 57, Heft 2

EHINGER, Uta, DIWELL, Margret. *Kindes-, Trennungs- und Geschiedenenunterhalt: Ansprüche, Berechnung und Durchsetzung*, 3. neubearb. Auflage, Freiburg; Berlin; München: Haufe- Verl.-Gruppe, 1998, 320 s.

ELIÁŠ, Karel; HAVEL, Bohumil. *Osnova občanského zákoníku, Osnova zákona o obchodních korporacích*. 1. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 574 s.

ENGLER, Helmut/Bearbeiter. *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 13. Auflage, Berlin: Sellier de Gruyter, 2000, 533 s.

ESCHENBRUCH, Klaus/Autoren. *Der Unterhaltsprozess*, 2. überarbeitete und erweiterte Auflage, Neuwied; Kriftel: Luchterhand Verlag, 2001, 1178 s.

FESKORN, Christian. Zu den Kriterien der Änderung der Unterhaltsbestimmung gegen den volljährigen Kind, *FamRZ*, 2006, roč. 53, č. 1, s. 60-61

FILOUŠ, Michal. Bydlení u rodičů – právo, nebo povinnost?, *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 10, s. 19- 23

GERHARDT, Peter, HEINTSCHEL-HEINEGG, Bernd von, KLEIN, Michael. *Handbuch des Fachanwalts - Familienrecht*, 4. überarb. Auflage, Neuwied, Kriftel: Luchterhand Verlag, 2002, 2000 s.

GERNHUBER, Joachim, COESTER-WLAJEN, Dagmar. *Familienrecht*, 5. Auflage, München: Verlag C.H.Beck, 2006, 1028 s.

GRABA, Hans-Ulrich. *Familienrecht*, 6. Auflage, München: C. H. Beck, 1998, 398 s.

HADERKA, Jiří. Ještě k vyživovací povinnosti rodičů k dětem podle zákona o rodině. *Socialistická zákonost*, 1965, roč. 13, č. 11, s. 45-48

HALOUZKA, Vladimír. Splatné dávky výživného a smrt osoby oprávněné či povinné k výživě, *Socialistická zákonost*, 1965, roč. 13, č. 2, s. 49-50

HALOUZKA, Vladimír. Poskytování bydlení jako součást výživy mezi předky a potomky, *Socialistické soudnictvo*, 1978, roč. 30, č. 11-12, s. 42-47

HOHLOCH, Gerhard. *Familienrecht*, 1. Auflage, München: Richard Boorberg Verlag GmbH, 2002, 618 s.

HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině*, Komentář a předpisy souvisící, 8. vydání, Praha: Linde, 2007, 751 s.

HROMADA, Miroslav. Jaký je rakouský model určování výživného, jímž se chceme inspirovat?, *Právní rozhledy*, 2010, roč. 16, č. 9, s. 334-335

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kolektiv. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 558 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*, 3. vydání, Brno: Doplněk, 2006, 400 s.

HUBER, Christian. Der Unterhaltsregress des Scheinvaters. *FamRZ*, 2004, roč. 51, č. 2, s. 145-147

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání, Praha: Leges, 2009, 1216 s.

KEIDEL, Theodor/Bearbeiter. *Kommentar zum Gesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*, 14. überarbeitete Auflage, München: C.H.Beck Verlag, 1999, 2000 s.

KLINKHAMMER, Frank. Die Düsseldorfer Tabelle nach der Unterhaltsrechtsreform (Stand: 1.1.2008), *FamRZ*, 2008, roč. 55, č. 3, s. 193-200

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost rodičů k dětem, *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 6, s. 6-9

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost rodičů k dětem v náhradní péči, *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 9, str. 305-309

LIPP, Martin. *Examens-Repetitorium Familienrecht*, 1. Auflage, Heidelberg: C.F.Müller Verlag, 200, 188 s.

LÖHNIG, Martin. *Das Recht des Kindes nicht verheirateter Eltern*, 1. Auflage, Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2001, 120 s.

LÜDERITZ, Alexander. *Familienrecht: ein Studienbuch*, 27. überarbeitete Auflage, München: C.H. Beck Verlag, 1999, 516 s.

- MAŠEK, Daniel. Co dělat, když rodič neplatí výživné, *Právo a rodina*, 2003, roč. 5, č. 1, s. 5-7
- MAYEROVÁ, Zuzana, ŠŤOVÍČEK, Jan. *Zákon o rodině s komentářem*, 1. vydání, Praha: Codex Bohemia, 1998, 245 s.
- MUSIELAK, Hans-Joachim/Bearbeiter: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*, 3. neubearbeitete Auflage, München: Wahlen Verlag, 2002, 2657 s.
- NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*, 1. vydání, Praha: Linde, 1995, 266 s.
- PALANDT, Otto/Bearbeiter: *Bürgerliches Gesetzbuch*, 65. Auflage, München: C.H.Beck, 2006, 2858 s.
- RAIS, David. Několik poznámek k problematice řízení o změnu vyživovací povinnosti k dětem, jestliže dítě v průběhu řízení dosáhne zletilosti, *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 12, s. 4-7
- SEIDL, Helmut. *Familienrecht*, 6. Auflage, München: C.H.Beck Verlag, 2003, 287 s.
- SHELLHAMMER, Kurt. *Zivilrecht nach Anspruchsgrundlagen – Familienrecht samt Verfahren in Familien- und Betreuungssachen*, 1. Auflage, Heidelberg: Müller Verlag, 1998, 770 s.
- SCHLÜTER, Wilfried. *BGB-Familienrecht*, 10. neu bearbeitete Auflage, Heidelberg: C.F.Müller Verlag, 2003, 317 s.
- SCHMIDT, Gerd. *Handbuch der Freiwilligen Gerichtsbarkeit*, 1. Auflage, München: Rehm Verlag, 1991, 931 s.
- SCHNITZLER, Klaus, GÜNTHER, Frauke, ARENS, Wolfgang. *Münchener Anwaltsbuch Familienrecht*, 1. Auflage, München: C. H. Beck, 2002, 1517 s.
- SCHOLZ, Harald. Neufassung des § 1612b BGB, *FamRZ*, 2000, roč. 47, s. 1541- 1543
- SCHULTE, Anette. *Eltern und Kinder*, 1.Auflage, München: C.H.Beck Verlag, 2000, 272 s.
- SCHWAB, Dieter. *Familienrecht*, 10. Auflage, München: C.H.Beck Verlag, 1999, 427 s.
- SCHWAB, Dieter, BORTH, Helmut. *Handbuch des Scheidungsrechts*, 3. neubearb. Auflage, München: Vahlen, 1995, 1764 s.
- SCHWAB, Dieter/Bearbeiter. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 4. Auflage, München: C.H.Beck Verlag, 2002, 2399 s.
- SMETÁNKA, Bohuš. Změna subjektů v některých případech poskytování výživného, *Socialistická zákonost*, 1980, roč. 28, č.3, s. 141-143
- SOERGEL, Hans Theodor/Bearbeiter: *Bürgerliches Gesetzbuch: Kohlhammer-Kommentar*, 12. Auflage, Stuttgart; Berlin; Köln; Mainz: Kohlhammer, 2000, 642 s.

- SOYKA, Jürgen. *Die Berechnung des Volljährigenunterhalts*, 1. Auflage, Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2001, 274 s.
- STOLLENWERK, Kurt. *Unterhaltsrecht alphabetisch – materielles Recht und Verfahren*, 3. überarbeitete und erweiterte Auflage, Köln: Dr. Otto Schmidt Verlag, 2002, 662 s.
- SVOBODA, Karel. Ministerstvo spravedlnosti hodlá změnit praxi při rozhodování o výživném, *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 9, str. 20-22
- ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6.*, doplněné a přepracované vydání, Praha: C.H.Beck, 2004, 1719 s.
- THALMANN, Wolfgang, MAY, Günther. *Praktikum des Familienrechts*, 4. Neubearb. Auflage, Heidelberg: Müller, 2000, 313 s.
- VOSENKÄMPER, Rudolf. Berliner Tabelle als Vortabelle zur Düseldorfer Tabelle, *FamRZ*, 2007, roč. 54, č. 17, s. 1370-1372
- VYORAL, Antonín. Vyživovací povinnost rodičů k dětem podle zákona o rodině. *Socialistická zákonnost*, 1965, roč. 13, č. 11, str. 43-44
- WELLENHOFER, Marina. Unterhaltsrechtsreform nach dem Urteil des BVerfG zum Betreuungsunterhalt, *FamRZ*, 2007, roč. 54, č. 16, s. 1282-1287
- WENDL, Philipp/Bearbeiter. *Das Unterhaltsrecht in der familienrechtlichen Praxis*, 5. überarbeitete Auflage, München: C.H.Beck Verlag, 2000, 1735 s.
- WIESER, Eberhard. *Prozessrechts-Kommentar zum BGB*, 2. überarbeitete Auflage, Köln: Dr. Otto Schmidt Verlag, 2002, 789 s.
- ZIEGLER, Eberhard, MÄNERLE, Karl-Heinz. *Familienrecht*, 2. Auflage, Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2000, 318 s.

Summary

As a subject matter of my work, I chose "parents' alimentary obligation towards children according to the law of the Federal Republic of Germany – a comparison to the legal regulation in the Czech Republic with an emphasis on its evolution in the case-law".

The aim of my work is to introduce the German law governing the area of alimentary obligation and to point out also the Czech regulation in case of fundamental differences.

In my work, I summarised the newest case-law of German courts with a special attention paid to decisions of the highest courts that influenced the amendment of the laws governing alimentary obligation. Particular regard was paid to claims to alimony of both minor and major children which categories are strictly distinguished in the German law. In addition, I dedicated one part of my work to the analysis of issues resulting from the inability of some parents to provide child support with respect to so called "Hausmannrechtsprechung" which might inspire Czech courts in the future. A brief observation was focused also on the related topic of divorce and the procedural law with regards to setting up a claim to alimony. In the end of my work, I observed on new tendencies that can mirror in the Czech regulation of alimony, and analyse the main features of the table method used in Germany and Austria. According to the Czech Ministry of Justice, this method should serve as a pattern for the decision-making of the Czech courts.

I divided the complex matter of alimony so the basic prerequisites for setting up a claim to alimony would be introduced and possible hardships at deciding an individual case pointed out. The scope of this work enables a detailed analysis of only some of the aspects of parents' alimentary obligation towards children. Consequently, I focused primarily on the basic principles and general tendencies that ignited the amendments of the law in the past years. I did not elaborate on the exact amount of alimony a child can claim in a particular case.

This entire work is based upon vast case-law of German courts. Its importance was evidenced by the amendments to the law based on decisions of the highest German courts, i.e. the Federal Court of Justice and the Constitutional Court.

In particular, I wished to emphasise the prioritisation of a child's interests to those of other subjects of law which is an inherent feature of modern legal regulations in Western Europe.

In spite of their high-level, both German and Czech legal regulations suffer from particular problems that have yet to be settled.

Shrnutí

Jako téma své práce jsem si vybrala „Vyživovací povinnost rodičů k dětem dle právní úpravy ve Spolkové republice Německo – srovnání s právní úpravou v České republice s důrazem na vývoj podmíněný soudním rozhodováním“.

Cílem mojí práce bylo představit německé právo regulující oblast vyživovací povinnosti a v případě jednotlivých zásadních odlišností upozornit také na právní úpravu českou.

Ve své práci jsem shrnula nejnovější judikaturu německých soudů, přičemž speciálně jsem se zabývala nedávnou judikaturou nejvyšších soudů, které měly vliv na novelizaci právních norem v oblasti vyživovací povinnosti rodičů k dětem. Zvláštní pozornost jsem věnovala nároku nezletilého a zletilého dítěte na výživné, kteréžto kategorie jsou v německém právu striktně odlišeny. Vedle toho jsem jednu z částí své práce věnovala rozboru problematiky schopností rodiče výživné poskytovat, a to i s ohledem na tzv. „Hausmannrechtsprechung“ v Německu, které by mohlo být do budoucna inspirací i pro české soudy. Stručně jsem pojednala také o související problematice rozvodu manželství a procesního práva s ohledem na uplatnění nároku na výživné. V závěru práce jsem se zaměřila na nové trendy, které by se mohly promítnout v české právní úpravě výživného, a rozebrat hlavní rysy tabulkové metody, která je používána jak ve Spolkové republice Německo, tak v Rakousku, a která by měla být dle představ ministerstva spravedlnosti jakýmsi vzorem pro budoucí rozhodování českých soudů.

Komplexní oblast problematiky výživného jsem rozdělila tak, aby byly představeny základní předpoklady uplatnění nároku na výživné a upozorněno na možná úskalí při rozhodování v konkrétním případě. Rozsah práce dovoluje bližší prozkoumání pouze některých aspektů vyživovací povinnosti rodičů k dětem, proto jsem se soustředila zejména na základní principy a obecné trendy, které podnítily změnu právní úpravy v posledních letech. Otázku, jak vysoké výživné může dítě nárokovat v konkrétním případě, jsem v této práci neřešila.

Celá práce spočívá na zpracování velmi rozsáhlé judikatury německých soudů. O důležitosti judikatury pak svědčí i novelizace provedené právě na základě rozhodnutí nejvyšších soudů, tedy Spolkového soudního dvora a Ústavního soudu.

Ve své práci jsem chtěla zdůraznit zejména aspekt, který jsou vlastní všem moderním právním úpravám v této oblasti, a to upřednostnění zájmů dítěte před zájmy

jiných subjektů. Ačkoliv jak německá, tak česká právní úprava jsou na vysoké úrovni, v obou právních řádech existují dílčí problémy, které ještě musejí být vyřešeny.

Seznam klíčových slov

Rodinné právo; výživné; vyživovací povinnost; nezletilé dítě; zletilé dítě; rozvod manželství;
Düsseldorfská tabulka; Berlínská tabulka

A list of keywords

Family law; alimony; alimentary obligation; minor child; major child; divorce; Düsseldorf
table; Berlin table